

RODA D'ISÀBENA

OSCA

SARAGOSSA

DAROCA

MORELLA

FALLA L'ALBUFERA
CATARROJA

VALÈNCIA

CRÈDITS

El present llibret ha participat a la convocatòria dels premis de la Generalitat Valenciana per a la promoció de l'us del Valencià

Edita: A.C. Falla L'Albufera Catarroja.

Disseny i Maquetació: Gràfiques Sedaví

Assessorament Llingüístic: Aureli López i Muñoz
Vicent Ramon Calatayud

Llibret de Falla:

Portada: Gràfiques Sedaví

Pròlec: Equip Llibret 2012 · Enguany, Enric Villanueva

Versos Falla Gran: Donís Martin Albizúa

Versos Falla Infantil: Donís Martin Albizúa

Artiste Falla Gran: Francesc Vizcaino Palacios

Artiste Falla Infantil: Robert Cañada Martinez

Memòria d'activitats: Maria Peris

Exposició 9 Dies d'Octubre: Ampar Orellano

L'Albuferenc de l'any: Ampar Orellano

Mantenedors: Cristina Raga i Marc Grancha

Colaboracions: Grup de Play-back
L'Albuferí

Sandra Rey, Sergi Gómez i Miquel Verdeguer
Secció d'Infantils

El nostre camí bici-pelegrí: Enric Villanueva

Bon camí i bon humor pelegrí: Bernat López

El nostre camí: Ampar Orellano

Sant Vicent Màrtir i València: Joan Josep Villanueva

Vestigis de Sant Vicent pel món: Bernat López

Tertúlia a lo viu: Ampar Orellano

El Frontal de Liesa: Bernat López

Fotos: Bernat López, Àlvar Santos i la Comissió

Investigació i documentació de camp: Dora Sanroque

Nostre agraïment a la Associació Cultural **VIA VICENTIUS - GOGISTES VALENCIANS**
per la col·laboració prestada.

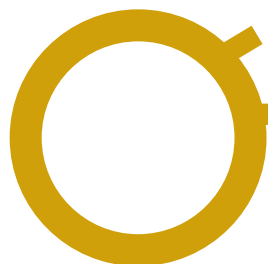
Equip de Publicitat: Elena Navarro, Enric Villanueva, Francesc Alabau
Ampar Orellano, Maria Peris
Sílvia Puchalt

Coordina a tots: Enric Villanueva

Imprimix: Gràfiques Sedaví

Depòsit Llegal: V-129-2012

www.fallaalbufera.com

Fidel a la cita anual, arriba a les seues mans el llibret de 2014 de la Falla l'Albufera, l'intenció de la comissió no és una altra que mantindre l'alt nivell que els nostres llibrets tenen des de fa molts anys. Enguany presentem dos novetats importants: La primera és que passats trenta anys gojant d'Anfós Ramon com a poeta, la seua avançada edat i el delicat estat de salut nos priven, des d'enguany, dels versos del mestre dels poetes satírics valencians dels últims temps. Anfós ha dotat als nostres llibrets de qualitat, prestigi i llorers, i a nosatres de la seua entranyable amistat i col·laboració en tot allò que la comissió li ha sol·licitat a lo llarg dels anys, és per això que, des de hui sempre hi haurà en els nostres futurs llibrets una pàgina que rememore algun dels versos més brillants apareguts en anys anteriors, serà el nostre modest homenage a qui des de hui considerem Poeta d'Honor de la A.C. Falla l'Albufera.

Omplir el buit que deixa una persona com Anfós Ramon no ha segut fàcil, pero la tristesa de la despedida es mescla en la satisfacció de presentar-los a Donis Martin com a nou poeta del nostre llibret. Volem que estes primeres línees d'enguany siguen per a donar la benvinguda a Donis i transmetre-li que el nostre desig és que siga "el començament d'una llarga amistat..."

La segona novetat radica en el nostre monument infantil. Des de la mala experiència del passat any, els responsables de la Comissió pensem que devem als nostres nanos un desagravi... És per això el decidir que la Falla del 2014 siga un homenage a la nostra comissió Infantil, mostrant els actes més representatius que els menuts de la falla gogen durant tot l'any. El monument infantil anirà a càrrec de l'artista Robert Cañada, serà la primera falla que plantarà per a la nostra comissió. Robert és un jove valor pero de contrastada vàlua. Els seus dissenys són moderns i aposta per unes falles dirigides totalment als menuts, no n'hi ha dubte que en la seua il·lusió i treball podem aspirar a un bon monument infantil.

Per a la falla gran, anem de la mà de Francesc Vizcaino, qui plantarà la quinta falla en la nostra plaça. Presentem un projecte totalment nou, l'idea d'este va nàixer de la mateixa comissió, al qual Paco li ha donat son particular estil.

Les Fotos i escrits dels nostres màxims representants, Miquel i Òscar presidents i Rosa i Maria, Falleres Majors, que com tots sabeu són mare i filla, pertanyents a una família lligada a la comissió de tota la vida... i la resta de continguts clàssics en el llibret, juntes, comissions, memòria d'activitats, seccions, mantenedors, Albuferenc de l'any i programa d'actes són els continguts d'esta primera part del llibret.

Per a la segona part els presentem com a tema monogràfic "**El Camí de Sant Vicent Màrtir**".

En assistir a una conferència de Salvador Raga, president de l'**Associació Via Vicentius Valentiae (Via Romana)** qui, porta donant a conèixer este tema porta des de 2007, pensàrem que era un bon assunt per a tractar en un dels nostres llibrets, passats diversos anys d'espera, per fi enguany decidim dur avant el projecte, sí, perque este llibre no és més que una part, important, pero una part d'un projecte cultural global que hem desenrollat durant tot este eixercici faller.

Sant Vicent Màrtir, Sant Vicent de la Roda en la toponímia popular valenciana, va ser u dels primers sants canonitzats per la Cristiandat, no obstant això, i la llunyania en el temps, parlem del segle IV, i la figura enorme de l'atre Sant Vicent (Sant Vicent Ferrer) han eclipsat o minimisat davant de la majoria de la gent la figura del Màrtir, quan segons l'opinió de molts historiadors València comença a tindre relleu històric a partir del Martiri de Sant Vicent, degut a que, despuix de la mort d'este, i l'adopció de la Religió Cristiana per l'Imperi Romà, la ciutat es convertí en un centre de pelegrinaje de tota la cristiandat cap a la tomba del Sant, arribant pelegrins de tota Europa a on la devoció pel Jove Sant s'estengué ràpidament. Només l'invasió Musulmana del segle VIII ocultà esta ruta de pelegrinaje.

Aixina puix, alguns membres de la comissió nos plantegem realisar el camí que l'Associació Via Vicentius Valentiae propon en l'actualitat i que partint de les terres d'Osca, a on va nàixer Sant Vicent, recorre els llocs per a on la tradició conta que descorregué el confinament que va patir este des de Saragossa a València, a on fon martirisat i assassinat. Férem tot el Camí per a poder documentar l'exposició d'Octubre i el llibret d'enguany... i este viage cultural o pelegrinaje (el sentit de la ruta li'l dona cadascú individualment i per a sí mateix) ocupa una part del llibre, i com el camí no pot separar-se de la Figura del Sant, incloem la documentació que hem trobat sobre la vida i martiri de Sant Vicent, aixina com l'impacte que ha tingut històrica, arquitectònica, i culturalment en el món el patró de València.

Vos invitem a que vos poseu les botes i carregueu la vostra mochila, o be, monteu les alforges en la vostra bici de montanya, i caminant o pedalejant nos acompanyeu en esta aventura que vos proponem per a enguany... la riquesa cultural, natural i històrica de la ruta, els seus parages i les seues gents vos esperen...

SALUTACIÓ DEL PRESIDENT

**MIQUEL
VERDEGUER I MESADO**

Per segona vegada puc saludar a tots els lectors del nostre llibret com a President de la Falla l'Albufera. Un any en el que la nostra comissió celebra el seu 35 aniversari, aixina que primer me permetran donar l'enhorabona a tots els que han fet possible que la nostra falla complisca 35 anys de vida.

En este breu espai, quan torne a dirigir-me a tots vostés, no puc més que mostrar-los la meua alegria i satisfacció, per saber que les meues paraules quedaran reflectides en un nou i magnífic llibret, un més per a la gran col·lecció de la nostra comissió, i que la secció de cultura ha fet possible.

També, cóm no, desijar a Maria i a Rosa, les Falleres Majors, i a Òscar, el President infantil, un eixercici meravellós, a on deixen de costat tot allò que els puga entristir, permetent-nos gojar al màxim de cada u dels moments que els esperen, junt a les persones que més els estimen.

No m'oblidi dels nostres artistes fallers, Paco i Robert, que enguany plantaran dos monuments fallers que de segur deixaran molt bon gust de boca a tots aquells veïns i visitants que s'acosten al cor del barri de les Barraques a lo llarc de la semana fallera.

Per últim, em queda agrair a tots els fallers i amics de la Falla l'Albufera que fan possible, un any darrere d'un atre, que el nom de la nostra comissió siga un poc més gran.

Bones falles, i vixca la Falla l'Albufera.

Miquel Verdeguer i Mesado
President 2013-2014

FALLERA MAJOR 2014

ROSA MARIA CARRAMOLINO I RAMOS

Com un aire festiu de Primavera
que porta als cors delers i exhuberància,
arribes enlluernant-nos d'elegància
portant la majestat com a Fallera.

Tu portes l'alegria verdadera,
el suc fecunt d'amor en abundància
i ofrenes pel teu nom una fragància
que embriaga al món faller de l'Albufera.

Seràs la nostra veu sempre exaltada,
la més bella sonata mai cantada
pel nostre cor festiu ple d'harmonia.

I al ritme del teu nom que als cors soflama,
la Falla l'Albufera te proclama
com Fallera Major. . . . ¡Rosa Maria!

Donís Martín Albizúa

SALUTACIÓ FALLERA MAJOR

**ROSA MARIA
CARRAMOLINO I RAMOS**

Enguany que en la falla l'Albufera celebrem el 35 aniversari, vullc aprofitar l'oportunitat que em brinda este llibret, per a donar-li les gràcies a tota la comissió, pero en especial ad eixa secció de cultura que un any darrere de l'atre fa un grandíssim esforç per a portar més allà del nostre poble la cultura valenciana i el nom de la nostra falla.

El llibret de falla és u dels pocs recorts materials que li queden a un faller en casa en acabant de botar-li fòc al monument faller, en les seues pàgines es recullen tots eixos moments que fan aflorar llàgrimes d'emoció, rialles i paraules que queden gravades per a sempre en les entranyes del llibret.

Este serà inoblidable per a mi, per ser compartit en Miquel i especialment junt a la meua filla Maria i el meu nebot Òscar, un any que segura estic serà d'un gran recort per a tota la família.

Vullc donar les gràcies de tot cor a tots els qui heu participat en ell i feu que sigam cada vegada més grans, també vullc agrair profundament als veïns del barri de Les Barraques, l'esforç que fan cada any i el suport que nos donen des de fa 35 anys.

Espere que pogam gojar un any més tots junts, comissió i veïns, la nostra festa plens de diversió i d'alegria.

I allà a on estigau els qui no s'encontreu hui entre nosatres -encara que vos sent junt a mi-, sé que fareu una gran mascletà de fòc per ha celebrar-ho en el Cel.

Rosa Carramolino i Ramos

JUNTA DIRECTIVA

FALLERS PERPETUS

AGUSTÍ GRADOLÍ PONS
ENRIQUE FERRANDIS ALAPONT
GENOVEVA PELAYO CHARDÍ
JOSE MIGUEL CARRAMOLINO RAMOS
FRANCISCO RAGA BAIXAULI

PRESIDENT: MIQUEL VERDEGUER MESADO

VICE PRESIDENT 1: MANUEL MORAL CAÑAS

VICE PRESIDENT 2: FRANCISCO JOSE ALABAU RAGA

VICE PRESIDENTA 3: CARMINA PONS PUCHALT

VICE PRESIDENT 4: ENRIQUE VILLANUEVA SEPULVEDA

SECRETARI: SERGI GÓMEZ CUALLADO

VICE SECRETARIA: MARIBEL BLASCO FERRER

TESORERA: REMEDIOS FERRER SANJUAN

CONTADORA: TERESA LLORIA GARCIA

VICE CONTADORA: SARA BERNABEU SANZ

DELEGAT DE FESTEJOS: JORGE CABANES FERRER

SUBDELEGATS DE FESTEJOS:

MERCE PELAYO BORT

CRISTINA RAGA LÓPEZ

BEGOÑA SOTOMAYOR BUSTAMANTE

Mrs ANGELES LÓPEZ SARGUES

SILVIA CHINER MORELLÀ

DELEGAT D'ACTIVITATS DIVERSES: CARLOS RAGA LÓPEZ

SUBDELEGAT D'ACTIVITATS DIVERSES: RAFAEL ALAPONT ROSALEÑ

DELEGADA DE LOTERIES: SILVIA PUCHALT GUILLEM

DELEGAT D'INFANTILS: SALVADOR MORENO GARCIA

SUBDELEGATS D'INFANTILS:

PEPE CLÈRIGUES GRADOLÍ

MIRIAM URBANO LÓPEZ

DELEGADA DE PLAY-BACK: SANDRA REY ACOSTA

DELEGAT DE LLIBRET: BERNAT LÓPEZ GALIANA

DELEGADA DE CULTURA: AMPARO ORELLANO ALAPONT

SUBDELEGATS DE CULTURA:

MARIA PERIS BORJA

ALVARO SANTOS AGUADO

JUAN JOSÉ VILLANUEVA SEPULVEDA

JOSE ANTONIO RAGA ALMUDÉVER

DELEGAT J.L.F.: ANTONIO QUILES CATALÀ

DELEGADA J.L.F.: ELENA NAVARRO SANLEÓN

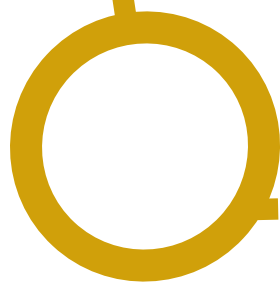
BIBLIOTECARIA-ARCHIVERA: CRISTINA PONS PUCHALT

COMISSIÓ MAJOR

SUSANA ARCOS OBIOL
RAQUEL BARBERO RAGA
TERESA BARRERA VICENTE
MARIA JOSE BLASCO FERRER
MARIBEL BLASCO FERRER
MARI ANGELES BORJA TORRÓ
SILVIA CHINER MORELLÀ
CARMEN DORA FORTEA CHIRIVELLA
MARIA AMPARO GASSÓ MARTINEZ
SONIA BELMONTE ALACREU
ANA MARIA GIL JIMENEZ
ENCARNA GIL VERDEGUER
MARIA PILAR GRADOLÍ LÓPEZ
ELENA GUARCH LORENZO
DESAMPARADOS GURREA GARCIA
PAULA HERNÁNDEZ SANLEÓN
MARIA DEL CARMEN LÓPEZ SALANOVA
ISABEL LÓPEZ GASSÓ
ANDREA CARRAMOLINO RAMÓN
CARMEN LOZANO MORELLÀ
MARIA OROSA CHAQUÉS
ENCARNACIÓN PASCUAL CHIRIVELLA
LAURA PELAYO BORT
MARIA DEL CARMEN PÉREZ RAMÓN
ROSA CARMEN PERIS ASINS
MARIA AMPARO PUIG ESTEBAN
ROSA PUIG ESTEBAN
CRISTINA RAGA LÓPEZ
AMPARO RAGA ORELLANO
SUSANA RAMÓN ALCOY
NATALIA RAMÓN MARTÍ
MARIA ISABEL RAMÓN SOTO
MARTA NÀCHER NAVARRO
ISABEL RODRIGO PORCAR
CORAL RIPOLL NUÑEZ
INMACULADA SÁNCHEZ FERRER
AGUSTINA SARGUES ALMARCHE
BEGOÑA SOTOMAYOR BUSTAMANTE
IRENE VILLANUEVA PÉREZ
RAMÓN ALABAU RAGA
JOSE JUAN BORJA PONS
BLAS MIGUEL GARCIA BLASCO
JOSÉ GIL ALCUTÉN
ANTONIO GRADOLÍ LLUCH
JOSE MANUEL GRANCHA GONZALEZ

MARIA PILAR NÀCHER JORGE
VICENTE GUILLEM HERVÁS
MARCELINO GURREA RAMÓN
DAVID GUTIERREZ RODRIGUEZ
MARC DIAZ MESADO
JOSE MANUEL HERRERO ATIENZA
ANGEL LÓPEZ FERRER
BERNAT LÓPEZ GASSÓ
ALVARO LOZANO MORELLÀ
ÀNGEL MARTÍNEZ JUST
DANIEL MARTÍNEZ CONDE
JOSE VICENTE MARZAL PERIS
XIMO PECHUÁN JORGE
ANTONIO MIGUEL PÉREZ SÁNCHEZ
JOSE ANTONIO RAGA ALMUDÉVER
JUAN JOSÉ GALIANO CUENCA
ENRIQUE RAMÓN MASCARELL
MIGUE ÀNGEL REY ACOSTA
ANTONIO JOSÉ GARCIA CUQUERELLA
VICENTE SENA NAVARRO
PILAR VINUESA HERNÁNDO
FRANCISCO DE DIOS RAGA VINUESA
SALVADOR MORENO GARCIA
ELISA ESTIVALIS ALAPONT
ROSA AMPARO MORELLÀ GALÁN
ARANTXA ORTEGA REY

ALFONSO RUS TEROL
PRESIDENT DE LA DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA

SOLEDAD RAMON SANCHEZ
ALCALDESSA DEL M.I. AJUNTAMENT
DE CATARROJA

PEPA GURREA I PEDRO HUERTAS

PILAR JORGE I JOSÉ NACHER

MARÍA DOLORES LÓPEZ I JOSÉ LUIS URBANO

DOLORES PONS

JUANA PONS

MARÍA ISABEL FERRER

PILAR BLASCO I BLAS GARCÍA

MARISA CHIRIVELLA I RAUL GRADOLÍ

MANOLA JORGE I XIMO PECHUAN

ISABEL SANTAMARÍA I CESAR PECHUAN

EMILIO CHAQUÉS

MARI CARMEN ASÍNS

TERESA PERIS

MERCEDES HERVÀS

ANA JIMÉNEZ I VÍCTOR GIL

MARI CARMEN MUÑOZ I XIMO RAMON

CARLOTA VILA I MIGUEL OLLE

MARUJA DIEGO

ELISA ROSALEÑ

PEPITA FORTEA

DORA SANROQUE

GRANJA RINYA

AMICS DE L'ALBUFERA

- TERCER PREMI DE FALLES GRANS
- SÈPTIM PREMI DE FALLES INFANTILS
- PRIMER PREMI FI DE FESTA
- TERCER PREMI DE PRESENTACIÓ
- PREMI "EL MASCLET" DEL PSPV-PSOE A LA MILLOR CRÍTICA LOCAL

PREMIS I GUARDONS

LLIBRET:

Premi Extraordinari Regne de València otorgat per l'Excelentíssima Diputació de València al millor llibret en el seu conjunt.

Premi Extraordinari de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana al millor us de la llengua valenciana.

Primer Premi al Llibret de la J.L.F. de Catarroja.

Vigèsim Primer Premi otorgat per la Conselleria d'Educació de la Generalitat Valenciana per a la Promoció de l'Us del Valencià.

Sext Premi Poesia Secció Regne de València de Lo Rat Penat.

ACTIVITAT FALLERA:

Primer Premi en els campionats fallers de Padel Festes de Sant Miquel.

Primer Premi en els campionats fallers de Dòmino Festes de Sant Miquel.

Segon Premi en els campionats fallers de Futbol infantil Festes de Sant Miquel.

Quart Premi en el concurs de Playback de J.L.F.

Quart Premi en el concurs de Playback Infantil de J.L.F.

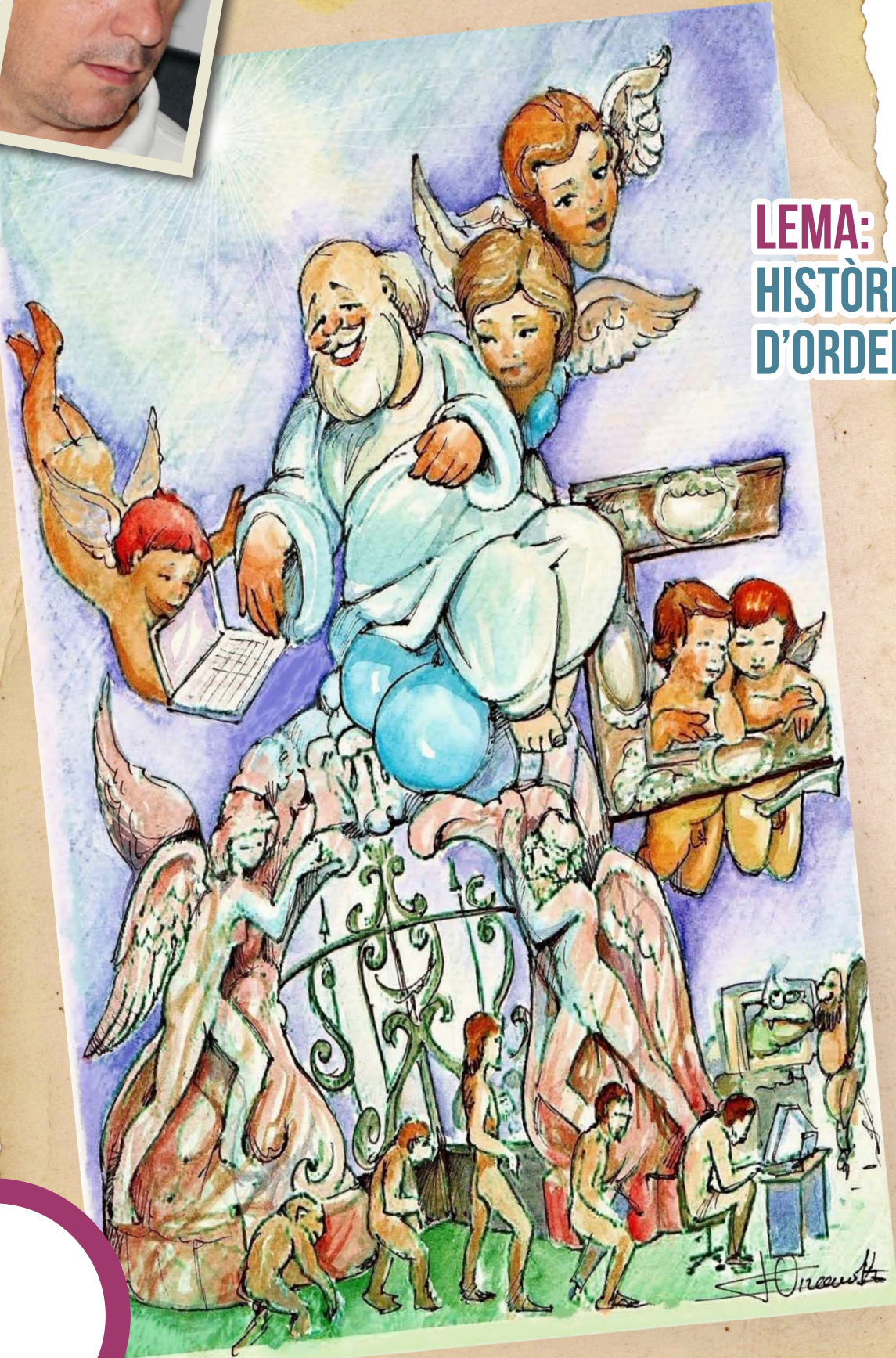

FALLA GRAN

ARTISTE FALLER
FRANCESC VIZCAINO PALACIOS

LEMA:
HISTÒRIES
D'ORDENADOR

Donis Martín Albizúa

EXPLICACIÓ DE LA FALLA

HISTÒRIES D'ORDENADOR

ENGUANY EL TEMA S'HA FET PER "MAC", "WINDOWS" I "INTERNET"

Per a enguany el nostre artista toca un tema capital per l'influència vital que el fa ser protagonista. No hi ha un invent que conquiste com ho fa l'ordinador que s'ha fet l'amo i senyor com un símbol del progrés per a un món al qual ha pres com esclau i servidor.

Tots anem hipnotisats i a mercé d'una pantalla no deixant de perdre palla com si estiguérem "pirats". Hem acabat trastornats entre tecles i botons i dirigint els ratons a tots els tipus d'archius que venen a ser els nius on trobem fets i raons.

Tots teclegem enardits escrivint e-Mails d'eixida contant uns a atres la vida o carregant "megabits". Ací fem volar els dits processant i fent contactes o fer compres d'artefactes o consultant "Wikipèdia" que és la nova enciclopèdia de fets i històries exactes.

Per això enguany la temàtica no potser més oportuna puix des de que u desdejuna ya s'enganxa a l'informàtica. La Falla molt sistemàtica vol fer l'informal relat de molts moments que ha passat en la seua evolució que inicia en la Creació pel Ser Suprem del remat.

DESPUIX DE LA CREACIÓ DEU VA FER L'ORDENACIÓ

Pareix que en un principi, l'univers -segons la gent sabuda nos ha explicat- semblava els antics trages dels fallers: ¡més negre que el forat d'un excusat!

Tot era del color en que ara mira la gent que vol encendre el Canal Nou, on ni a dos veles veu, puix fa la tira que a un desgraciat Consell l'importa un ou.

Lo negre i l'hecatombe era l'imperi de forces quan no hi ha qui les tuteja, tot era del matis de l'adulteri dels que ara estan cobrant de la "A.V.L."

Mes, fart el Creador del cataclisme, va dir al vore tot eixe embolic -"¡Anem a encendre un atre mecanisme creant un Univers fermós i ric!"-

I va crear la llum desfent tenebres i el sol i les estrelles i els satèlits i els peixos i els pardals, els naps, les pebres i a bèsties ...tant humanes com prosèlits.

I els va deixar a soles... al seu aire: -"¡Teniu de tot... ya aneu ben apanyats!"- i el món, tan ideal, va prendre un caire reple d'animals bovós i semats...

Un dia, en sa bondat que no té fita, mirant el viure a tots com meninfots, pensà al vore el seu Cel tan sibirita: -"¡Ací anem a acabar avorrits tots!"- I obrint la disciplina de la lleva va fer l'arbre famós del Bé i del Mal i entre la serp, la poma, i Adam i Eva montaren la primera bacanal.

És ben sabut per tots de quina barra se veren els dos junts en el carrer coberts tan sols pels pàmpols d'una parra com uns primers models "pret-a-porter".

I aixina començà tota l'història del Cel, i el món de nostra humanitat, el Cel quedà com símbol de la Glòria i el món va fer a l'home un desgraciat.

El món va convertir-se en un desastre puix l'home el transformà en una ruïna, deixant desordre, caos i un empastre pijor que el fastigós suc de letrina. Creent-se responsable d'eixa histèria, digué mirant al món el Creador: -"¡Anem a consolar tanta misèria montant un mecanisme ordenador!"

Va extraure a l'Univers una energia de raigs que va captar en els seus dits i als àtoms de matèria convertia en punts d'informació que cridà "bits".

Els bits els va incrustar en un disc dur que va deixar guardat dins d'una caixa i fent de "chips" i plaques lloc segur els va empaquetar dins com una faixa.

Al vore el resultat del seu invent va dir: -"¿I que faré en eixe cabàs? ¿Com pot aprofitar açò la gent...? ¡Ya ho sé...! ¡Que ací m'ajude Satanàs!" -

El Dimoni, en el rabo entre les cames, donà la solució calfant-se el coco: -"No te preocupes, Deu, faré uns programes on tot el que entre en ells, se torne loco" -

I va aportar teclat i una pantalla i guia que semblava un ratolí i un llibre d'instruccions de tal morralla que feya perdre el cap a tot veí.

Per fi, com a recort que no era broma tal nou castic de ment, que no de cos, crearen una marca d'una poma que havia algú tastat pegant-li un mos. Venia a ser allò el recordatori del fruit que va fer perdre l'innocència, l'orige del treball, i el gori-gori i del pecat, política i indecència.

La poma en eixe mos dels primers pares junt a un cometa d'atra marca i claus són símbols de progrés i funcions rares que tornen als humans en uns esclaus.

Mes sempre està eixa poma com senyal que va deixar marcada el Creador recort d'aquell Pecat Original tornat ara en torment: ¡l'Ordenador!

EL NOM GOOGLE I UN PORTAL LLUIXEN COM COS CENTRAL

La Falla presenta l'Image lluenta d'un clàssic portal que en forma d'entrada nos dona l'alçada del seu cos central.

La pinta prou torta que dona eixa porta no té atre matís de ser la figura mostrant l'obertura que du al Parais.

"Portal Google" marca de forma prou parca la seua inscripció, lo qual significa que allà dalt s'explica llar "d'Ordenació".

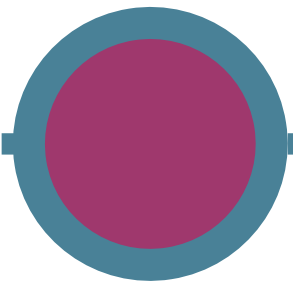
Dos Àngels la guarden i paren i carden a tots al passar, sols deixa a la penya si té contrasenya que allí deixe entrar.

Núvols informàtics, d'espais emblemàtics surant en la ret, retenen les gotes d'informes i notes servint a Internet.

El bon Deu remata la Falla que data de Glòria els destins tallant tots els signes de "hackers" malignes i els "virus" roïns.

L'ull diví engloba la lletra @ d'arrova marcant un correu i és signe que indica que en tot on s'aplica té el plàcet de Deu.

Així nostra Falla conté la troballa en el Creador que entre tants fenòmens llegà per als hòmens nostre Ordenador.

LA GESTACIÓ SISTEMÀTICA HUI TÉ EL SOPORT D'INFORMÀTICA

Adam i Eva, en menjar-se la poma creent que era broma l'efecte del mos, va notar la muller molt coqueta que en ell, en porreta, s'alçava un tronc gros. I ella al vore que el tronc aumentava caent-li la bava digué per a sí: -"¡Quina fruita més gran i sucosa...! ¡Pareix deliciosa...! ¡Serà per a mi...!" -

Quan després de que feren l'empastre miraren el rastre que havien deixat, se miraren els dos a la cara dient: -"¿Qué fem ara... serà açò pecat?" - I esperant a que un àngel vinguera i als dos els diguera: -"¿Açò pecat?... ¡No!" - mamprengueren de forma immediata darrere una mata de nou la funció.

Començà així una vida molt dura seguint la postura d'anar procreant i lluitant contra crisis o guerra la gent de la Terra va anar augmentant. Més si acàs per fallar la "faena" la dòna no estrena la font natural, s'ha creat ara uns Bancs de reserva de suc en conserva que es tira al canal.

D'un perol on el suc se mantinga per una cheringa se fan extraccions i s'apliquen com a monyidores regant les bacores mateix que als melons. Lo més pràctic que té este conducte ve a ser que el producte pot ser dirigit i triar com se fa per catàlec que el fill siga anàlec ¡inclús a Brad Pitt!

Pot triar-se el color i el pelage, textura i l'Image, la forma del nas, la pitrera, l'alçada, la gruixa, la galta, la cuixa i el gros del cabaç. És allò que el progrés hui reclama: marcant un programa de "l'ordenador", se pot tindre envasat i en precinte la prole que pinte la ment de l'autor.

El sistema té forma correcta,
qui vol se connecta
directe al "Facebook" (pronuncieu "feisbúç")
i s'envia etiqueta al tocòlec
el qual, sense pròlec,
l'informa del nuc.
El tocòlec que es vol que la sembre
s'agarra cert membre
que té el nom de "pen"
i l'enchufa a un forat de la caixa
que està en la part baixa
i obert sempre el pren.

Al forat, o UseBe que es nomena,
fa el "pen" la faena
reblint-lo d'archius
i al no tindre cap goma que els borre
va omplint a la torre
de "chips" forts i vius.
D'eixos "chips" només u s'aprofita
i el disc dur edita
l'idòneu triat
i segons el programa processa
s'arriba a l'entesa
del suc apropiat.

Sense virus que tot açò aborta
la tècnica aporta
l'informe volgut,
i aplicant els informes impresos,
al cap de nou mesos
jun fill ha naixcut!

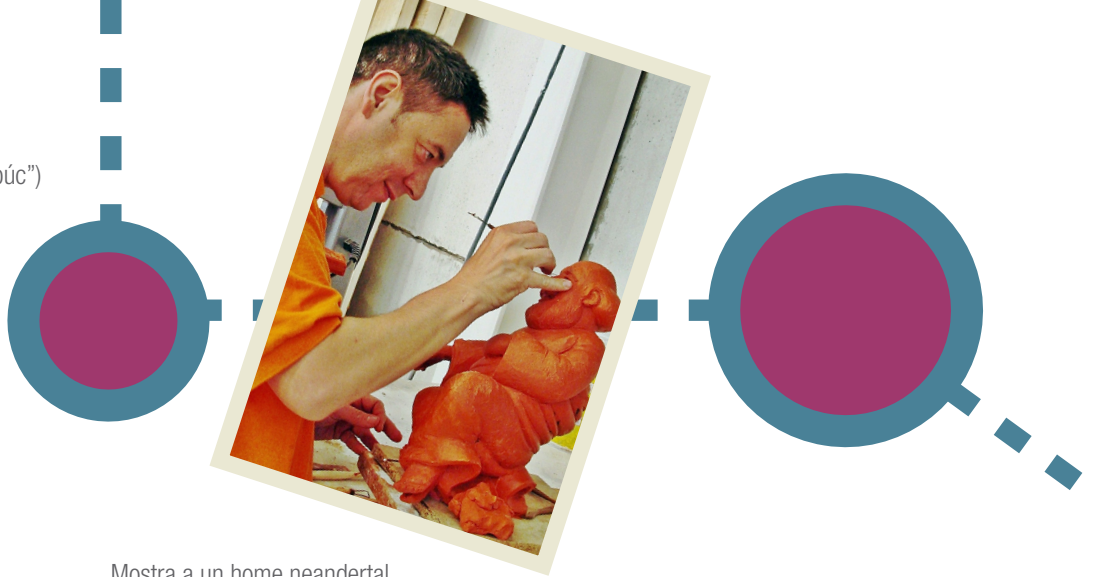
Mes, per molt que les tècniques noves
són èxits de proves
de "coktails" de llets,
molta gent preferix la fatiga
com fórmula antiga
de fer els chiquets.

L'ARTISTE MONTA UNA HISTÒRIA QUE TÉ UN VIRUS EN MEMÒRIA

Imagineu un moment
l'absència d'un Creador
i que per un accident
un Big Ban del firmament
servira d'ordenador.

Ell seria la memòria
que a l'home acompanyaria
per tota la trayectòria
al llarc de la seua història
mercé a la seua energia.

El nostre artista, assumint
la tesis que ací es detalla
vol fer un relat succint
de com l'home ha anat vivint
fent-lo escenes de la Falla.

Mostra a un home neandertal
davant d'un ordenador
que ha tallat de "pedernal"
i en pantalla ha fet visual
a un cruel depredador.

És un virus el que ataca
com diplococ que li amorra
i per defendre la placa
l'home inventà en una estaca
"l'antivirus de la porra".

Passa el temps i en l'era grega
l'art clàssic va donar fe,
la "Grecipèdia" arrossega
i esculpint, Mirón nos llega
un "Discòbol de C-D".

L'esplendor que tingué Roma
damunt d'hàbits sibirites
va ser per un temps que aploma
"computratum" de l'idioma
de doscents "sextercibytes".

Gràcies als seus "Discoduris"
que deixà per tot el món
se sap d'intrigues, perjuris,
de "Quo Vadis", i d'auguris,
i les Falles de Nerón.

L'Edat Mija és de misteris,
de monges tancats a plom
miniant en els monasteris
glòries dels seus ministeris
en cares de CD-ROM.

Allí tota transferència
de cada CD que es "curra"
tenia l'inconveniència
de que l'òptica en vigència
va ser fibra a lloms de burra.

L'Edat Moderna s'acopla
dins de Wikipèdia histèrica,
guerrers d'espasa i manyopla,
els turcs en Constantinopla
i el Descobrimet d'Amèrica.

"L'ordenata" en tant de fet
tirà fum i es tornà foll
no donava abast la ret,
molts d'ells pegaren el pet
i no salvaren ni un moll.

Nostra Edat Contemporànea
naixqué de revolucions
i en targeta simultànea
es gravà en una instantànea
el naiximent de nacions.

És nostra Edat actual
la que encara estem patint
de revolució industrial,
desequilibri social,
i el món fet un llaberint.

Naixqué ací l'ordenador
tal com ara se coneix
com un gran processador
convertit en gran doctor
que en el món és el seu eix.
La Ciència ha fet ortopèdia
i el vell pupitre d'escola
ve com seu de "multimèdia",
els llibres són "Wikipèdia"
i la pissarra, "consola".

"Pen Drive" és la llapissera
i "delete" el borrador,
"print" la tinta en que s'opera,
"loading" el calc que reitera
i "window" el professor.

Com voreu tota esta història
no ha arribat al seu final
puix l'artista, en la memòria
no ha fet cap dedicatòria
parlant de l'Era Espacial.

Potser que ací se la guarda
com Falla de l'any que ve,
de moment pega la farda
fent de l'Història una albarda
¡que ni loca se sosté!

L'ORDENADOR QUAN NOS FALLA NOS POT MONTAR LA BARALLA

En un temps renovador on la tècnica és qui mana tot qui no se crida a andana gasta un bon ordinador. És el Deu processador al que una tecla que apretes te dona les qüestions fetes al segon i sense tara i donant-te temps encara per a anar-te a fer punyetes!

Per això, per a una empresa li és element essencial, perquè aforra personal i no fa setmana anglesa. S'acaba en ell la despesa d'hores extres, sindicats, segurs, inactivitats, excedències i permissos, primes, "bronques", compromisos, i baixes per constipats.

Pero a vegades, també sense pudor ni vergonya la maquineta "s'esconya" d'alguna cosa que té. I aquell treball tan seré se transforma en cafetí i no queda atre camí per a salvar la desgràcia que la vella "burro-cràcia" que torna loco al veí.

En quan en una oficina l'ordinador s'ha "esconyat", jura en hebreu l'empleat i la gent... ja tragar quina! Se'n va al pou la disciplina, comencen a haver protestes, les veus se tornen agrestes, d'allí se passa a l'acció i en no res s'arma un "folló" de tot el món tirant pestes!

Per això, la "burro-cràcia" que és vella, com la paciència, té el remei de continència naixcut de la perspicàcia. I basant-se en l'eficàcia del cartell :- "Torne atre dia" - reprimix l'algaravia fent pegar volta a la gent que a soles pensa impotent: - "¡Toqueu-li "això" a vostra tia!" -

TAMBE L'IGLESIA PRAGMÀTICA FA CULT A "SANTA INFORMÀTICA"

No cal dir que l'Església se pon al dia per a aixina aumentar feligresia Vol aixina fer créixer el santoral i donar una imatge més actual.

I en eixe auxili ya ha creat més imàgens sense Concili.

Ací està Santa Tecla de Botonera que per ser molt tocada va la primera. La seguix en la llista "Sant C.D.-RIC" que és un Sant redonet d'aspecte ric.

També ¡com no! molta gent és devota de "Sant Rató".

A "Sant Window" dediquen molta estampeta demanant que no els penge fent la punyeta. Tot el món li encén veles en molt consum per a que mai els falle la seua llum.

També es fa llar d'un enorme Sant Àngel per a "guardar".

Com voreu la Parròquia no es gens postiça perquè als Sants molta gent va a fer-les missa I és que tenen fidels "a mogolló" que seguint-los demostren sa devoció.

I qui no els crega que no toque "ordenata" ¡Puix se la pega! Qui ara va a confessar-se no sap el truc que el retor sap l'història per un facebook. I és que els "Twitter" no amaguen intimitats perquè els "WhatsApps" desvelen tots els pecats.

No hi ha secret que la gent no conega per Internet.

Els retors de Parròquies estan que ballen perquè als seus feligresos no mai els fallen. Els sermons ya no causen "la torradera" perquè ya no es fa el "rollo" i cap s'entera.

En cada seu als devots se'ls envia per un "correu".

En resum, l'informàtica fa les prorrates mateix als agnòstics que a les beates. El progrés hui nos marca molts nous camins... ¿I per qué en eixos passos no els hi ha divins?

El cas ací és que els P.C. donen ales al feligrés.

HUI POTS SABER PER LA RET LES MENTIRES D'INTERNET

Hui les "Webs" faciliten l'entrada a un gran programa que al joc de l'entrecama provoca tentacions, allí es claven anuncis que en ret diuen "contactes" i són proposta als pactes d'anar a revolcons.

Allí els hòmens i dònens "calforros" s'insinuen, torrats així accentuen promeses de pecats i en tota l'impudícia se van mostrant en fotos que fan tornar-se chotos als cossos més templat.

Per tanta competència que hui la ret escampa s'està fent molta trampa per tot eixe complot van presentant imàgens que atrauen l'aventura mostrant cara i figura que tallen el changlot.

I així saps de senyores d'uns pobres reals cossos que a soles són pells i ossos semblant un vomitiu i es fiquen en pantalla lluint tal ferramenta millor que la que ostenta les chiques d'Interviú.

No a soles són les chiques també això ho fan els hòmens mostrant-se com fenòmens lluint com uns pinzells, quan són uns "quasimodos" que fan tombar per llejos i oloren a abadejos sent gruixos com tonells.

No obstant hi ha qui declara tal i com són de veres i calfen les soperes que tots tenim per baix. Així es va vore créixer per mig d'eixa estafeta l'assunt de la bragueta disposta a fer l'encaix.

També entre mateix sexe se fan eixos missatges i es veu que estos fichages van cada dia a més. No és rar puix que l'artista sabent d'eixes faenes les mostre en les escenes... ¿D'on les haurà deprés...?

L'ADMINISTRACIÓ ELECTRÒNICA TÈ EN LA FALLA MALA CRÒNICA

Tenim ací una escena de la Falla del nostre Ajuntament mostrant-nos l'informàtica baralla que amarga al declarant contribuent.

Tot ve per implantar-se un nou sistema de forma virtual creat com solució del gran problema del càrrec de l'impost municipal.

Volia això buidar les finestretes de molta gent de fòra que en tracte per complir massa punyetes estaven de "plantó" molt més d'una hora.

L'invent va funcionant de maravella per la "Banda Ampla" enorme que a tot veí tenia en la graella cobrant-li, ya estiguera o no conforme.

Mes quan el pagament és a l'inversa: tornar o als proveïdors la ret no ho reconeix, tornant-se adversa i no ixen en pantalla més que errors.

Pareix que és molt estreta en el Programa la "Banda" de "Pagar" passant-se la despesa per baix cama deixant acreedors sense cobrar.

Alguns d'ells ya han passat a millor vida i a espera dels seus drets en eixe "wait" o "calm" que se'ls convida se queden convertits en esquelets.

Ací podeu tots vore el cementeri plenet de panteons en làpides que expliquen el misteri: -"Famèlics, esperant devolucions"-

Total, que en un Programa que és de cine puix s'han previst molts plans l'Ajuntament que els fa en "tràmits on-line" està fent una estafa de les grans.

TAMBÉ ENTRA EN LA RET MEDIÀTICA LA MEDICINA INFORMÀTICA

El camp de la Medicina se tracta molt en la ret puix molta gent examina els mals que té o que imagina que el poden deixar desfet.

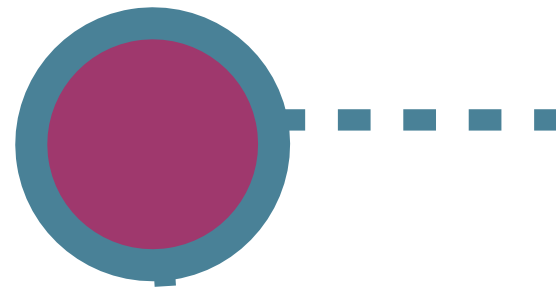
Tres eixemples en la Falla nostre artista nos ha plantat en cadascú nos detalla lo que es veu en la pantalla de qui en ella està enganchat.

Hi ha qui té en l'Urologia preocupació de picota quan el suquet que ell envia descobreix que no servia perque és de llet de granota.

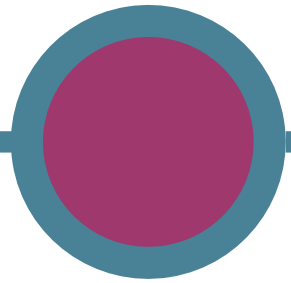
L'explicació és molt senzilla segons l'explica el doctor: -"Si no es tasta la bresquilla o se juga a la manilla que atre regue la llavor"-

Contra l'afecció cardíaca, Google nos fa un bon envit. fa una sessió afrodisíaca per una nimfomaniaca que es despulla del vestit.

Veus a uns quants malalts del cor bavejant tastant eixe art i quan contempen la flor hi ha qui rebenta i es mor i atres aguanten l'infart.

És un invent informàtic que hui té plena vigència, valora molt sistemàtic tensió del furor prostàtic com prova de resistència.

Qui aguanta les pulsacions per lo que ensenya la chica i no es rega els pantalons, d'ell sols caben dos opcions: o està molt sà... o és "marica".

El tercer Google nos oferta l'escena en la que es sorprén a una chica molt experta que mostra "l'USB" oberta per a que el chic clave el "pen".

Pero eixe "pen" té un defecte puix per més que es va enchufar ix un ròtul de "incorrecte" i un termómetro directe que diu "loading" ¡carregar!

El termómetro no arranca i el "please wait" diu que espere i com la potència manca l'oberta "USB" se tanca buscant atre "pen" que opere.

Són tres casos que l'artista fa del "Google" buscador, no cal que ningú es despiste perque ací fa de cronista d'històries d'Ordenador.

ENGUANY NO ESTIC MOLT TRANQUIL LA FALLA... ¿ÉS GRAN O INFANTIL?

Ací al tracte del Sistema se li donen nous perfils, quan l'artista toca el tema de l'adició més extrema dels majors i els infantils. (l és que l'us d'Ordenador no és sols de la gent major.)

Esta escena és coneguda i passa en qualsevol casa, quan es veu a gent menuda totalment entretinguda teclejant sens perdre basa. (Lo que a molts grans és fracàs ell pot fer-ho en un "plis-plas")

Voreu de quina manera maneja "l'Intro" i "l'Escap", pren "Google" a la primera i en Wikipedia s'entera de lo que al gran no entra al cap. (El seu talent no es qüestiona... ¡nos donen sopes en fona!)

Navegar per "Internet" i descarregar "eMule", com menejar-se en la "ret" és lo que algú mai ha fet per més que molt manipule. (lo que un gel menut sens prendre classes pensa que els grans son "manasses".)

En l'atre extrem trobem gent que és de la tercera edat fent els cursos d'aprenent d'iniciativa recent en nostra Universitat. (És com una panacea quan s'arriba a la vellea)

Hi ha qui va en tota atenció per practicar en cada hora i no tindre confusió quan fa comunicació en fills i en nets que estan fòra. (l en la lliçó ben fixada manant-los "e-Mails" els bada.)

Atres van a classe a rebre coneiximents especials per a entrar com una llebre dins de contactes de pebre i en els vídeos sexuals. (En casa estan admirats als vore'ls tan aplicats)

També hi ha dones majors que no poden estar quietes i en els seus ordenadors se llancen a fer llabors d'encaix de gancho i birlletes. (No se sap si brodraran al manco s'entrentindran)

Estes escenes expliquen que en el concepte de Falla grans i menuts se dediquen a que en les tecles que piquen lo que u vol ixca en pantalla. (El cas és que tots s'enganchen salvo que els virus els planchen.)

En resum, enguany tenim d'Ordenadors una tira i una tècnica sublim formant un gran "revoltim" que torna loco a qui el mira. (U no sap ya si mirar o agarrar algú i pulsar)

AGOTAT I EN MAL DE CAP PULSE LA TECLA D'ESCAP

Ací deixa ya l'Autor la narració del Llibret escrit en ordenador sense enchufar-se a Internet.

El tema de l'informàtica hui manté una gran moguda que pot ser molt antipàtica per a qui açò se la "suda".

S'ha convertit en un vici que supera a la virtut, perque en el seu eixerici a mí m'ha deixat fotut.

l és que acabat el Llibret, quan yo exclamava. ¡Ya està! "petà" la llum de la ret ¡l Llibret a fer la mà...!

Se'm quedà cara de catre. Tot el treball... ¡Al comú! Me va tocar fer un atre ¡l ara açò és "un dos per u"!.

Donis Martín Albizúa

ANFÓS RAMON

TRENTA ANYS DE PRESTIGI POÈTIC

30

anys de glòria són els que nos ha donat Anfós Ramon.

30 anys de prestigi de la mà de la seua ploma capaç de fer una poesia festiva exquisita.

Gràcies ad ell, l'Albufera és coneguda en el cap i casal, perque els guardons que hem rebut, nos han obert la porta gran de Lo Rat Penat i La Real Acadèmia de Cultura Valenciana, a on el treball de la secció de cultura de la nostra falla, és valorat com cal, rebent de les dos entitats més emblemàtiques de la cultura valenciana, el reconeixement a la nostra llabor cultural i de valenciana.

La nostra no ha segut una relació professional de poeta-comissió, perque además de ser el nostre poeta, nos ha unit un estret llaç d'amistat, que només s'ha vist interrompuda per la malaltia, una dolència que als casi noranta anys, obliga al poeta a deixar de fer versos.

Nosatres des d'esta pàgina volem rendir-li anualment un homenage de gratitud a qui tanta glòria nos ha donat i que sempre ha segut i serà el nostre benvolgut amic, Anfós.

La Barraca

"UN TROSSET DE NOSTRE COR
QUE POQUET A POC, SE MOR"

Ací teniu la barraca
que cantà don Teodor.
La que en l'horta se destaca.
La del gesmiler i l'haca.
La de la calma i l'amor...
(Hui pel progres fariseu,
is'ha fet peça de museu!)

Mireu el forn inactiu
sense la calor del foc.
El pa, no es cou en son niu
ni busca el tendre motiu
de la pataqueta en joc...
(Tambe el ministre Solchaga,
jels Jorns de Sagunt apaga!)

Mireu com se cau la porta
entre corca i teranyines.
Cóm la que ahir era forta
hui pareix que estiga morta
entre indústries llibertines...
(De la barraca hui en dia,
¡han fet "pub" o guisqueria!)

Mireu l'enorme bacona
alimentant als porquets.
Te un pit de noble matrona
que a tots s'oferix i dona
sense cobrar dos quinzets...
(Tambe a Valencia els del truc,
¡l'estan deixant sense suc!)

Mireu el comu discret
tot emblanquinat per dins.
Sempre a l'aire, sempre net,
sempre guardant el secret
de lo que fan els veïns...
(Eixe comu s'ha tancat
¡i han oheri el del Mercat!)

Mireu el corral al sol
ple de gallines greixudes.
Mireu els patos al vol
i els conills buscant la col
i els pallets fent corregudes...
(Ara queden pocs corralts
¡i van solts els animals!)

Mireu el pou que oferix
el seu preuat element.
Mireu el gai que acudix
llepant si el pool se n'ix,
l'aigua fresca i transparent...
(Hui en Catarroja se sap,
¡que l'aigua fa gust de nap!)

Total, que ya no se veu
la barraca enmig de l'horta.
De sa blancor com la neu,
sols queda un recort: la creu.
Lo que vol dir, ¡que está morta!...
(¡el progres mogut per haques,
¡va sepulant les barraques!)

ÒSCAR SEGUNDO
CARRAMOLINO I RAMON

SALUTACIÓ DEL PRESIDENT INFANTIL

És per a mi una gran satisfacció poder dirigir-me a tota la gent menuda des de les pàgines d'este llibret, que és l'orgull de la nostra comissió.

Queda molt poc per a que la nostra Festa ixca al carrer; monuments, bunyols, chocolate, música i pólvora...¡molta pólvora!

Convidar-vos a tots els infantils a participar i passar-nos-ho be, en tots i cada u dels actes que en molta ilusió i esforç ha preparat per a nosatres la comissió.

Tinc la gran sort de compartir este any junt a Maria, la meua cosina, un any que estic segur no mai oblidarem.

I sols em queda desijar que tots junts passem unes molt bones Falles 2014.

FALLERA MAJOR INFANTIL 2014

MARIA GRANCHA CARRAMOLINO

Enguany els nostres carrers
viuran el moment més grat,
seguint al nom més cridat
per tot el chiquet faller.

Maria durà el deler
al menut en son reinat,
que en sa bellea i bondat
tindrà el seu goig i plaer..

Maria en la seua gràcia
nos regala aristocràcia
com la Princesa enchisera

I serà sempre aclamada
per l'infància emocionada
de la Falla l'Albufera.

Donís Martín Albizúa

SALUTACIÓ FALLERA MAJOR INFANTIL

**MARIA
GRANCHA I CARRAMOLINO**

Amiguets fallers; estic molt contenta de representar als infants, als menuts de la nostra comissió. Espere passar-ho molt be junt a Miquel, ma mare i el meu cosí Òscar, i per supost en la meua comissió Infantil.

Des de les pàgines d'este llibret vos convida a tots a participar de totes i cada una de les activitats que la secció d'Infantils ha preparat per a nosatres, enguany que la nostra comissió complix 35 anys plantant falla.

Aixina que de tot cor i ben contents... ¡A gojar de la millor Festa del món!

¡Vixca la Falla l'Albufera!

JUNTA DIRECTIVA INFANTIL

PRESIDENT: OSCAR SEGUNDO CARRAMOLINO RAMÓN

VICE PRESIDENT 1: DIEGO RAGA SOTOMAYOR

VICE PRESIDENT 2: ALEJANDRO SENA BORJA

SECRETARI: DANIEL MARTÍNEZ PONS

TESORERA: MARTA ESTIVALIS ALAPONT

CONTADORA: CLAUDIA HERNÁNDEZ SANLEÓN

DELEGADA: AITANA LLORIA CARRAMOLINO

DELEGADA: IRENE NAVARRO VILA

COMISSIÓ INFANTIL

ANNA ASINS TORRALBA
MIREIA GALIANO CUENCA
ESTEFANIA GARCIA SÁNCHEZ
MARIA BORJA PELAYO
SARA HERRERO PONS
MARTA CUBILLOS JUAN
NÚRIA CUBILLOS JUAN
BLANCA CHULIÀ REDONDO
MÓNICA DIAZ-CASANOVA CUBILLOS
MARTA ESTEBAN ORTIZ
VERÓNICA GARCIA BARRERA
ALBA GARCIA ARCOS
MIRIAM GIL ALCUTÉN
AINHOA MANDINGORRA RICART
PAULA GRADOLÍ GUARCH
ALBA HERRERO PONS
CAROLINA HERRERO RODRIGO
INES FORTEA MARTÍN
PAULA PUCHALT CABALLERO
CARLA LLORENS DEL POZO
MARIA MARÍN VIDAL
MARIA MARTÍN FORTEA
ERIKA MARTÍNEZ ESCOBAR
LYDIA MARTÍNEZ ESCOBAR
ELISA MONFORTE CASTRO
ANGELA MORAL FERRER
ANA NÀCHER NAVARRO
BELÉN NÀCHER NAVARRO

CANDELA RAGA CLAVEROL
MARIA DEL MAR RAGA ONATE
FERRAN GUILLEM QUILES
JAVIER PASTOR ALAPONT
ALVARO LLÒRIA CARRAMOLINO
ANGEL LÓPEZ VERDEGUER
DAVID MARÍN VIDAL
JORGE PÉREZ NÀCHER
JOSE VICENTE MARZAL RODRIGO
PABLO NÀCHER NAVARRO
HECTOR NAVARRO MESTRE
PACO RAMÓN CASTRO
HUGO PERAMOS COMOS
CARLOS PÉREZ NÀCHER
CARLOS PERIS PONS
JOSE RAGA RIPOLL
MARCOS RAGA SOTOMAYOR
JAUME RAMIRO CALOMARDE
VICENT RAMIRO CALOMARDE
MARCO SANAHUJA BORT
SERGIO SANAHUJA BORT
DANIEL VIDAL CHUST
JAVIER ZARAGOZÁ GARCIA
ALBA DE MIGUEL MARÍN
ANDREA DE MIGUEL MARÍN
ERIC ROCHE OLMOS
LAIA ROCHE OLMOS
LUIS RICO FERRER

CEL RODRIGO PUIG
ANDREA PATIÑO MARTÍNEZ
CARLA PECHUÁN SANTAMARIA
MARIA PECHUÁN SANTAMARIA
ROSA PEINADO OLMOS
MARIA PERAMOS COMOS
ANGELA RAGA ROSALEÑ
NATALIA RAGA ROSALEÑ
EDNA RAMÓN MUNTEFERING
CARLA RAMÓN CHILET
MAR RAMÓN CHILET
ALBA RAMÓN MARTÍ
EMPAR RAMÓN RAMÓN
NEUS RODRIGO PUIG
ARIANNE ROSALEÑ LÓPEZ
GISELA ROSALEÑ LÓPEZ
ZAIRA SANTAREMIGIA LÓPEZ
LAURA SANTOS SANROQUE
AMPARO SEBASTIÁN ARA
BLANCA SENA BORJA
CELIA SONDEKAMP FERRER
ANNA VIDAL CHUST
VICENT ARTOLA FÈLIX
ANDRÉS CABANES RAGA
ALEX ESTARLICH FORTEA
HUGO ESTARLICH FORTEA
BLAS MIGUEL GARCIA ARCOS
MARC GRANCHA CARRAMOLINO

VICENT GUILLEM BARRERA
ARNAU GUILLEM QUILES
LOURDES DUATO GARCIA
JOANA RICART LLOPIS
BORJA GAVILÀ ESCRIBANO
DÁNIA RAMOS RAMÓN
MAR CHULVI RUIZ
NATALIA CHULVI RUIZ
LEIRE SANLEÓN CHUST
CRISTINA SELMA VALIENTE
DENIS FERNÁNDEZ ALEMAN
MAXIM GARCIA GUILLEM
RUBÉN ROSALEÑ ÀLVAREZ
ANDREA GRADOLÍ CHIRIVELLA
LUÍS GRADOLÍ CHIRIVELLA
MARIA ASINS COMPANYY
NICOLAS GARCIA JUAN
AITANA GÓMEZ ESTEVE
ABRI PAREJO DIAZ
BIEL PAREJO DIAZ
VERA PAREJO DIAZ
AITANA RORIGUEZ CASAÑ
ALVARO RODRIGUEZ CASAÑ
NEUS TOMAS CASTELLS
ESTEFANIA GARCÉS GÓMEZ
CARLES SÁNCHEZ MORELLÀ
ADRIANA SÁNCHEZ MORELLÀ
SALVA GUILLEM BARRERA

CARTA A LES NOSTRES FALLERES MAJORS I PRESIDENTS

Hola a tots.

Som Aitana i Àlvar Lloria Carramolino.

Des del primer dia en que vàrem nàixer, la nostra tia Rosa els comunicà als meus pares que érem fallers, a l'igual que molts dels meus tios i cosins, i des d'eixe moment formem part d'esta gran família com és la nostra Falla l'Albufera.

Enguany és molt especial per a nosatres, puix el nostre cosí Òscar és el President Infantil de la nostra comissió. Sabem que té molta ilusió i que no n'hi haurà prou petarts per ad ell, Tete, ¡divertix-te moltíssim!

La Fallera Major Infantil, és la nostra cosina Maria, que encara que discutim a sovint i és un poc reguinyosa, la volem un montó i sabem que nos va a representar molt be.

Lo que ha segut una gran sorpresa per a nosatres, és que la nostra tia siga la Fallera Major... ¡ Tia Rosa... Menut orgull !.

Tia Rosa; goja moltíssim d'estes falles, estem segurs que ho faràs genial.

I del nostre president major volem dir que és molt bo, encara que s'enfade i nos rinyga alguna volta en els playbacks, ¡Que ho fas molt be Miquel!

També volem dedicar unes paraules al nostre tio "Chumino", com li diem carinyosament. Dir-te que encara que no estigues entre nosatres, recordem quan uns anys arrere junt a la tia Rosa, parlàveu, planejàveu i s'imaginàveu a Òscar i Maria sent President i Fallera Major Infantil. Enguany, per fi, aneu a vore tot complit el vostre somi.

Tia Rosa volem vore't molt feliç; viu-ho pels dos, el tio segur que estarà molt orgullós dels tres.

Per a acabar, dir-vos a tots que vos desigem de tot cor que gogeu moltíssim d'estes falles tan especials de 2014, i que continuem sent com lo que ara som: una "Gran Família Fallera".

Un bes molt fort d'Aitana i Àlvar.

FALLA INFANTIL

ARTISTE FALLER
ROBERTO CAÑADA

LEMA:
ELS MENUTS DE L'ALBUFERA,
S'HO PASSEN TOTS DE PRIMERA

EXPLICACIÓ DE LA FALLA

ELS MENUTS DE L'ALBUFERA, S'HO PASSEN TOTS DE PRIMERA

ELS CHIQUETS DEL BARRI EN PLE NOS MOSTREN AMOR I FE

Com un fet inevitable els chiquets de l'Albufera són la mostra verdadera d'autèntic amor i fe. L'ilusió que nos demostren per totes les nostres festes és la millor de les gestes que en Catarroja es sosté.

És fe de no deixar perdre l'ensenyança dels majors en els seus passos rectors que fan la Festa ideal. Els Play Backs, les Nadalenques, Jocs, Falla, Gastronomia i sobre tot, l'alegria que naix del nostre Casal.

És la fe que sempre mostra nostra infància alegre i sana que se mostra molt ufana de ser de la Comissió formen part d'una família que porta el nom de la Falla per a guanyar la batalla de crisis i incomprensió.

Els infantils són llavors del futur d'un col·lectiu dins d'una unió que perviu de Comissió i veïnat. Són el demà d'una Festa i d'una Falla que creix on ells seran sempre l'eix que aferma continuïtat.

En un any de compromisos d'emocions i maravelles els menuts gogen en elles sense perdre ni un segon. Són el tresor del Casal on s'ho passen de primera i que fan de l'Albufera la millor Falla del món.

LA FALLA ENGUANY FA CONSTÀNCIA QUE ÉS MOLT BONICA L'INFÀNCIA

La Falla enguany fa constància de moments molt especials: els que viuen en l'infància nostres fallers en l'estància del carrer o del Casal.

Són els moments de la vida que es recorden de majors, formen el punt de partida del bon camí que convida a seguir passos millors.

En el camí sempre els guien mans abnegades i destres, que els eduquen i confien, els van ensenyant i els crien i són els pares i els mestres.

En la Falla se fa història de bons moments compartits de la nostra eixecutòria per a constància i memòria dels desijos ya complits.

I eixa memòria conserva de la Festa el fonament, el que tot el món observa i que enguany nos el reserva la falleta o monument.

Enguany mateix que una Fira nostre artiste nos etiqueta un drac de lona que tira flames formant una pira que pren foc a una falleta.

És un gran drac fet de lona que s'insufla des del cap i on l'infància s'aficiona botant tots com una mona com si fora un matalap.

Voreu a chics i a chiquetes que estan botant damunt d'ell. És el ritual d'unes fetes i els nanos en camisetes se deixen allí la pell.

Els majors, molt somrients miren als menuts botar pero es mostren inclements a l'arribar els moments quan han de fer-los baixar.

Ara saben les postures que els pares i yayos planten perque són unes figures que fan d'unes criatures hòmens i dones que encanten.

Anem puix a fer memòria d'uns moments maravellosos que formaran una història recordada en tota eufòria per uns fallerets preciosos.

LA FALLERA MAJOR PRESTA L'IMAGE DE NOSTRA FESTA

Vestida de valenciana baix la clara llum de lluna Maria mostra bledana nostra image com ninguna.

És l'image de l'amor d'una infància, fent possible un llarc camí emprendor d'un futur irresistible.

Ella en la Falla respira l'efluvi del dolç aroma d'una Festa que s'estira i alça el vol com la coloma. La Festa té en la bondat el seu motor i l'essència i en la seua varietat acumula l'experiència.

La fallera és l'energia que alimenta l'ilusió del treball de cada dia compartint-la en una unió.

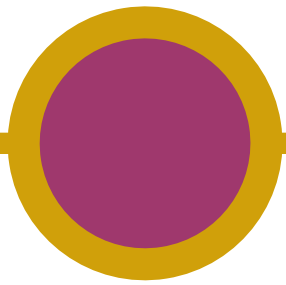
És el suc del sentiment dels chiquets d'ahir i hui perque cada component va llaurant nostre destí.

Ella és gust i senyoriu, és l'elegància i finor Reineta d'un col·lectiu que en Catarroja és senyor.

En Maria, nostre artiste nos planta un conte ideal és un reinat optimiste d'una Falla excepcional.

La seua Presentació és l'acte més important és l'eix de l'admiració i els fallers l'estan voltant.

En la falla es presenta dalt d'un tro on està assentada, se la veu feliç, contenta, distinguida i admirada.

Està rebent molts regals d'atres comissions del poble com a constància real de carinyo pur i noble.

S'amontonen els presents tapant casi a la chiqueta la volten d'aplaudiments i la manté un bon poeta.

Ella transmet alegria, llum d'innocència i candor, és la Princesa Maria: ¡La Fallereta Major!

TAMBÉ ESTA ACÍ EL PRESIDENT UN CHIQUET GUAPO I VALENT

El President Infantil també té un acte important perquè és el representant i dels chiquets adalil. Ell mostra en el seu perfil le ganas de treballar i ser líder d'este llar format per la gent menuda i ser l'eix de la moguda que l'infància sap donar. És Óscar, el President figura de nostra Falla que sap com donar la talla d'actiu i d'intel·ligent. Ademés és chic valent que no dona un pas arrere i que ningú d'ell s'espere que no va a donar la cara perquè sap portar la vara i fer-ho be allà on opere.

La glòria del seu guardó se pot vore en esta escena, convidant a una berena quan li fan proclamació. Per ella la Comissió fa viure un moment molt grat grans i menuts al costat van entregant-li presents i acaben tots molt contents fartant-se de chocolate.

En este gest generós que en l'escena es dona cita podreu vore com s'excita qui es passa d'aprofitós. Voreu a un chiquet golós menjant i donant la nota puix de bunyols s'abarrota i en uns quants de carabassa s'ha tirat dins de la tassa ¡per a no deixar ni gota!

LA BERENA TÉ EL CONSOL DEL CHOCOLAT I EL BUNYOL

Esta terra que atesora la llum que té l'astre Sol, enlluerna al món de fóra per tindre la gràcia mora i ser pàtria del bunyol.

És la pasta casolana cloixent com el so d'un bes, la carícia fina i blana, llepolia valenciana que qui la tasta vol més.

És monument d'oli i pasta de magmàtica erupció, escultura tendra i basta d'una tècnica entusiasta que s'admira en forma de "O"

Tant el que és de carabassa com el normal o el de figa, són un càntic de melaça que el bunyoler acompassa i encanten quan se'ls pessiga.

És penya que s'encavalla cobert de neu dins d'un plat, desig del colp de cassalla quan el "ripio" se regalla en ric i espés chocolate.

És monument de franquea que en cos menut és delícia, no li cap dins més grandea que ens inunda d'embriaguea i els mengem en avarícia.

Més que cremes delicades i delícies orientals, més que coques complicades i "puddings" o mantecades ¡són els amos dels quixals!

Cantem, puix, com un adepte del Bunyol de sucre o mel perquè ell és l'humil concepte de que ací es torna precepte ¡tornant-nos la terra en Cel...!

A COSTA DE CAURE BACS FEM LES CARRERES DE SACS

En l'eixercici faller que sabeu dura tot l'any, els chiquets, tenen l'afany de jugar en el carrer.

Fan els jocs tradicionals que han deprés dels seus majors i que prenen per valors de les seues credencials.

En la Falla es representa fent la carrera de sacs on entre bots i entre bacs la chicalla se contenta.

I en mig de la diversió on les forces no escatimen els espectadors animen cantant-les esta cançó:

"¡Bota, bota i trota com una pilota!
¡Avant a l'atac, els peus dins del sac!
I com un cometa vola fins la meta
¡Talla ya la veta sense caure un bac!

¡Bota, bota i trota!
¡Fuig de la derrota!
Que per a la fi ya tens mig camí.
I en esta carrera bon premi t'espera
¡Pren la davantera!
¡No sigues roí!

¡Bota, bota i trota com una granota!
¡Bota en convicció, a colp de garró!
¡Més val que t'afanyes!
¡Tira-li castanyes!
¡Un bot més i guanyes!
¡Ya eres campeó!"

ATRA DIVERSIÓ ES CONCRETA EN ANAR EN BICICLETA

Els chiquets de la Falla de ment inquieta tots els anys fan un viatge en bicicleta I aprofiten que està prop l'Albufera per anar allí en "bici" fent la carrera. Es molt normal perquè és un esplèndid Parc Natural.

Com allò be ho coneixen ningú se pert contemplant foges, grues i algun coll-vert. Pero allí van a espentes d'atre cantar puix la Falla els prepara bon almorzar. No hi ha atre fil que menjar-se un "bocata" de pa i pernil.

Hi ha chiquet que s'esforça
i pedaleja
en les dents apretades
i cara lleja
I és que en el punt d'eixida
que és el Casal
s'ha dormit i allí arrib
impuntual
i va a tot batre
tement que el seu "bocata"
se'l "pape" un atre.

Se sap que esta ocurrència
no és la primera
i coneix el que tarda
lo que l'espera
pot trobar al seu grup
en un procés
de menjar de regal
un "bocata" més.
I és que les normes
se fan per a complir-se
en tots conformes.

TAMBÉ EN EL NOSTRE ALMANAC ENTRA ACTUAR EN "PLAY BACK"

En l'escena que l'artista
nos ha montat en la Falla
un grup de chiquets nos balla
i nos canta fent "Play Back".
Es atre gran espectàcul
de Comissió feta artista
fent números de revista
rebutos en molt afalac.

S'han convertit en faràndula
que fa la coreografia,
com un grup ple d'alegria
de cantants i ballarins.
Actuen en moltes festes
en tota desimboltura
i cuidant be la figura
mostren l'art que tenen dins.

Són una part molt vistosa
que a nostra festa engalana
puix fan cada filigrana
que te tomba de costat.
Pugen, baixen, canten, boten,
riuen, ploren, cauen, ballen,
s'alcen, llancen, roden, callen,
com un rellonge ajustat.

En el "show" de nostra Falla
són l'elenc de personages
que fan lluir els montages
de grandiosa tradició.
veus actuar a Elvis Presley
i cantar a Frank Sinatra
fer "show" de Madonna o una atra
en perfecta imitació.

Mateix van de frac o en malles
de vedet, pallaso o dama,
nos delecten pel programa
i nos fan salutacions,
Per això ací es dignifiquen,
com a part protagonista
i estrelles d'una revista
que provoquen ovacions.

EN LES FESTES DE NADAL S'ESPERA SEMPRE UN REGAL

Un empori d'alegria
naix en Festes de Nadal:
i els chiquets en fantasia
nos fan grata companyia
fent concurs tradicional.

En nadalenes pintures,
els chiquets de nostra Falla
mostren en vàries textures
"Glòria a Deu en les Altures"
i canten també en rondalla

En el sò de panderetes,
de simbombes i carrancs
van nostres chics i chiquetes
alegrant en cançonetes
les cases, tendes i Bancs,

- "Estem en Nadal,
naixqué el Jesuset
¡Senyora Maria
done'm un quinzet!" -

Camina tota la banda
demanant a tots un sou
i per a fer la demanda
van cantant donant la llanda
per "¡Una aguileta i prou!"

- "Cantem Nadalenes
en molta ilusió,
demanant diners
p'a comprar torró" -

Van arreplegant estrenes
que les fiquen dins d'un sac
i duent-lo a les esquenes
seguixen les cantilenes
i el divertit "triquitrac".

- "Naixqué en un Portal
baix d'unes montanyes..
¡Done'm un gratat
d'anous i castanyes!" -

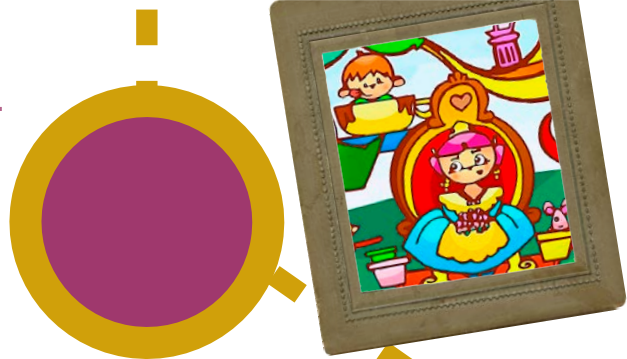
Les Festes de Nadal hui
s'òmplien de gent i de llum,
se va al regal i al festí
on se gasta un potosí
fent el cult al gran consum.

"Les ninetes de Famosa
s'encaminen al Portal
per a fer que a tots els pares
se'ls escape un dineral."

I esperen ilusionats
vinguen regals per ad ells
portats pels Reis admirats
En els juguets carregats,
sobre magnífics gamells.

ACÍ UN DIA MOLT GRACIOS POT SER EL QUE ES DIU "DEL GOS"

U dels dies divertits
que goja nostra barriada
potser el que es diu "del gos"
i on se fa la gran banyada.
Allí estan tots els chiquets
en pistoles plenes d'aigua
com portant també poals
per a arruixar a qui passa.
El Barri de les Barraques
se torna en una cascada
perque el que va pel carrer
creu que està passant el Niàgara.

Quan ya se calmen els ànims
en cossos fets una pansa
se monten per a secar-se
els jocs populars a manta:
Carreres de sacs, sambori,
cucanyes i tres en ralla,
"trencà de perols", la corda
la pilota i pic i pala.
Mateix fan tots els majors
que se monten en la taula
parchís, truc i dòmino
tancant i tirant la falta.
I aixina fins al migdia
que quan el cos ho demana
les dònnes paren les taules
¡i a menjar de bona gana!
¡Este és dia del gos!
¡El més típic de la Falla!

TOT EL MÓN DE L'ALBUFERA S'HO PASSA I SÓN DE PRIMERA

L'Albufera és una Falla
que nos mostra com treballa
per un Barri a on ella està
pero hi ha gent que ací habita
i a la Falla se l'esguita...
i l'envia al més allà.

Pareix ser que hi ha persones
que se creuen les matrones
i se passen d' exquisits
quan potser tinguen enveja
d'una Falla que es meneja
perque són uns resentits.

El cas és que nostra Falla
ya ha guanyat la gran batalla
de total integració.
Puix fa temps que en la "moguda"
hi ha cada any més gent menuda
que esta dins la Comissió.

El chiquet de la Barriada
té a la Falla assegurada
perque en ell té ella el futur
i ara en tanta delinqüència
i descontrol i demència...
¿A on podrà estar més segur?

Per això el Barri desperta
puix comprova que l'oferta
de la Falla és la que val
perque a més que allunta el vici
pot també ser un inici
d'un conuiu més real.

I desperta en la delícia
d'un esperit que acaricia
que ens enchisa en tot amor,
i en la Cultura que esmera
la Falla de l'Albufera
serà sempre la millor.

Donís Martín Albizúa

L'ALBUFERÍ T'INFORMA

Ha passat un any més i encara que les noves tecnologies han fet desaparèixer les edicions habituals de l'Albuferin, no podíem deixar passar l'ocasió que brinda el llibret per a fer una edició especial. Aixina podem recordar-vos tots els bons moments que hem viçcut junts en la Comissió Infantil durant l'any faller.

Des del més de setembre els components del Grup de Play-Back Infantil de la Comissió estan representant a tots els infants en els diferents concursos als que estan assistint.

U dels més importants als que han assistit, ha segut el Concurs de Play-Back que organisà la JLF de Catarroja, en el que han consegut el quart premi i premi al millor maquillage, posant en escena l'obra musical "La Reina de les Neus".

Des d'ací volem donar-los l'enhorabona a tots pel sacrifici fet a lo llarc de tantes hores d'ensajos i agrair-los la bona representació de la comissió que hem tingut durant tot l'any.

Com tots els anys, enguany també hem tingut berenars en el casal seguits de jocs dins o fòra del casal, segons la temporada de fret o de calor, i tallers de manualitats.

Un any més, hem aprofitat el més d'octubre per a fer un soparet i celebrar la festa de Halloween, a on els nostres "monstruets" ompliren el casal de disfrassos i participaren en la "gymkana" de por per a guanyar els premis.

L'excursió al Gulliver enguany s'ha fet esperar un poc més, pero en el més de novembre pujàrem tots a l'autobús i anàrem al parc a gojar dels tobogans en el bon dia de solet que tinguérem.

En decembre hem tingut el berenar en el que el casal passa a estar allumenat per l'arbre nadalenc, decorat en tots els dibuixos que els menuts porten al casal i per l'estrela guanyadora que corona l'arbre i totes les felicitacions nadalenques.

En giner hem tingut la Presentació de les nostres Falleres Majors en la que la comissió infantil ha tingut un paper molt important, perque alguns dels seus membres han omplit l'escenari durant l'apropòsit i la fi de festa, i ni parlar de tots els fallerets i falleretes que han acompanyat a Maria i Òscar en un dia tan especial.

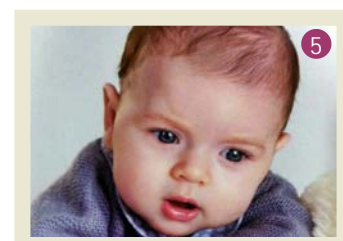
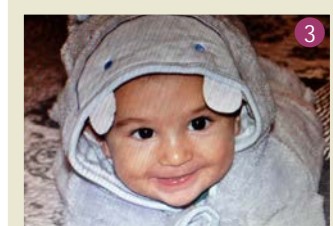
Finalment, volem aprofitar per a recordar-vos que el casal està obert durant tot l'any i com a fallers que sou, vos esperem en la vostra segona casa i convidar-vos a que durant la semana fallera gogeu de totes les activitats que la secció d'infants ha preparat per a tots.

CREIX LA COMISSIÓ

Com cada any, els nostres menuts creixen i van passant a formar part de la Comissió Major, pero les noves generacions conseguixen que la Comissió Infantil no pare d'augmentar.

Enguany han segut 6 els naiximents que hem tingut en la comissió: Sara, Inés, Sergi, Andrea, Abril i Salva han format part de la nostra falla en el seu primer any de vida, i des d'ací aprofitem per a presentar-vos-els per als que no els coneixeu encara i dir-los als pares i familiars...

ENHORABONA.

1. INÉS 2. ANDREA 3. SALVA
4. SARA 5. SERGI

PLAYBACK L'ALBUFERA

Un any més, la delegació de Play-Back només pot escriure paraules d'agraïment i de satisfacció en el nostre llibret.

El nou número infantil, "La Reina de les Neus" no va ser gens fàcil de preparar per moltes circumstàncies. Però a la fi, vàrem poder estrenar este musical en el concurs de la falla Lepanto de Benetússer, a on uns caragols metàlics -sí, eixes peces cilíndriques, llaurades en hèlç que s'enrosquen i desenrosquen- nos jugaren una mala passada, però els nostres menuts ho feren genial. La següent parada darrere de Benetússer fon en el nostre poble, a on vàrem aconseguir un meritori quart premi i el premi "especial" al millor maquillatge, recompensa a la dura faena que els encarregats de maquillar als 25 integrants del play-back dugueren a terme. També, un any més acodírem al concurs de Bonrepòs a on gojàrem d'una magnífica actuació dels més menuts i d'una divertida nit junts als membres de la comissió.

Per lo que fa al Play-Back dels majors, hem vixcut una temporada magnífica interpretant "My Fair Lady", carregada d'anècdotes (apagades durant l'actuació, absència misteriosa del jurat, trages que no entraven, falces revoltoses, tacons impossibles de ficar, arracades un poc apegaloses...) i, sobretot de bons moments, com el que vixquérem quan guanyàrem un històric Primer Premi en el concurs de Fi de Festa, que esperem que no siga l'últim. Acodírem com és habitual al concurs de Lepanto a on aconseguírem un tercer lloc i el premi "especial" al millor vestuari; també en el concurs de Picassent vàrem alcançar un segon premi, i cóm no, en el concurs organitzat per la nostra Junta Local, a on nos despedírem en un quart premi i un atre premi "especial" a la Millor coreografia. El llistó l'hem deixat molt alt, però de "Shrek: El Musical", esperem repetir i millorar tot lo que fins hui hem conseguit. Unint l'esforç de totes i tots, ben segur que podrem.

I cóm no aprofitar estes últimes línees per a agrair a totes les persones, falleres i no falleres, que ajuden en tot allò que envolta al Play-Back, tant dalt com baix, i tant davant com darrere de l'escenari.

Moltíssimes gràcies a tots.

Sandra, Miquel i Sergi

“MY FAIR LADY” ... DE PROP

My Fair Lady” ha seguit, per moltes raons, un número musical molt especial. I per això enguany volem també que en el nostre llibret parlen els artistes, fallers i amics sobre este genial espectàcul que en tant d'esforç vàrem preparar.

ARANCHA: El play-back ha suposat per a mi una il·lusió, una diversió, però al mateix temps un gran sacrifici, que també és fer allò que m'agrada fer.

APA: “My Fair Lady” fon el primer play-back en el que vaig eixir, però des de que he pujat a l'escenari només tinc ganes de tornar a pujar. Sempre recordaré, com a anècdota, quan Migue me llevà les ulleres en l'escenari del concurs de Garcia Lorca i vaig quedar literalment “cego”.

MERCÉ: Només puc dir que “gràcies” per haver montat este play-back, puix que per a mi ha seguit un plaer interpretar-lo i compartir junt en tots els meus companys d'escenari moments tan únics i emotius.

MIGUE: Este play-back m'ha aportat moltes coses, rialles, plors d'alegria, moments inoblidables, i lo més important: bon ambient entre la gent. Ha seguit una experiència molt divertida.

MÍRIAM: Per a tots els que componem el grup de play-back, és un gran esforç i sacrifici lo que fem per a eixir i que tot estiga perfecte. Per això, en acabant de tot l'esforç d'ensajos, concursos, rabietes, decorats, vestuari... que un 16 de març te donen un primer premi, t'espenta en més força si cap per a seguir avant. Gràcies a tots per afegir el vostre granet d'arena.

MARI: Per a mi fon tota una experiència el participar en el play-back, sent un repte poder ser capaç de ballar la coreografia que prepararen Miquel i Sandra, mai abans ho havia fet. L'experiència va ser tan positiva que enguany he decidit repetir, i anime a tots a que participen perquè voler és poder.

MARIBEL: D'este play-back m'emporte l'unió i el companyerisme alcançat entre tots els components del grup de play-back, i també les anècdotes tingudes en tots els concursos als que hem anat... Trages que no passen, protagonista que no apareix, bastons trencats...

MAJO: El play-back és un “hobby” però per a mi, además és una forma de passar un bon ratet en els amics, desconectar, i sobretot riure, riure molt, especialment m'enrecorde d'aquell dia en Benetússer, quan no donaren sopar i era impossible no parar de parlar de coses de menjar... Som com una família i com en tota família hi ha milions d'anècdotes, però personalment me quede en lo que nos hem rist i en els bons moments que fan que vaja a ensajar, i anar “de play-backs” encara que faça fret o estem rebentats.

MIQUEL: “My Fair Lady” és un pay-back molt complet que conseguírem montar en menys de dos mesos, i el resultat fon molt bo. Personalment, he pogut delectar-me molt de cada actuació perquè cada una era diferent i ocorrien coses diverses. Ha seguit un número d'una coreografia molt divertida i original, que junt a les dots interpretatives dels components i eixe meravellós vestuari, han fet que siga un musical difícil d'oblidar. Gràcies a tots.

MEMÒRIA D'ACTIVITATS 2013

GINER

Ses Majestats Els Reis Macs visiten el casal de la falla per a entregar als més menuts els seus regals, com cada 5 de giner.

Presentació dels projectes per al 2013 dels nostres monuments: "Terra de Faraons" i "Carnestoltes a Voltes".

FEBRER

Actuació del Grup de Play-Back en el centre comercial Gran Túria; els majors en el número "My Fair Lady", i els infantils en el número de "Capucheta Roja els tres porquets i el llop".

Arreplegà tradicional pels carrers del barri i berenar infantil. Per una altra banda els majors soparen en el saló Quiquet junt als Amics de L'Albufera.

Presentem el llibret de l'any 2013 en el pabelló del Consolat en la Llonja de València, antiga seu del tribunal del Consolat de Mar, i actual Consolat de la Llonja. El nostre llibret el dedicarem al Consolat de Mar i al comerç tradicional en la Catarroja del segle XX. Acte presidit per les nostres falleres majors i presidents; el prior del consolat Don Vicent Ebrí i diversos cònsuls i consiliaris. Genar Aviñó president de la Taula de cítrics junt a components de la taula, el poeta Anfós Ramon, i els escriptors Aureli López i Vicent Ramon Calatayud.

Tota la comissió junt a les falleres majors i presidents férem acte de presència en la plaça Major en l'acte de la Crida.

Naix Sara Herrero i Pons.

MARÇ

Comencem el més de març en la Cavalcata del Ninot, i continuem en l'inauguració de l'exposició del ninot en el Palau de Vivanco, a on els fallers i veïns del poble de Catarroja passaren a visitar i votar els ninots indultats.

Excursió en bici al Port de Catarroja a on els nostres menuts almorzen i juguen a jocs tradicionals en l'era i gogen de l'entorn natural. També tingué lloc en l'església de Sant Miquel la missa als fallers difunts.

La Real Acadèmia de Cultura Valenciana nos va concedir el PREMI EXTRAORDINARI en reconeixement al millor us de la llengua valenciana en el nostre llibret.

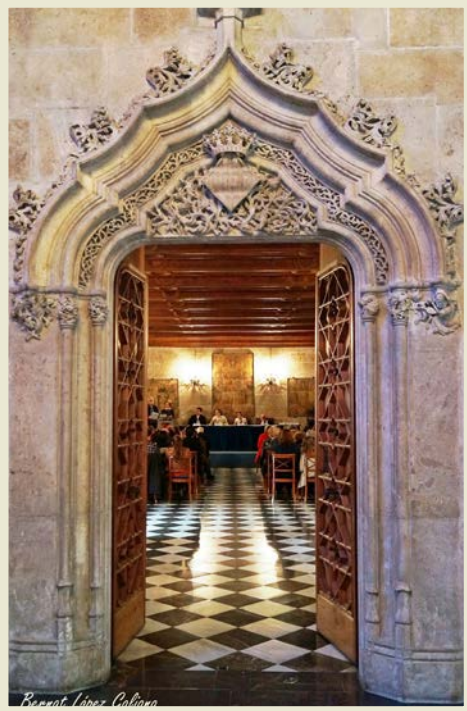
Lo Rat Penat nos concedí el Premi Extraordinari al Millor Llibret en el seu Conjunt.

Sext premi per la "Excelentíssima diputació de València" a la poesia, secció Regne, i la Generalitat Valenciana nos va otorgar el 21 PREMI per la promoció i l'us del valencià.

Concurs de paelles, i donem començ a la nostra setmana fallera. Charanga, plantà de les nostres falles chicoteta i gran a càrrec dels artistes Jonatan Lli i Francesc Vizcaino, bo i també ajudà la comissió. Per supost no faltà l'agranà de la plaça, una tradició de fa molts anys. Concurs de dibuix dels menuts de la comissió, i com no, arreplegarem en la Plaça Major els premis de les falles, entre altres.

Sopar oferit per la Fallera Major, berenar i jocs infantils oferits per la fallera major infantil i president infantil.

Passacarrers pel matí; i discomòvils per la nit nos acompanyaren totes les falles.

Tota la comissió acodirem junt a les nostres falleres majors a l'ofrena a la Mare de Deu.

El dia de Sant Josep Laura Santos i Laura Quiles, junt a Miquel i Diego i les falleres i fallers més matiners i complidors, acodiren a la missa en honor al nostre patró Sant Josep i passacarrer pel barri.

Per la nit les nostres falleres majors botaren fòc als seus respectius monuments i aixina donàrem la benvinguda a les falles de l'any 2014.

Tradicional berenar infantil de l'apuntà.

Naix Inés Martín Fortea.

ABRIL

Els fallers de la comissió comencen a realitzar la creu de Maig a lo llarc de tot el més.

Va faltar l'escultor ALFONSO PÉREZ PLAZA, gran amic d'esta comissió, autor del nostre logotip i Albuferenc de l'any 2006.

En junta general fon reelegit president per a l'eixercici 2013-2014 Miquel Verdeguer i Mesado, i celebràrem l'acte de nomenament del president infantil, càrrec que enguany ostentarà el chiquet: Óscar Segundo Carramolino i Ramon.

La Nostra falla tingué el plaer d'informar que els artistes que plantaran els monuments en 2014 seran Francesc de Paula Vizcaino per a la falla gran i l'artista Robert Cañada per a la falla infantil.

Els amics de l'Albufera nos varen oferir el tradicional sopar de la vaca i més tart tinguérem sopar temàtic de la fira d'Abril.

MAIG

Plantàrem la creu de Maig en la Plaça de la Llongeta.

Els nostres representants assistiren a la solemne processó de la Mare de Deu dels Desamparats en Catarroja.

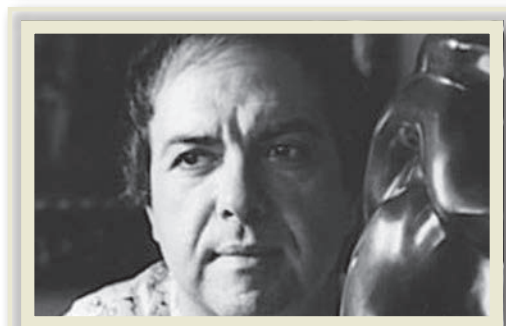
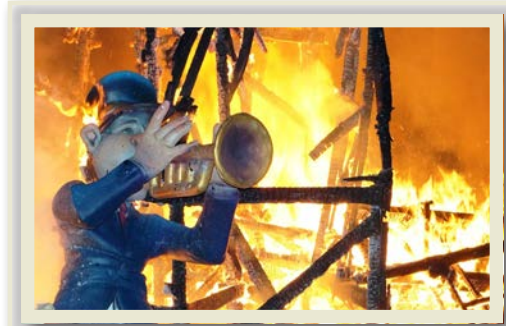
Celebrem l'acte de presentació del projecte 2013-14 de la secció de cultura de la falla l'Albufera "El camí de Sant Vicent Màrtir" a càrrec del president de l'Associació VIA VICENTIIUS - GOGISTES VALENCIANS Don Salvador Raga. Tema que va ser seleccionat per al llibret, exposició dels 9 dies d'octubre i fins i tot va sorgir un viatge-pelegrinaje-convivència d'alguns membres de la comissió.

Sopar del més, temàtica: "Flower Power".

Naix Abril Parejo Díaz.

JUNY

Assistírem a una representació del grup de cultura de la nostra falla a la tradicional llectura dels llibrets de falla que han conseguit enguany algun guardó extraordinari en la seu de la societat Lo Rat Penat.

Actuació del grup de Play-Back major en la falla Federico García Lorca de València i en la falla el Mercat de Picassent.

Assistència a la provessó de Sant Antoni, i com no la nostra falla va viure les festes de Sant Pere en el carrer com cada any... Falleres Majors i Presidents anaren a la provessó i per la nit falleres majors actuals i les de l'any que ve, els nostres presidents i els artistes fallers firmaren els contractes dels monuments per a l'any 2014.

El monument gran el firmà Francesc Vizcaíno Palacios, artiste de Sueca, que per quint any consecutiu repetirà treball en la plaça de la Llongeta.

El monument infantil anirà a càrrec de l'artiste Robert Cañada, serà la primera falla que plantarà per a la nostra comissió. Les falles a plantar el pròxim març porten per lema: "Històries d'Ordenador" en la major, i "Els menuts de l'Albufera, s'ho passen de primera" en l'infantil.

Eixirem al carrer per a celebrar el dia del gos i els nostres menuts rebran l'estiu en la festa del aigua, com cada any.

JULIOL

Del 5 al 14 de Juliol membres i simpatizants de la falla l'Albufera començaren a realitzar el Camí de Sant Vicent Màrtir, travessant terres aragoneses com Roda de Isàbena, Ainsa, Graus, Berge, Lecina, Alqueizar, Osca, Saragossa; i terres de Terol i Castelló com són: Morella, Cantavieja, Forcall, Salzedella, La Todoella, Sant Mateu, Vallibona, La Iglesuela del Cid, Mirambel, Cabanes... acabant en València capital.

Enguany nos representarà com a Fallera Major Infantil del poble la chiqueta Anna Asins i Torralba, fallera de la nostra comissió; i com a Fallera Major de Catarroja la Senyoreta Joanna Lozano i Reche. També formaran part de la cort d'honor infantil Laura i Paula, falleres de la nostra falla l'Albufera.

AGOST

Activitat fallera tancada per vacances.

SETEMBRE

Campeonato 24 hores falleres de fútbol, padel i voleibol organitzat per la J.L.F. a on la nostra falla participa.

Campeonato de parchís, truc i dòmino a on chiquets i majors de la nostra comissió participen.

Quedarem CAMPEONS en la modalitat de pàdel representats per la parella QUIQUE & JORGE; CAMPEONS de dòmino, la parella DAVID & ELENA, i SUBCAMPEONS en futbol infantil.

Actuació del grup de Play-back Major en la falla Lepanto de Benetússer en el número de "My fair lady" i estrena de "La reina de las Nieves" en infantils.

Les falleres majors i els chiquets de la comissió acodixen a la cavalcata de Sant Miquel; i les falleres majors i presidents van assistir a la Provessó de Sant Miquel.

Naix Andrea Díaz Villaverde.

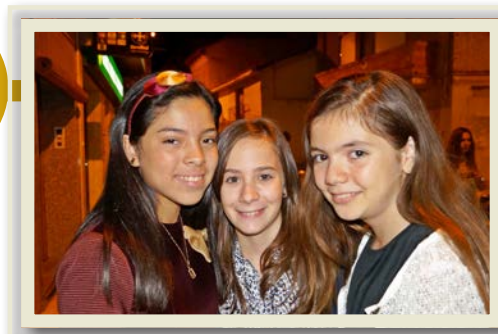
OCTUBRE

Participació en el concurs de play-back organitzat per la Junta Local Fallera de Catarroja, i participació en el concurs de Bonrepòs dels infants.

Com cada octubre, va tindre lloc en la sala d'exposicions del Palau de Vivanco l'inauguració de l'exposició "9 Dies d'Octubre". L'exposició va estar dedicada al "Camí de Sant Vicent Màrtir i els seus vestigis pel món".

Tingué lloc en un sopar a la fresca l'acte de proclamació de les falleres majors per al 2014: Rosa Maria Carramolino i Ramos i la chiqueta Maria Grancha i Carramolino; mare i filla per si no ho sabien. En emocionades paraules es dirigiren als membres de la comissió traslladant-nos la seua emoció per al propenc eixercici. També varen prendre la paraula les falleres majors ixents Laura Quiles i Laura Santos que es despediren del seu regnat.

Els menuts de l'Albufera s'ho passaren de primera en la Nit de Halloween sopant i lluint els seus originals disfrassos.

NOVEMBRE

Rosa i Maria debuten en els actes de despedida de les falleres majors del poble de l'any 2013 i en la proclamació de les falleres majors entrants de junta local. També acodiren a la presentació de les falleres majors de Junta local, Anna i Joana, lluint els seus vestits de valenciana.

Visita al parc de Gúlliver dels menuts i alguns no tant menuts de la comissió.

Tingué lloc l'anyal i tradicional "tertúlia a lo viu" que cada any realisem al voltant del tema del llibret, en el Rancho de Pepe "El Grill".

DECEMBRE

Com a novetat enguany la nostra falla acodí a la primera presentació i exposició d'esbossos de les falles de Catarroja.

Sopar clàssic d'entrepà per al tradicional acte de la "llectura de llibret 2014" a càrrec del nostre poeta Donís Martín Albizua, els menuts mostraren les seues felicitacions nadalengues i la nostra Fallera Major Infantil va encendre les llums de l'arbre de Nadal del nostre casal.

EXPOSICIÓ

9 DIES D'OCTUBRE

A primeries de la primavera d'hivern, tot l'equip del departament de cultura es posem en marcha per a preparar l'exposició 9 Dies d'Octubre que, enguany dediquem a la memòria de Sant Vicent Màrtir i rememorant el seu camí de martiri, prevenint l'inauguració per al dia cinc d'octubre.

Com sempre mamprenem el treball en molta ilusió, perquè sempre és un event molt important per a nosatres, però enguany encara molt més, perquè dels panells que pengen en les parets de la sala d'exposicions del Palau de Vivanco, més de la mitat tenen com a protagonistes a un grup de fallers de la nostra comissió que hem volgut fer el camí que fa 1.710 anys varen recórrer el diaa Sant Vicent i el Bisbe Sant Valero.

Aplegat el dissabte, i a les 6 de la vesprada, acompanyats per la nostra alcaldesa Dª Soletat Ramon, regidors del M.I. Ajuntament, les Falleres Majors de Junta Local, Paula i Alba, acompanyades pel seu President, falles del nostre poble, D. Salvador Raga, president de l'Associació "Via Vicentius" de València, amics de Guadassuar que són devots de Sant Vicent i la gent que incondicionalment recolza els nostres projectes culturals, donem inici a l'acte de presentació i inauguració de l'exposició, que està presidit per les nostres falleres majors Laura Quiles i Laura Santos i pels presidentes Miguel Verdeguer i Òscar Carramolino.

En acabar les explicacions i com a cosa excepcional, Salvador Raga nos fa entrega de la "Carta de Pelegrí" signada per l'associació, a totes les persones que en el més de juliol vàrem fer el camí. Una experiència extraordinària que queda patent en esta exposició.

Acte seguit les nostres falleres majors tallen la cinta que subjecta les portes quedant inaugurada oficialment la nostra exposició.

Esta ha segut molt visitada i com a novetat, hem rebut en dos tandes la visita de quatre classes del coleje de Sant Antoni, tenint l'oportunitat d'explicar-los als chiquets i als jóvens quí era el Diaa Vicent i el perquè del seu martiri.

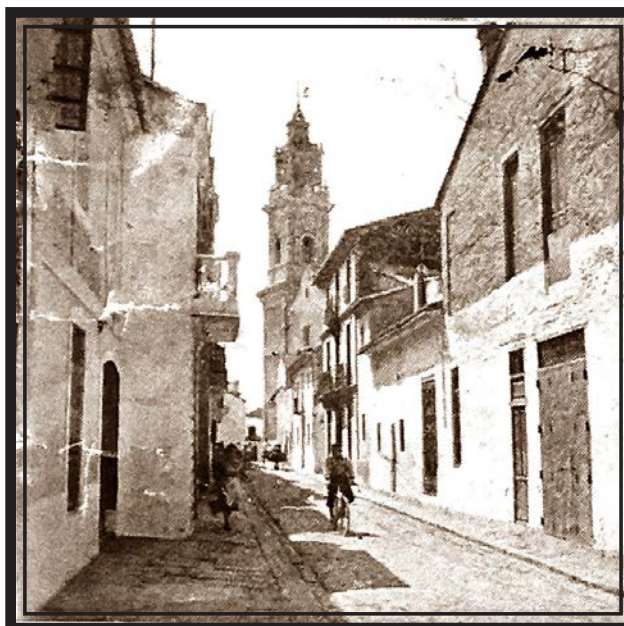
Així mateix hem gojat explicant-ho a tota la gent que nos ha visitat i que ho requeria, de manera que hem pogut donar a conèixer a les més de dos mil persones que han passat per l'exposició, la vida i martiri del protomàrtir espanyol, que degut als més de dèsset segles que nos separen en el temps i un poc eclipsat per la figura de Sant Vicent Ferrer, ha quedat un poc en l'oblit dels valencians.

Des d'ací volem agrair a tots la seua presència perquè nos han donat l'oportunitat d'aportar el nostre granet d'arena per a fer patent l'importància que ha tingut en la cristiandat el nostre Sant Vicent Màrtir.

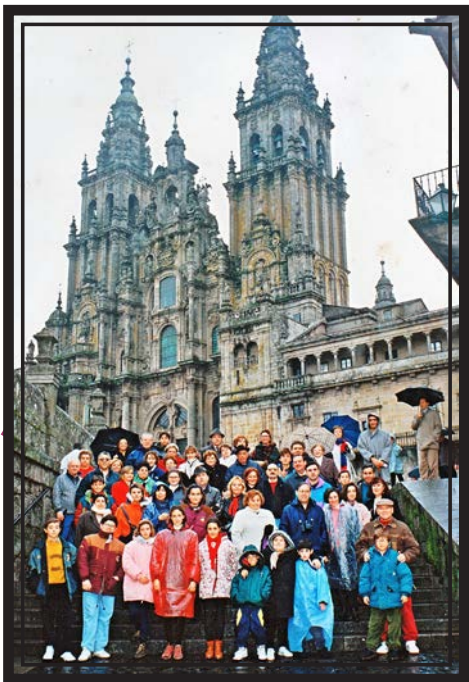
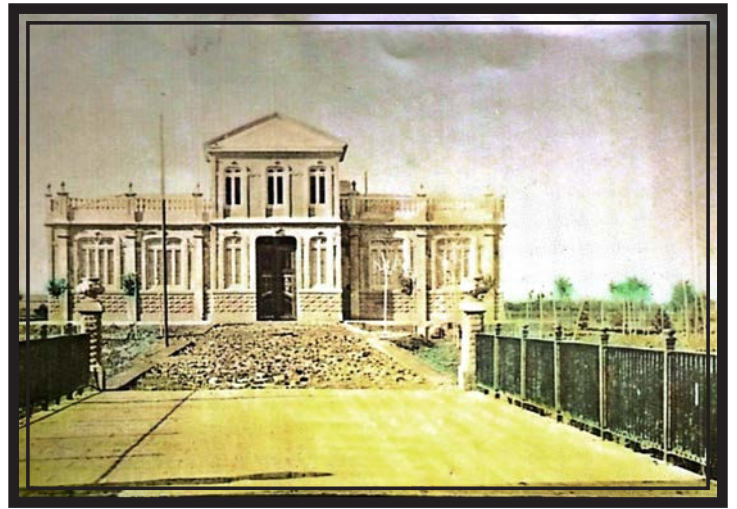
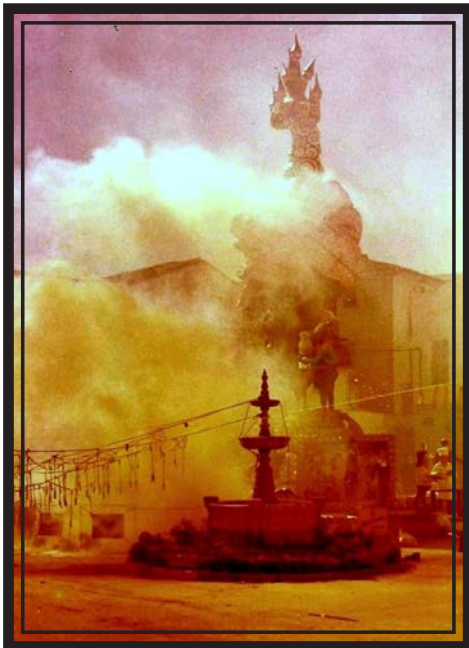
Ampar Orellano

ENYORANCES

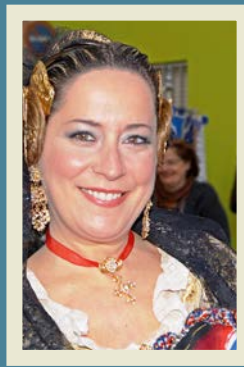

PARAULES DE LA MANTENEDORA

**CRISTINA
RAÇA
I LÓPEZ**

En el vostre permís, Rosa i Maria.

Autoritats, Falleres Majors de Catarroja i Corts d'Honor. Falles convidades, Senyores i senyors; bona vesprada a tots.

Abans de dir res vull donar-vos la més sincera enhorabona, Rosa i Maria, perquè vore-vos ahí a les dos juntes acompanyades per Òscar és una imatge única que desperta tantes emocions que les paraules no poden ni eixir. Vullc donar-vos les gràcies per oferir-me este càrrec, el de ser la teua mantenedora. No saps l'il·lusió que em fa el poder dirigir-te unes paraules públicament; encara que crec que sí que ho saps.

Estes paraules no són soles meues, són d'un cor de veus que estan ansioses per dirigir-se a tu, a l'igual que ho estic yo. Són les veus de la família, dels amics, de la gent que hui està ací per vosatres.

Són tantes les coses que es poden dir de Rosa que això fa que tot es complique un poquet més, però quan em fiquí a pensar lo que podia dir d'ella lo primer que em va vindre al cap només ficar el nom en el paper va ser: Rosa Maria Carramolino i Ramos, més coneguda per "la chumina". De sobte vaig pensar, ¿la gent sabrà l'orige del seu malnom? ¿la gent sabrà que eixe malnom li ve de la maravillosa herència del seu germà Josep Miquel "El chumino"?, puix sí, si algú quedava que no ho sabia, ve de Josep Miquel... "chumi", i a la germana li direm la "Chumina". Lo que crec que la família no sabia en aquell temps és l'importància que adquiriria eixe malnom, hui tots el tenen associat al seu propi nom.

Rosa, barraquera com ningú, ha demostrat que el lloc a on u creix és el que fa a la persona, perquè ella sempre ha viscut esta festa des de dins i de tot cor, venerant a Sant Josep, a la Mare de Deu dels Desamparats i professant-li una gran devoció a Sant Pere, que és el patró del nostre barri.

Des de ben joveneta vares ser afortunada al conèixer a eixa persona que tots necessitem trobar en la vida, eixa persona que sempre està ahí al teu costat, que et dona eixa mà i et demana que l'acompanyes la resta de la teua vida,

A l'home, a l'amic, al pare dels teus fills, a Jose.

Haveu creat una nova família, una família que vos ha donat dos fills maravillosos, Marc i Maria. Dos chiquets que són fallers de breçol, que tenen un gran voler per esta la nostra comissió i per la festa fallera.

Marc a la curta edat de 8 anys va ser el nostre president infantil i ara Maria és la nostra Fallera Major Infantil de 2014. Els dos duen en la sanc l'interpretació i les falles i si la genètica no falla estic segura que seguiran els passos de sa mare en este camp, perquè n'hi ha que dir que Maria és com tu, dinàmica pura, impulsiva i extrovertida.

Rosa, eres l'alegria de ta casa, la que fa que les llàgrimes derramades siguen d'alegria i no de tristor. Hem viscut moments únics junt a les seues germanes Ampar, Luci i sa mare, "La Pepa", perquè quan vejau a Rosa en un micròfon vos assegure que no és per a cantar, que tremole qui es fique en el seu punt de mira perquè de segur que ella s'encarregarà de fer una magnífica caricatura "parlanchina" d'ella, i això elles ho poden assegurar. No he vist mai a una mare tan orgullosa de vore a sa filla fer lo que tu fas... Arrancar-li a la gent un somriure.

Des de ben menuda has demostrat eixa vena artística, participant en play-backs, sí, eixos play-backs que es feen en la plaça de la Llongeta damunt d'un entaulat a on els cantants es ficaven davant d'un micròfon i d'arrere eixien els guitarristes, el bateria i com a molt dos jovenetes fent de cor. Has segut parella artística de tantíssima gent que l'àlbum de fotos és immens. En eixa etapa de la teua vida, feres amics dels que no oblides i que sempre en qualsevol tertúlia t'agrada nomenar, i que hui estan ací assentats, acompanyant-te en un dia tan especial.

En els anys, les interpretacions han anat adquirint més nivell i això fa que u també amplie els seus registres, perquè vos puc dir que Rosa s'ha ficat en la pell de moltíssims artistes. Dels que sé que més l'han marcat en la vida, són fent d'Àngela Molina en "Las cosas del querer" junt al nostre Paco el Viu, en "Abba", "Aladdín" en "Miss Saigón" com a personatge principal, en "Jesucristo Superstar" quan el representàrem en la plaça de la Llongeta, "los Miserables", "El jobrado de Notre Dame", i bo, tants i tants que la llista es fa llarguíssima.

També has tingut la destrea de trobar eixos papers que pareix que estan fets per a tu en el teatre, i això que sempre has dit "no, quanta menys lletra tinga millor, que això de memorisar tant a mi no me va", bo, en tot cas i si cal, faràs de muenda, però tu eixes en l'obra. Sí, i lo bo és que saps que el públic va a acabar mirant-la a d'ella encara que el paper a representar siga secundari, o de "florero".

El mèrit, Rosa, no està en memorisar molt el guió, sino en fer lo que tu fas, que és l'improvisació, l'escenificació personificada de Lina Morgan, de Los Morancos i de tants atres artistes. Això es diu creativitat, això és ser una artista.

Has compartit entre tots la gràcia còmica, ampliant el nostre vocabulari faller més allà de tots els límits imaginables. Frases com "do you kranfor" "do you chocolat", o "caldo en canal".

Estes tres frases tenen alguna cosa en comú, definixen l'ocasió a la perfecció perquè recorda Rosa aquell berenar d'infantils en que el teu coche es quedà del color de "kranfor", per no ficar-li la tapadora al perol del chocolate i al final el coche per dins, ¿cóm quedà?... ¡caldo en canal!.

Tens eixe dò de l'oportunitat, d'estar sempre en el moment i en el lloc adequat per a pillar eixa instantànea que farà que naixca una nova expressió, una nova frase, unes paraules que arrancaran a tots unes bones rialles i una nova anècdota que contar per a sempre.

Eres poeta i cantautora, en "petit comité" com diem nosatres, però ho eres.

Eres com la "Cenicienta", tu en un sopar i a partir de les 12 és quan es pot dir "show must go on". Si u no es queda fins al final, al sendemà segur que algú te diu, "no saps lo que te vares perdre"...

Rosa arrastra a la gent com un huracà, a la festa i a la diversió, ella és sinònim de participació, cadascú a la seua manera però ella sempre amenisant el moment. Dins de la nostra comissió es pot dir que soles li faltava ser Fallera Major, perquè ha estat en totes les seccions: en festejos, infantils, publicitat i relacions públiques, de bibliotecària-archivera, de vicesecretària, delegada de play-back, en cultura. ¡Rosa, d'ací a la Presidència!.

Rosa, sé que encara no te creus que tot açò és per a tu, però sí, és de veres, ha arribat eixe moment que tu sempre has ensomiat, que sempre ho has vist aixina, com un somi que no vees complir, però és que tot allò que es desija es pot complir, si el desig té l'intensitat i la força necessària.

El punt d'unió de Rosa i meu és l'AMISTAT. L'essència de l'amistat residix en el compartir, en el conversar i en el compenetrar-se. En el compartir emocions, preocupacions, vivències, és dir, compartir la vida. En el conversar, perquè en molts moments necessites saber que sempre estarem ahí per a escoltar tot allò que una de nosatres tingam que dir-nos. I en compenetrar-se, perquè tan sols en una breu mirada, en un moviment milimètric, tenim prou per a saber allò que l'atra vol dir sense paraules.

Ser un amic de veritat no és fàcil, però val la pena l'esforç.

Rosa, Maria, Òscar i Miquel gogeu molt d'este any inoblidable per a tots i sempre, sempre, acompanyats d'un gran somriure.

PARAULES DEL MANTENEDOR INFANTIL

MARC
GRANCHA
I CARRAMOLINO

Falleres Majors, Rosa i Maria, Falleres Majors de Catarroja, Joanna i Anna, Autoritats, Falleres Majors i Presidents de les Comissions Falleres. Senyores i Senyors, Bona vesprada a tots.

Primer que res em presentaré per a qui no em conega, em diuen Marc, i soc el fill i el germà de les nostres Falleres Majors. I estic ací molt feliç per poder compartir este moment en ma mare i en la meua germana. Mamà tu volies que yo fora el mantenedor de la “teta”, i yo no, porque me donava vergonya i mira, ací estic davant de tots per a complir el teu desig.

Me resulta molt fàcil i a la vegada molt difícil el parlar de la meua germana Maria, porque estaria contant-vos tantes coses que no acabaria mai de parlar d’ella. Recorde en quanta insistència els dia als meus pares que volia ser un dia la fallera major infantil de la falla, l’ilusió que tenia per poder compartir un any tan especial en companyia del meu cosí Òscar i per fi “teta” eixe dia ha arribat. I també recorde mamà, quànt et va insistir el “papi” per a que fores la Fallera Major en companyia de la “teta”, i tu que no ho tenies clar porque les dos seria una follia. Pero per fi te vares decidir, i hui estàs ací representant a la teua falla, des de tants anys desijant ser la Fallera Major i en la millor companyia que podries tindre, la teua filla.

“Teta”, recordes quan tots et dien “Maria qué “chulo” la “mami” i tu falleres majors” i dies que no per fer rabiar a la “mami” i lo contenta que et vares posar quan al final la mamà decidí que sí, que seria la Fallera Major. Yo sí que ho recorde i sobretot lo content que me posí porque ma mare, la meua germana i el meu cosí anaven a representar a la falla tot l’any.

M’agradaria contar-los a tots cóm és la meua germana, Maria és una chiqueta molt moguda que no para ni un segon, li agrada molt el ballet i per això ma mare la va apuntar i li agraden molt les classes. Maria és fallera de peus a cap, pero una fallera molt especial, li agrada molt tirar petarts, les discomòvils, els jocs infantils, en una paraula, la festa, pero vestir-se és un atre cantar, ¿eh “teta”?.

Cada vegada que s’ha de vestir li fa eixir els cabells verts a ma mare, pero enguany és una atra cosa, tindràs que estar disposta a vestir-te i pentinar-te les vegades que facen falta i no has de fer parlar, porque tu ya saps que la mamà t’acompanyarà a tots els actes com a la Fallera Major.

“Teta”, goja d’este any tan bonico que vas a viure com a fallera Major Infantil, dels petarts, de la plantà de la falla, dels jocs en la Plaça, dels passacarrers, de l’ofrena, de la cremà, en definitiva, DISFRUTA DE LES FALLES com no ho has fet mai, DISFRUTA D’UN ANY en el que vas a ser la reina de tots els chiquets i chiquetes de la nostra comissió.

PROGRAMA FESTES 2014

15 DE FEBRER DISSABTE

A les 16:30 hores **tradicional arplegà** pels carrers del barri, en acabar tindrem berenar d'infants en el casal.

16 DE FEBRER DUMENGE

A les 12 hores **Presentació del llibret** en l'ermita de Sant Llorenç o de la Font Santa de Cullera, a on segons la tradició es detingué el cos de Sant Vicent Màrtir quan el llançaren a la mar nugat a una roda de molí.

A les 12 hores **Dinar d'amics** de l'Albufera en el restaurant Masia de las Estrellas en Catarroja.

22 DE FEBRER DISSABTE

A les 17 hores **arplegà** acabant de recórrer els carrers que puguem quedar per visitar del barri.

A les 18 hores concentració en el casal per a acodir a la Plaça Major a on tindrà lloc **l'acte de la Crida** junt a totes les falles de la nostra vila per a donar oficialitat al començament de la Festa Fallera en Catarroja. Enguany tenim l'honor de que la Fallera Major Infantil de Catarroja Anna Asins i Torralba pertany a la nostra comissió.

A les 22 hores **sopar d'entrepà** en el casal: "sopar del més".

1 DE MARÇ DISSABTE

A les 17 hores concentració en el carrer de Sant Pere per a eixir cap a l'avinguda de la Rambleta, punt d'inici de la **cavalcata del ninot**, acte organitzat per la junta local i a on les comissions demostren les seues habilitats de crítica a través dels disfrazos que han elaborat durant tot l'any.

A les 22 hores **sopar en el casal** per a comentar les diferents comparses i possibles anècdotes.

2 DE MARÇ DUMENGE

A les 18 hores **inauguració de l'exposició del ninot** a on es pot admirar part del treball i sàtira que cada artista ha elaborat per al seu monument.

7 DE MARÇ DIVENDRES

A les 19,30 hores **missa en l'església de Sant Miquel en sufragi dels difunts de la nostra família fallera.**

9 DE MARÇ DUMENGE

A les 12 de migdia de nou el **concurs de paelles*** en la plaça de la Llongeta. Este concurs va ser molt apreciat fa uns anys en arere, actualment i entre tots, estem

conseguint despertar-lo en força, a vore si en esta tercera edició superem la gran acollida dels darrers anys.

L'inscripció per a 10 persones serà de 20 € i esta es deurà de realitzar en la secretaria del casal en l'horari de loteries. La comissió facilitarà els ingredients.

*BASES DEL CONCURS DE PAELLES

* Solament es permet l'elaboració de la paella en els ingredients facilitats per l'organització, més els extres opcionals que podrà aportar el concursant: pato (ànet, foja), romer i caragols.

L'inclusió d'un altre ingredient provocarà la descalificació.

* Es donaran tres premis a l'elaboració, incloent un correcte socarrat (no cremat ni fumat).

13 DE MARÇ DIJOUS

Transport del monument a la placa a partir de les 19 hores fins que entrem totes les peces del monument major, que durant tot un any ha estat elaborant el nostre artista.

14 DE MARÇ DIVENDRES

A les 8 hores l'equip de treball del nostre artista Paco Vizcaino començarà a donar forma i canviar l'aspecte de la nostra plaça en **l'erecció del cos central**.

A les 22 hores **sopar d'entrepà**, la comissió aportarà com en tots els sopars de la Setmana Fallera la beguda i la picadeta.

A les 12 hores **charanga i visita a la casa de les nostres Falleres Majors** per a felicitar-les. Esta nit la gent es pot disfressar, la delegació de festejos obsequiarà als millors en tres importants premis.

15 MARÇ DISSABTE

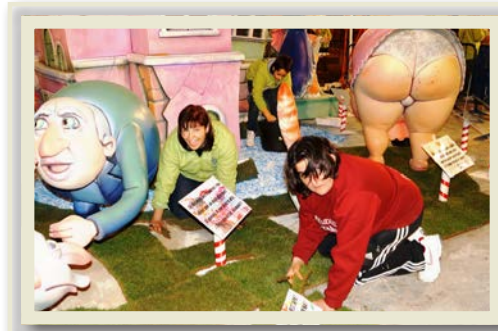
A les 8 hores **plantà oficial** del nostre monument major.

A les 10 hores **almorzar de carn de cavall** per a tot aquell que prèviament s'apunte.

A les 14 hores **dinar en el pabelló faller** ací el grupet de cuiners elaborarà un succulent allipebre, el plat tradicional del nostre poble (imprescindible apuntar-se prèviament)

A les 17 hores **chocolatà i bunyols** per a obsequiar i donar les gràcies a tota la gent simpatisant de la nostra comissió i del veïns del nostre barri de Les Barraques.

Inauguració del parc infantil per als més menuts, que estarà a disposició dels nostres infants tots els dies de falles.

A les 18 hores el nostre artista infantil Robert Cañada i el seu equip tindran l'ocasió de brindar-nos **la plantà** i finalització del seu primer projecte que plantarà en la nostra emblemàtica plaça de La Llongeta, i que esperem done grans alegries i èxits.

A les 20 hores **sopar dels menuts**...

A les 22 hores **sopar de la comissió major**...

En acabar de sopar **rematarem la plantà** dels nostres monuments i farem la **tradicional agranà** de la plaça que dona per finalisat l'acte de la plantà.

16 DE MARÇ DUMENGE

A les 11 hores els infantils comencen la festa despertant al veïnat en els seus crits, perquè estaran participant en els **Jocs del Parc Infantil**.

A les 14 hores **dinar en el pabelló a on es podrà degustar un perol**, plat tradicional de la nostra terra, ací escomença "l'aventura" del numerós grup gastronòmic de la nostra comissió dirigit pel Gran Chef Paco el grillet.

A les 16 hores **celebrarem el XXXV concurs de dibuix**.

A les 17:30 hores quedarem en la plaça per anar de nou a la plaça de la vila a on **arreplegarem els premis** que el jurat benevolent nos haja concedit (si són bons, en tota justícia i si són roïns, és que s'han equivocat estrepitosament) ad este acte anirem acompanyats de la charanga i el nostre estandart.

A les 21 hores **sopar d'infantils** (hamburgueses) que seran elaborades com tots els dies pel grup de treball de festejos.

A les 22:00 hores **sopar de la comissió major** (embotit en col o tomata) en acabar el sopar la nostra fallera major impondrà les recompenses ad aquells fallers que siguen reconeguts per la Junta Central Fallera com a mereixedors dels bunyols al seu mèrit pel treball realitzat a lo llarc de la seua vida com a fallers per a engrandir la Festa més gran, hui en procés de ser reconeguda com a patrimoni immaterial de l'humanitat.

A les 24 hores **discomòvil** a càrrec de l'empresa polidiscofashion que serà l'encarregada durant el 2014 de divertir-nos i posar el sò a les nits de festa.

17 DE MARÇ DILLUNS

A les 11 hores els menuts continuaran els seus **jocs en el Parc**.

A les 11 hores **passacarrer i visita a les distintes comissions de la nostra vila** acompanyats de tabal i dolçainers del grup de l'horta.

A les 14 hores **dinar en el pabelló, en esta ocasió farem un homenage a Gandia menjant-nos una succulenta fideuà**.

A les 18 hores **berenar infantil oferit pel nostre president i la Fallera Major Infantil**, en acabar, s'impondran les **recompenses als més menuts**.

A les 21 hores **sopar d'infantils** (llonganices de Frankfurt).

A les 22:30 hores **sopar dels majors oferit per la nostra Fallera Major**.

A les 24 hores **discomòvil**.

18 DE MARÇ DIMARTS

A les 11 hores **parc infantil**.

A les 14 hores **dinar en el pabelló, en esta ocasió un arròs negre** serà el plat que degustarem.

A les 18 hores concentració en el casal i plaça llongeta per a anar a **l'ofrena a la nostra benvolguda Mareta** patrona de tota València.

A les 21 hores **sopar d'infantils**.

A les 22:30 hores **sopar dels majors**, en esta ocasió degustarem un entrepà de **cuixot d.o. Terol en formage** dels nostres amics de la **Granja Rinya** una empresa valenciana de prestigi internacional en l'elaboració de formages i postres artesanals.

A les 24 hores **l'última discomòvil** que nos farà vibrar tot el cos i que nos farà ballar tota la nit fins l'hora autorisada.

19 DE MARÇ DIMECRES DIA DE SANT JOSEP

A les 11 hores **últim i gran parc infantil** per als grans i menuts.

A les 11 hores **passacarrer arplegant a les nostres Falleres Majors** per a assistir a la missa en honor al nostre Patró Sant Josep en l'iglésia de Sant Miquel de Catarroja.

12 hores **solemne missa**.

A les 14:30 hores **dinar en el pabelló**, en este dia degustarem el gran plat de la cuina mundial: **la tradicional paella valenciana**.

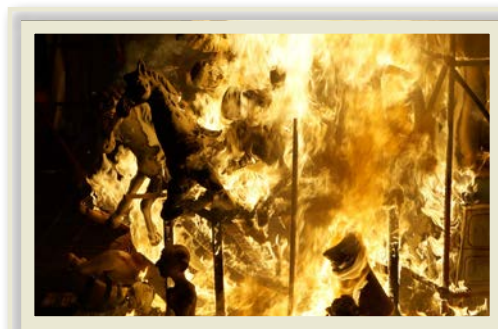
a les 17 hores continuarem en el **parc per als menuts**.

A les 21hores **sopar per als menuts**.

A les 22 hores la comissió infantil encapçalada pel president **Òscar i la nostra Fallera Major Infantil Maria**, **procediran a botar-li fòc al monument infantil** i serà en eixe moment quan la falleta que porta per lema "Els menuts de l'Albufera s'ho passen de primera" farà l'honor a l'últim acte, **la cremà**.

A les 22:30 hores **sopar dels majors** (rodat de creïlles i llonganices).

En acabar, prepararem el nostre monument i esperarem als bombers, aixina la **nostra fallera major Rosa i el nostre president Miquel acaronats per tota la comissió, encendran la traca final que botarà fòc al monument gran** complint aixina el ritual del fòc, i donant per finalisada la festa de les falles de 2014 i en tota la força que nos quede llançarem el tradicional crit al vent de la matinada: **¡Vixquen les falles de 2015!**

L'ALBUFERENC DE L'ANY

Com tots els anys, esta pàgina es dedica per a donar a conèixer a la persona sobre la qual recau este nomenament.

Enguany, com no podia ser d'atra manera se li otorga a D. Salvador Raga Navarro.

El nostre Albuferenc, Catarrogí de naixement, d'una família molt coneguda i valorada en el nostre poble: "Els Llapissera", és llicenciat en Dret i president de l'Associació Via Vicentius, Gogistes Valencians, que es dedica a investigar i desenvollop aspectes rellevants de l'història de Sant Vicent Màrtir i el seu camí històric de pelegrinacions.

Al mateix temps esta associació difon i promou la recopilació dels Gojos que tenen orige en la Comunitat Valenciana.

Empresari individual, compagina el seu treball vinculat a activitats i promocions immobiliàries, en la seua gran passió, l'amor per l' història de la seua terra de la que és un enamorat, per lo que no escatima esforços ni hores per a col·laborar en alguns mijos de comunicació audiovisuals en aportacions sobre l'història local, ademés impartix conferències, col·labora en publicacions i investigacions històriques i organisa desinteressadament visites guiades.

És precisament en una de les conferències audiovisuals que nos donà en el nostre casal, a on nos contagià la seua màgia, perque en acabar teníem molt clar quin anava a ser el tema en torn al qual giraria el nostre llibret, les ganes de conèixer al personage i de chafar el camí del seu martiri.

De la seua mà hem complit les tres premisses: hem recorregut el camí i veu la llum este llibret que nos permet afondar en la vida del personage, el gran desconegut per a la majoria dels valencians, Sant Vicent Màrtir.

Des d'este apartat, volem transmetre-li el nostre sincer agraïment, per permetre-nos beure del pou de la seua sabiduria i pregar-li que no decaiga en el seu entusiasme i les ganes de donar a conèixer a la gent les maravelles de la nostra terra.

Ampar Orellano

RODA
D'ISÀBENA

OSCA

SARAGOSSA

EL CAMÍ

DE

SANT

VICENT

MÀRTIR

LLIBRET 2014

DAROCA

MORELLA

VALÈNCIA

FALLA L'ALBUFERA
CATARROJA

EL NOSTRE CAMÍ

EL CAMÍ DE SANT VICENT MÀRTIR

Per a poder comprendre el camí, és necessari conèixer abans la figura de Vicent.

Va nèixer en Osca (Huesca), en l'últim quart del segle III, en plena dominació romana. La seua era una família consular d'Agreso i els seus pares Enola i Eutiquio, el varen educar en la fe cristiana.

Més tart cursà estudis i començà l'activitat apostòlica baix la tutela del bisbe de Saragossa Valero (Sant Valero) de la diòcesis de *Caesaraugusta*, de qui va ser diaca.

Vicent era un jove en grans aptituds dialèctiques (lo que hui podríem considerar "en poder de convocatòria o de líder") per lo que era l'encarregat de fer els sermons i predicar la fe en nom de Valero, perquè el bisbe tenia una dificultat en la parla i li resultava difícil expressar-se. Per este motiu, Vicent, qui sempre acompanyava a Valero, va ser conegut per la gent i pronte se va fer popular.

A primeries del segle IV, decretada pels emperadors Dioclecià i Maximiano, es va originar una sanguinària persecució contra els cristians i en març de l'any 303 Dioclecià firmà el primer edicte pel qual, tots els habitants de l'imperi deuen d'adorar a l'emperador com si d'un deu es tractara i que el prefecte Dacià s'encarregà de posar en marcha.

El prefecte (governador) de la Cartaginense, Dacià, ve des de Roma, entrant a Hispània per Girona, i encarrega el compliment dels decrets imperials al juge Rufino. Va permanèixer en la península dos anys, i en este temps es va ensanyar en fanatisme i crueltat en la població cristiana.

Pronte coneix la popularitat de Vicent i els fa presos ad ell i a Valero, obligant-los a complir el decret imperial, i obté com a resposta la negativa dels dos. Conscient de la gran simpatia que tant Vicent com Valero despertaven en la gent, no s'atreuix a jujar-los en Saragossa, per lo que els envia arrestats a la colònia romana de "Valentia" (València), perque era una ciutat poc o casi gens cristianisada.

Dacià, ordena la partida des de

Saragossa cap a València a peu, en ple hivern, suportant les inclemències del temps, en l'esperança de que les penositats del camí els feren desistir de sa fe cristiana.

Aplegaren a València en condicions llamentables, pero abans d'entrar en la ciutat, els romans que els custodiaven varen decidir passar la nit en una posada a les afores de la ciutat, deixant a Vicent lligat a una columna del pati, que segons conta la tradició estava en el mesó de nom "les dos portes" situat en el carrer de Sagunt. (hui es conserva en l'iglésia de Santa Mònica, a on és venerada pel fidels).

En el juí, el bisbe Valero, li demana a Vicent que siga ell qui parle pels dos. I diu Vicent:

"N'hi ha dins de mi un Atre a qui res ni ningú poden danyar; n'hi ha un Ser seré i lliure, íntegre i exent de dolor. Això que tu, en tanta fúria t'obstines en destruir, és un got fràgil, un got de fanc que l'esforç més lleu trencaria. Esforça't en castigar i en torturar ad Aquell que està dins de mi, que baix dels seus peus la teua tirànica isania. Ad este, fustiga'l; ataca ad este, invicte, invencible, no subjecte a cap tempestat i sumís soles a Deu".

Dacià diu: Tragau d'ací al bisbe (que era de família noble i molt major), perque és just que patixca la pena del desterro, per haver despreciat l'edicte imperial. Més ad este rebel n'hi ha que sometre'l als més durs tormentos. Subjecteu-lo al potro i allí desconjunteu-li els membres, esgarrant-li tot lo cos. Que passe la tortura de llei.

El martiri:

Vicent, va patir el martiri que s'aplicava en l'època romana. Primer el posaren en una creu en aspa i el torturaren en el potro, en la catasta li trencaren els ossos, el varen assotar i li obriren les carns en uns garfis d'acer. Despuix fon despellotat i ficat en una graella en brases.

Dirigint-se a Dacià, li va dir: "Fins ara tot el teu discurs s'ha centrat en que reneguem de la nostra fe; pero has de saber que nosatres professem el cult de la religió cristiana i nos declarem servidors i testics de l'únic Deu verdader, que permaneceix pels segles".

Per últim és enviat a la presó, a una cela plena de vidres trencats. Allí rebé una aparició evangèlica, narrada en les "Actes de sa Passió" i pel poeta hispànic Aureli Prudenci. "Un cor d'àngels venen a consolar al màrtir". Allumenen l'horrible antre, cobriren el pis de flors i alegren les tenebres en les seues harmonies. (Prudenci).

En la presó troba la mort el 22 de gener de l'any 304.

Dacià, pensa que si no l'ha pogut véncer viu, el vol castigar ya mort i ordena que el cos siga tirat en un femer a les afores de la ciutat per a que se'l menjaren les feres i les aus i no deixar rastre, per a evitar que els cristians arreplegaren les seues relíquies i el veneraren com a màrtir.

Conta la tradició que un corp evità que els animals s'acostaren al seu cos que passats els dies encara estava intacte, per lo que el governador ordenà que el posaren en un sac i li lligaren una roda de molí al coll i fora tirat en alta mar. Miraculosament les aigües del mar tornaren el cos a la playa de Cullera i fon arreplegat i custodiat pels cristians fins a l'any 313 en el que Constantí el Gran, va promulgar l'Edicte de Milan, pel qual posava punt final a les mides repressives de l'imperi romà contra els cristians, declarant la llibertat de cult. En eixos moments li pogueren donar sepultura en una chicoteta iglésia a les afores de València que va rebre el nom de Sant Vicent de la Roqueta.

El martiri de Sant Vicent, va tindre una repercussió en tota la península Ibèrica i la seua fama va traspasar fronteres, per lo que València fon lloc de pelegrinaje tant de la població mossàrap com de la gent de Portugal, França, Bèlgica, Itàlia, etc., inclòs en plena dominació musulmana, fins ben entrat el segle VIII en temps d' Abderramà I. Existia la possibilitat de que se profanara la tomba i les despulles de Sant Vicent, per lo que alguns pensen que foren portades en secret al "Cabo de San Vicente" en Portugal a on es pert la seua memòria històrica o legendària.

Si el prefecte Dacià pretenia que donant-li martiri en València, renegara de sa fe cristiana, no ho va conseguir, com tampoc va conseguir que el martiri de Vicent quedara en l'anonimat.

Cap a la fi del segle IV, Sant Ambrós en Milan i Sant Agustí en Àfrica, en el segle V, San Lleó Magne en Roma i en el

segle VI, Sant Isidor en Sevilla, foren testics de l'ampla difusió de la seua fama.

Vicent, junt a Llorenç i Esteve, formen el triumvirat dels diaques que donaren la seua vida per Crist. Corona, llorer i victòria, cobert en la dalmàtica sagrada, ostenta en la seua mà la palma del martiri invicte.

El seu martiri, va ser motiu de pelegrinaje dels cristians durant alguns segles, fins que la dominació repressiva musulmana, feu que quedara en l'oblit.

Quan el Rei Jaume I sitià a la ciutat de València, establí el seu campament en Russafa i u dels primers llocs que va ocupar militarment fon l'iglésia de Sant Vicent de la Roqueta (extramurs de la ciutat musulmana). Són seues les paraules que diuen que Sant Vicent és el sant protector de la reconquesta de València.

En un document datat el 16 de juny de 1263 i conservat en l'Archiu de la Corona d'Aragó es diu: "Estem fermament convençuts de que el Nostre Senyor Jesucrist, per les oracions, especialment del benaventurat Vicent, nos entregà la ciutat i tot lo Regne de València i els lliurà del poder i de les mans del pagans".

Han passat molts segles sense que es recordara el camí, hem tingut que aplegar als inicis del XXI, quan en l'any 2005, l'Associació Via Vicentius, Gogistes Valencians, moguts per la fe i l'admiració pel Sant Patró Valencià, i sentint l'inquietut i la necessitat de recuperar part de la nostra història, s'inicien en el recorregut del camí de martiri que fa 1700 anys va patir Vicent.

La seua llavor està donant fruit, perque ya són moltes les persones que per

diversos motius han volgut seguir el seu eixemple.

Antecedents i propòsit del camí de Sant Vicent Màrtir:

En temps còm els actuals a on la revitalisació de camins que rememoren fets històrics s'ha convertit en un eix vertebrador de molts territoris, es trobem que en el territori valencià, n'hi ha una tradició secular que desgraciadament els segles i l'història es varen encarregar d'ombrejar. Així en el segle IV de la Hispània romana, en els alhors de Valentia, va començar a estendre's per l'orbe cristià en una rapidea inusitada el resò del martiri patit per Vicentius a mans del Cònsul Dacià. Este fet i la seua ràpida propagació provocaren que sorgira una imparable corrent de pelegrinaje cap a la Basílica de Sant Vicent

de la Roqueta a on la tradició diu que descansen les seues despulles. Este fet va convertir a Valentia en un centre de pelegrinages molt anterior al fenomen del Camí de Santiago, camí este, que va ser capaç de crear verdaderes onades d'intercanvis culturals entre pobles de tot lo món, tenint com a referent l'arribada a Santiago de Compostela.

Fonamentació de la ruta històrica:

El coneixement de la xàrcia viària que Roma va implantar sobre els seus territoris és fonamental per a reconstruir eixa important etapa de l'història perquè les calçades serviren d'element essencial per a consolidar la penetració romana. La conquesta i explotació de nous territoris exigien una infraestructura viària traçada

per a accedir a tots els llocs allí a on l'interés polític i econòmic estava present.

Així l'inici de l'aventura comença en Osca. Se sap que el naixement del sant es va produir en el lloc de la casa natal de Sant Vicent en Osca, hui denominada Iglésia de Sant Vicent el Real, i a càrrec de la Companyia de Jesús. El camí continuava per Bourtina (Almudévar) i Gallicum (Sant Mateu de Gállego). Seguint estrictament la tradició rebuda, i basant-nos en documents de l'època, es suponen que en Caesaraugusta (Saragossa), davall dels fonaments del temple de la Seu dedicada al Salvador, alberga el més important temple de l'Hispania romana a on va predicar el nostre sant, junt al Bisbe Valero.

Des d'ací es trobaríem en una via romana procedent del sur-est que tenia com a objecte enllaçar a Caesaraugusta (Saragossa) en Laminio (Fuenllana) a través de les intrincades serres del Sistema Ibèric. Este discorria pels valls dels rius Huerva i Jiloca. Les mansions que nos senyalaven el seu traçat s'establiren en els punts següents: Sermonae (Cariñena), a on està el nomenat "Pou de Sant Valero" a on es diu que els sants obraren un miracle per aplacar la seua set, Carae (Cuencabuena) i Agiria (Calamocho) i Daroca.

Els romans construïren en Daroca un fortíssim castell per a defensar la via Laminium, que passava pel centre del poblat. Esta via comunicava Caesaraugusta en Valentia. Ací trobem el nomenat "Pou de Sant Vicent", a on este va obrar el milacre de fer brollar l'aigua. Albonica (Fuentes Claras), Bueñas, a on n'hi ha una ermita dedicada al sant, que té una pedra sobre la qual va descansar en el seu viatge a Valentia. Des de Bueña a on existix una ermita que guarda la memòria del seu pas, i passant per Cantavieja cap a l'important Lesera (Forcall) i Castra Aelia (Morella) per un camí que venia des de Castella, trobem una capella dins del Convent de Sant Francesc, en la falda del castell de Morella, a on es recordava el pas del sant en el seu trasllat cap a València, així com també en la "polsera" del Retaule de la Pietat de l'Archiprestal d'esta ciutat. Des d'ací i seguint la teoria del Pare Vilanova, l'itinerari més lògic seria la via interior fins a eixir a la Via Augusta.

Així, esta fonamental via del traçat de comunicacions va ser creada pels romans aprofitant un camí iber existent, i reunit dels conjunts més importants de tota l'Hispania. Es diu que sense les calçades els romans hagueren necessitat un exèrcit tres vegades més numerós per a realitzar les seues conquestes.

També poden observar-se alguns residus de la pròpia calçada i vestigis, de mansions, ponts, centuriacions, viles, arcs monumentals, toponímia, etc.... tot este conjunt li afeg un excepcional interès històric.

La Via Augusta va ser l'eix principal de la xarxa viària en l'època dels romans. Ha rebut diferents denominacions segons les èpoques: Via Hercúlia, Via Heràclea, Camí d'Anibal, Via Exterior, Camí de Sant Vicent Màrtir i Ruta de l'Espart, pero és comunament coneguda per Via Augusta, degut en tota seguretat, a les rectificacions i reparacions que l'emperador August va efectuar en la mateixa entre els anys 8 i 2 A.C.

Des de Morella es trobem en Intibili (Traiguera) a on els romans vanceren als cartaginesos d'Anibal, en la segona guerra Púnica i Ildum (Vilanova d'Alcolea). Des d'ací, seguirem el camí cap a Saguntum (Sagunt), per a entrar en València. Arribant a l'actual carrer de Sagunt en València, n'hi havia un hostel nomenat "De les dos portes", que conserva una columna, hui traslladada a l'iglésia de Santa Mònica, a on haurien fet nit els sants abans d'entrar en la ciutat.

EL NOSTRE PROPI CAMÍ

Cap a la fi del més de maig tinguérem en el nostre casal la primera presa de contacte en Salvador Raga, el qual nos va presentar el projecte de "Via Vicentius", com a tema principal del nostre llibret.

En acabar de sopar nos va donar una charrada que reforçava en diapositives i que nos va resultar molt atractiva, tant pel contingut com per l'émfasis que en les seues paraules i explicacions posava.

Ell és una persona molt ben documentada, "una autoritat en la matèria" que sap transmetre els seues coneiximents sense escatimar paraules i per supost té el do de contagiar el seu entusiasme a tot aquell que l'escolta.

La veritat és, que en acabar, nos sentirem tant ilusionats i motivats per a fer el camí, que casi donaven ganes d'escomençar-lo eixa mateixa nit. Lo que quedà molt clar és que el viatge sí que es fea. La data

estava per confirmar i la gent que anàvem també.

Vàrem necessitar un parell de reunions per a posar-nos d'acort en la data, perque aparegueren alguns inconvenients que una volta superats, quedà fixada en el dia 5 de juliol, dia en el que arrancaria el nostre particular camí; i dic particular, perque ni tots partim el mateix dia, ni a la mateixa hora, ni estarem els mateixos dies, ni tampoc utilisarem el mateix vehicle per a fer el pelegrinaje.

Com tots no tenim la mateixa disponibilitat de temps, un grup farà el camí en dos fins de semana, dos persones ho faran en bicicleta, uns altres tres en coche servint d'escolta i apoyo als dos ciclistes i un grupat de jóvens de la nostra comissió, acodiran la segona fi de semana a Morella, a on farem un sopar de convivència i una marcha simbòlica per les afores d'esta població.

I per fi estem a divendres dia 5 i els dos primers coches que ixen ho fan a les 12'30 des de la gasolinera de Peymon; en u anem Bernart, Maria Ampar Gassó, Paco Alabau, Pepe i Ampar Orellano. En l'atre Vicenta Pilar Raga i Vicenta Diego, que encara que no són falleres, estigueren en la presentació del projecte i tenen moltes ganes de fer el viatge.

El nostre destí és Roda d'Isàbena (Osca) i com no tenim pressa d'aplegar decidim viajar per la carretera nacional en lloc de l'autovia, perque resulta molt més

distret, parant a dinar a les 14'30 en Vinaròs. !Be comença el viage!, un bon dinar, una atenció agradable i el preu del menú molt assequible (8 € per cap).

El cafenet, un poc de tertúlia i continuem camí. Anem molt be de temps i fent-li cas a Salva Raga, encara que no està en el traçat del camí, sí que està en la direcció a Roda, fem una parada tècnica en Barbastro (Osca), situat en les planures de "los Monegros" la travessa el riu Vero i és la capital del Somontano de Barbastro i la segona ciutat més poblada. Alberga des de 1999 el festival del vi de denominació d'orige Somontano. Visita obligada a la Catedral de Santa Maria de l'Assunció que data de 1517 i un passeig cultural per la ciutat molt interessant.

Eixim cap a Roda, perque l'atre vehícul en el que viagen Enric Villanueva, Ismael Ribes, Dora SanRoque, Laura Santos i Àlvar Santos, ya estan aplegant al destí.

A les 9 de la nit apleguem a Roda i ya nos estan esperant, aixina que tots junts s'acomodem en l'hostal, que és preciós i baixem a sopar.

En el menjador de l'antic convent, s' assentem a la taula 12 persones, que en la conversació animem el menjador. Un bon menú i una atenció exquisita.

En acabar peguem un passeget pel poble que és molt chicotet, de marcat estil migeval, tranquil pero encantador. Sentim una sensació molt agradable, per haver conseguit l'objectiu del primer dia. Un ambient molt positiu es respira entre tots els pelegrins i en la pau que eixos angosts i silenciosos carrers empedrats solcats per arcs romànics nos han transmés, nos

n'anem cap a les habitacions a descansar i repondre forces per al dia següent.

Dissabte dia 6 comença oficialment el viage. A les 9 del matí es concentrem tots en el menjador per a desdejunar, per cert molt generós i molt bo tot lo que nos trauen. Acabat el desdejuni, visitem el poble de dia i entrem en el "Museo La Era de Vicen" que regenta el miniaturiste Vicente Ballarín Noguero (molt curiós tot lo que allí n'hi ha, encara que no nos dona temps de vore-ho tot perque tenim concertada la visita a la Catedral a les 11'15 i hem de ser puntuals.

La catedral, romànica, fon consagrada com a iglésia en l'any 819 i el dia 1 de decembre del 956 fon designada sèu en bisbe propi, fins a l'any 1100 en que se trasllada la Sèu Episcopal a Grau. Fon el primer bisbe Odisendo, qui la va consagrar a Sant Vicent Màrtir el 17 de novembre del 957. La catedral és magnifica i d'ella cal destacar la cripta, l'orgue i el claustre, i una peça molt valiosa "la cadira de Sant Ramon" de principi del segle XII, tallada en fusta de boix En el seu interior també es guarden les despulles del bisbe Sant Valero i el sarcòfec del bisbe Sant Ramon en l'altar major.

Donem per conclosa la visita a la Catedral , l'única en Espanya dedicada a l'advocació de Sant Vicent Màrtir. I eixim cap a Graus, que és el centre comercial de la comarca, té un pont i el casc antic migeval. Una magnífica plaça major en porches i edificis dels segles XVI-XVIII. Residus de muralles i tres portals. L'iglésia de Sant Miquel, d'orige romànic, conserva en el seu interior el crucifix del Sant Crist que Sant Vicent Ferrer donà a la vila en el segle XV.

Dominant tota la vila, la Basílica de Nostra Senyora de la Penya, construïda en el segle XVI, una important obra de pedrapiquers i impressionant portada renaixentista. Destaquen els residus de l'antic hostal i dependències dels clerics en una galeria que oferix una ampla panoràmica del casc urbà.

Un camí prou empinat nos conduïx a la Basílica i visitem una exposició iconogràfica ortodoxa que està en les dependències annexes i que segons nos expliquen, el motiu és trobar un punt d'unió o d'anexió entre l'iglésia catòlica i l'ortodoxa.

Nos ha passat el temps ràpidament, són les 3 de la vesprada i estem sense dinar, aixina que parem a les afores de Graus i dinem, un poc de tertúlia i pronte eixim cap a Ainsa que és el destí final d'esta primera etapa.

Quan apleguem nos trobem en la porta de l'hotel esperant-nos a Ismael i Enric, que han fet la primera jornada en bicicleta des de Roda a Ainsa. Deixem les maletes en les habitacions i tots junts, els 12, iniciem la visita cultural al poble.

Ainsa: Capital del Sobrarbe, té dos núcleus perfectament diferenciats al voltant dels rius Cinca i Ara que es troben en esta ciutat. El casc antic, està declarat Conjunt Històric Artístic,

-Plaça Major porticada, tal volta la més ferrosa de l'Espanya migeval, que conserva totes les construccions originals dels segles XII i XIII.

-Les muralles que es mantenen en peu en casi tot el seu traçat i dos carrers interiors formen el casc urbà.

-El castell del segle XI, parcialment restaurat, conserva el conjunt amurallat i els torrellons en els ànguls en un ample pati d'armes.

-Iglésia parroquial de Santa Maria, destaca sobre el conjunt la ex-Colegiata, extraordinària obra d'una sola nau, cripta, claustre i torre, d'estil romànic dels segles XI-XII, que fon consagrada en l'any 1181.

-Casa de Bielsa, del segle XVI o XVII.

-Casa Arnal del segle XVI.

La visita ha segut estupenda, pero són les 8 de la nit i el calor és prou intens, perque coincidix en una ona de calor que està patint tota Espanya, per lo que decidim parar a fer-nos un refresquet mentres fem temps perque a les 9 volem assistir tots junts a la missa que es celebra en la ex-colegiata. Em vaig entretindre en entrar i els demás ya havien ocupat tots junts el segon banc front a l'altar. L'image que vaig vore

sempre em quedarà en la retina. El groc "fosforito" de les nostres camisetes destacaven intensament despedint una llum tant forta que casi no calia encendre les atres llums de l'iglésia.

Es vàrem sorprendre quan aparegué el retor, perque una hora abans havia estat raonant en nosatres i Bernat li va contar tota la nostra història i el motiu de la pelegrinació, creent que era qualsevol veí que havia eixit a passejar al seu gosset.

Abans de donar la bendició final, tingué el detall de llegir l'oració de Sant Vicent Màrtir, per a que tinguérem tots un bon camí de pelegrinaje.

Un poc més tart, acodírem a l'hotel per a sopar i sense apenes tertúlia, nos retiràrem a dormir perque Enric i Ismael matinejaven per a mamprendre la segona etapa en bicicleta que era prou llarga, fins que aplegaren a Osca; Dora, Laura i Àlvar, perque tenien que seguir-los de prop per si fora necessària la seua ajuda i els demás tenim molts quilòmetros que fer i molts pobles que visitar el dumenge, i perque tenim que aplegar a casa, encara que siga tart el mateix dumenge.

El dia 7 de juliol, una volta vist el primer "encierro dels Sants Fermíns", baixem a desdejunar i pronte es posem en marcha, (una volta comprades tres rastres d'alls).

Primera parada:

Guaso; és un poble del municipi d'Ainsa-Sobrarbe, a 780 metros sobre el nivell del mar, que apenes té 80 habitants. Cap destacar les ermites de Santa Quiteria, Sant Sebastià i La Verge de les Vinyes, de Sant Quiliz i Sant Chaime solament queden ruïnes. En el pic de la montanya de molt difícil accés, l'iglésia de Sant Salvador i al costat els famosos "Esconjuraderos", també nomenats "quatre pilars".

Segona parada:

Lecina; és un poble del municipi de Bárcabo en el Sobrarbe, té una altitud de 761 metres i en 2010 només tenia 24 habitants. Les seues pintures rupestres donen fe de que està poblat des de la prehistòria. Destaca l'iglésia dedicada a Joan Batiste del segle XVII i la famosa "Encina milenària", que és la segona carrasca més gran d'Espanya, té 6'10 metres de perímetre i el diàmetre de la copa és de 28 metres.

Següent destí

Alquézar; és un municipi de la comarca de Somontano de Barbastro, situat en el marge dret del riu Vero. Forma part del seu terme municipal el Parc natural de "La Sierra" i "Los Cañones de Guara".

Al visitar-la nos fa retrocedir a l'època migeval, en carrers angosts, fronteres blasonades, balconades de

fusta i la plaça fortificada. Un poble de poc més de 300 habitants, el casc urbà fon declarat en 1982 Conjunt Històric-Artístic.

Destaquen com a monuments d'interés:

- La Colegiata dedicada a Santa Maria La Major (consagrada en 1099).
- L'iglésia dedicada a Sant Miquel Arcàngel, que té una capella dedicada a Sant Vicent Màrtir que és el segon patró de la localitat.
- El Castell-Colegiata.

Seguint el camí, en la mateixa comarca del Somontano de Barbastro trobem:

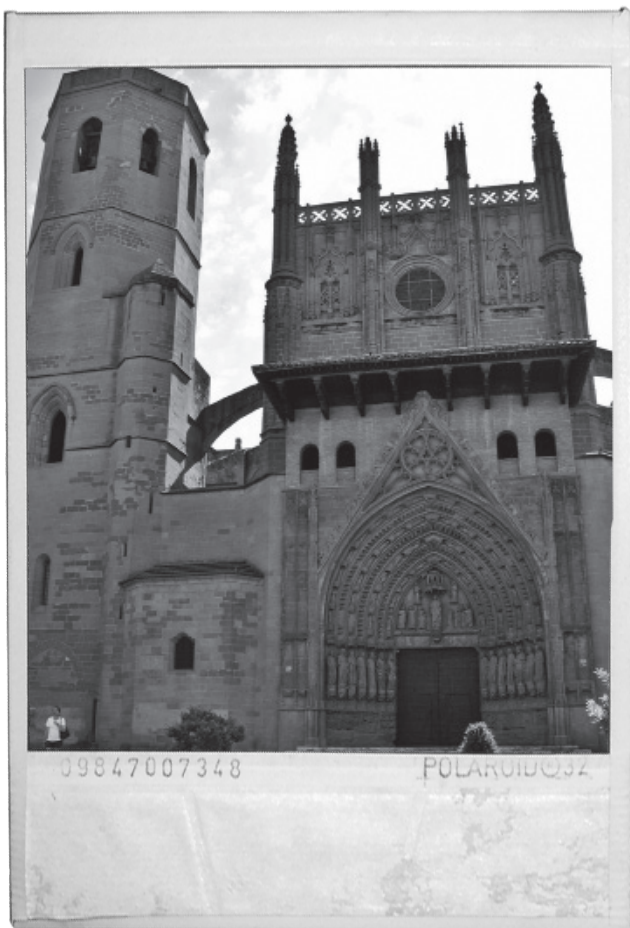

Bierge; este municipi està a l'est de la Serra de Guara a 602 metres sobre el nivell del mar i poc més de 250 habitants, són dignes de menció: L'iglésia parroquial gòtica dedicada a Santiago Apòstol, l'ermita de Sant Fructuós del segle XIII i l'ermita de San Pedro de Verona de 1698, pero el punt de major interès turístic és l'impressionat cascada.

Osca: final de la segona etapa per als ciclistes i els acompanyants i per als que tornem a casa, el lloc a on paràrem a dinar (per cert un menú extraordinari i per si ad algú li interessa en un hipotètic viatge, vos aconselle que visiteu "Como me lo como".

Osca és seu de la Diòcesis d'Osca i capital de la Comarca de la Foya d'Osca, solament té 52.000 habitants per lo que la convertix en una de les capitals de província en menys població d'Espanya.

Travessada pel riu Isuela, el seu patrimoni es concentra principalment en el Casc Vell i les zones del voltant.

Entre els monuments d'interés turístic destaquen:

-La Catedral, dedicada a Santa Maria, del segle XIII i estil gòtic, declarada Monument Històric-Artístic en l'any 1931, és la seu del Bisbat i Museu Diocesà d'Osca.

-L'iglésia de Sant Pere el Vell, és un monasteri romànic del segle XII que té un claustre i el panteó real dels reis d'Aragó, declarat monument nacional des de 1885.

Alberga el bust de plata més antic de Sant Vicent Màrtir que es coneix i un os del Sant que està en un reliquiari, i atre reliquiari de Sant Pere.

-Convent de Sant Miquel, monument del romànic tardà de 1110, fon hospital, lleproseria i lloc de reunió cap a la fi del segle XV, popularment se'l coneix com a "Las Miguelas" per estar ocupat per les monges carmelites.

-Santuari Nostra Senyora de Salas, situat a 1 quilòmetre de la ciutat, reedificat en el 1200 i declarat monument nacional en 1951.

-Iglésia de Santa Maria in Foris, construïda en el segle XIII, i que passà a càrrec dels agustins en el segle XVI, els quals fundaren un convent que es denominà Sant Agustí.

-Basílica de Sant Llorenç, d'estil gòtic, que guarda en la sacristia un bust de plata del Sant a qui li celebren la festa major en el més d'agost.

-Santuari de Loreto, a 3 quilòmetres de la ciutat, que fon la casa a on va passar l'infància Sant Vicent.

-Iglésia de Sant Vicent El Real, fundada en la casa a on va nàixer Sant Vicent, és popularment coneguda com "Iglésia de la Companyia", per ser el temple de la Companyia de Jesús en esta ciutat. Tot el temple és un monument en honor a Sant Vicent Màrtir.

Cada 22 de giner, la ciutat d'Osca celebra la festivitat en el seu honor.

La sòn reparadora dona noves forces per a mamprendre la jornada, este tercer dia de camí, encara dins de la província d'Osca, solament a 19 quilòmetres nos trobem el primer poble que hem de visitar:

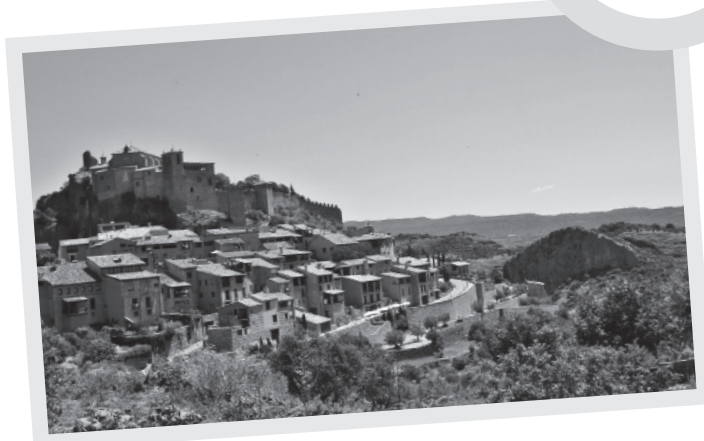
Almudévar: situat en la regió dels *Llanos de la Violada*, de la comarca de la Foya d'Osca, a 456 metres d'altitud, és el segon municipi més poblat darrere de la capital, en poc més de 2.500 habitants. El rei Alfons II, li va otorgar en l'any 1170 la *Carta Poble*, i entre els monuments d'interés que podem visitar es troben:

-L'iglésia parroquial de l'Assunció de 1757.

-L'ermita de la Verge de la Corona emplaçada junt al castell.

-Quatre creus: La de *Sant Doménec*, *del Pilar*, *del Rosari* i *del Carme*, que marquen el lloc de partida dels quatre camins principals.

-El Castell de la Corona, és una fortalesa d'orige musulmà, que en l'actualitat no es pot visitar perquè està en ruïnes. De les construccions més recents cal destacar en el segle XX, el canal de rec de *Los Monegros* i l'aqüeducte a Tardienta.

En este pelegrinar, deixem arrere la província d'Osca i encara que seguim en Aragó, chafem terres de la província de Saragossa, i solament a 24 quilòmetres d'ella besllumenem:

San Mateo de Gàllego, que està situat junt al riu Gàllego que és afluent de l'Ebre i a una altitud de 281 metros. És un poble chicotet i no té monuments que destacar, a no ser com en atres pobles, l'Ajuntament i l'iglésia parroquial d'estil mudéixar del segle XVI.

A molt poqueta distancia i seguint l'autovia Mudéixar, es trobem en la població de:

Zuera; esta vila està emplaçada en els dos màrgens del riu Gàllego, és el quint poble més gran de la província i en una població de 8.000 habitants, és la quarta més poblada. Junt a cinc pobles més, formen la regió coneguda com a *Bajo Gàllego*. Del seu patrimoni cap destacar:

-L'iglésia parroquial de Sant Pere, que és el temple més reconegut de la localitat. En les obres de restauració ha aparegut un arc romànic i residus de pintura mudéixar del segle XII.

-L'ermita de la Verge del Salz, patrona de la vila, situada a 9 quilòmetres i que pareix ser fon un castell o assentament defensiu d'orige musulmà.

-Un casc antic molt interessant al voltant del carrer Major i la plaça d'Espanya.

-En les immediacions del poble el curiós Arc de la Mora, obra hidràulica construïda en l'època islàmica.

Seguim el camí, ya queden pocs quilòmetres per a alcançar la meta d'este tercer dia. A certa distància, al mig d'una ampla vall ya podem vore les cúpules de la majestuosa Basílica, emblema de la ciutat que anem a visitar.

Saragossa; situada en la ribera de l'Ebre, en el punt a on desemboquen els rius Huerva i Gàllego, que també travessen la ciutat, a 199 metros d'altitud, és la quinta capital espanyola en densitat demogràfica. El nom actual ve de l'antic toponímic romà de Caesaraugusta, que va rebre en honor a l'emperador César Augusto en l'any 14 a.C.

La ciutat ostenta els títols de *Muy Noble, Muy Leal, Muy Heròica, Muy Benéfica, Siempre Heròica e Inmortal*, la majoria otorgats per la seua resistència front a les tropes napoleòniques, en *los Sitios de Zaragoza*, en la guerra de l'Independència.

La festa major és en honor a la Verge del Pilar, pero el seu patró és Sant Valero i celebren la seua festa el 29 de giner, també està present el recort i la devoció a Sant Vicent Màrtir, diaca del bisbe Valero i que en esta ciutat va desenrollar una gran llabor d'evangelisació.

Entre els monuments d'esta ciutat bimilenària que ha vist passar casi totes les civilitzacions que han dominat a la Península Ibèrica, cal destacar per a visitar:

-La Catedral-Basílica de Nostra Senyora del Pilar, que és el temple barroc més gran de tota Espanya,

destaquen els frescs de Goya i de Francesc Bayeu, el retaule de l'altar major de Damià Forment, les cadires del Coro del segle XVI i la Santa Capella. Cal destacar la capella en la que es venera una fotografia de Sant Vicent.

-La Catedral del Salvador (La Sèu), construïda sobre les restes de la mesquita de l'època musulmana que en el seu temps es va edificar sobre un temple romà. Recentment restaurada ha seguit declarada Patrimoni Mundial de l'Humanitat per l'Unesco. Allí podem contemplar el tapís de Sant Vicent.

-El Palau de l'Aljaferia, de construcció àrap, fon el palau del rei Al-Muqtadir de la Taifa de Saraqusta en el segle XI, dels reis d'Aragó Pere IV el Cerimoniós i Ferran el Catòlic entre altres. Actualment alberga les Corts D'Aragó.

Acabem en un passeig pels distints barris de la ciutat i el casc antic, que tenen un encant molt especial, i que nos conduirà al mereixcut descans.

Al dia següent, un bon desdijuni, nos aporta les forces necessàries per a mamprendre la quarta etapa que tindrà fi en Daroca. Continuant per terres de la província de Saragossa, el primer poble que es trobem:

Muel; ubicada a 27 quilòmetres de Saragossa, està emplaçada en la depressió de l'Ebre, en la ribera esquerra del riu Huerva, a 424 metres d'altitud. És un poble chicotet d'uns 1.400 habitants. Que té un gran encant. Cal destacar els següents monuments:

-L'iglésia de Sant Cristòfol, un temple d'estil barroc tardà de 1706 que té elements mudèixars dels que destaca la Torre del campanar. És una iglésia gran que té en el seu interior un gran valor. Al costat dret de l'altar major estan les imàgens de Sant Valero i Sant Vicent; en el seu altar n'hi ha una inscripció que diu: "Se hizo y donó a devoción y expensas del licenciado D. José Gil y Armadal, Vicario de esta iglesia parroquial en el año 1764". Curiosament a les dos imàgens els falta la mà dreta.

-L'ermita de la Verge de la Font, edificada sobre un dic romà en el 1777.

En la cúpula n'hi ha quatre frescs extraordinaris de Goya, que representen als quatre pares de l'iglésia: Sant Agustí, Sant Ambrós, Sant Gregori i Sant Jeroni. El temple està declarat Be d'interés cultural.

-Dins del cas urbà n'hi ha edificis catalogats com a cases-palaus dels segles XVI i XVII.

-Cal destacar l'Escola-Taller de la ceràmica que actua com a museu albergant exposicions a lo llarg de tot l'any.

Seguint el camí, tenim parada obligada en la població de:

Longares; a 38 quilòmetres de Saragossa i 531 metres d'altitud. Està situada entre els rius Huerva i Jalón en la comarca del Campo de Cariñena. La població està amurallada, tenia quatre portes d'accés de les quals se'n conserven dos; una d'elles és la porta de València, per ser el camí que conduïx fins allí.

Cal destacar els següents monuments:

-Iglésia de la Nostra Senyora de l'Assunció. Magnífica iglésia construïda la major part en taulell de cara vista. Esta construcció s'allargà en el temps des de 1526 al 1664. En el seu interior es venera una relíquia de Sant Vicent i una altra de Sant Gonçal. És impressionant la capella dedicada al "Ecce Homo".

-Posada de Santa Teresa.

-Fuente de los Machos.

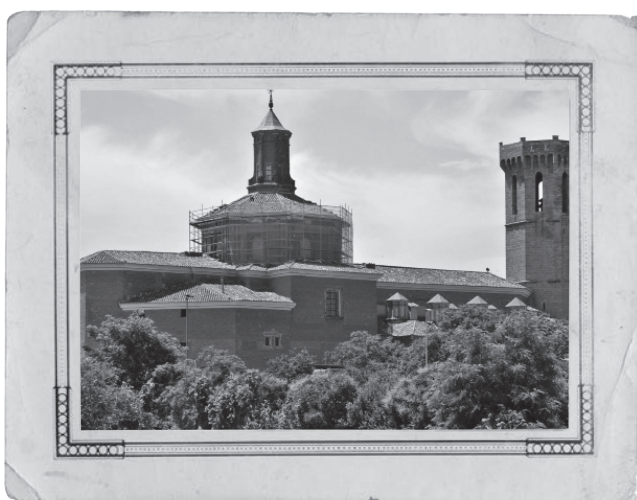
Un passeig per lo poble i una visita molt interessant a l'iglésia, per a continuar en el nostre projecte que nos conduïx per camins plagats de vinyes i bodegues, fins entrar en:

Cariñena; és una localitat situada en el centre de la regió vitivinícola de la denominació d'orige *Cariñena*, i la capital de la comarca del Camp de Cariñena.

La vila Cariniana que significa "l'alqueria", té el seu origen en l'època romana.

Entre els llocs d'interés històric-artístic figuren:

- El Torreón de las Monjas (últim vestigi de l'anell amurallat que la rodejava).
- Iglésia de Santiago, d'estil gòtic dels segles XIII al XIV, ubicada sobre l'antiga sinagoga jueua.
- Iglésia de Nostra Senyora de l'Assunció, construïda en 1694 sobre les ruïnes de l'antiga Colegiata de Santa Maria.
- Ermita de la Verge de les *Lagunes* d'estil barroc del segle XVII.
- Casa palau dels Arazuri del segle XVI.
- Casa de la Castana del segle XVII, és de les més boniques de la ciutat.
- Arc del Cordero, del segle XVII junt al de Brujas (Bèlgica) són únics en el món.
- Fuente Vieja, del segle XV, també coneguda com la Fuente de los Siete Caños.
- Font de Sant Valero, a on la tradició conta que el sant feu brollar l'aigua.

Novament en carretera per a seguir la ruta que nos porta a visitar:

Encinacorba; Seguim en la comarca del Camp de Cariñena, a set quilòmetres de l'anterior població, és un municipi chicotet de només 300 habitants. Pero no

n'hi ha paraules per a descriure la sensació que sents al vore'l.

Va pertànyer a l'Orde del Temple, que més avant passà a ser l'Orde de Sant Joan.

Cal destacar com a llocs d'interés:

L'iglésia de Santa Maria, gòtica-renaixentista del segle XVI, construïda en taulell a on abans estigué el palau dels hospitalaris. En el seu interior destaquen la reixa barroca del cor del segle XVII, un orgue migeval de gran valor històric, una imatge romànica-gòtica del segle XIII, del Crist crucificat, un retaule plateresc de la Verge del Rosari, un llenç del segle XVII de Sant Francesc d'Asís i una talla d'alabastre de la Verge del Mar en el Chiquet al braç, que és la patrona del poble.

-La porta de la Santa Creu és l'últim vestigi de la muralla romana que rodejava al poble.

-La font del segle XVI que està front a la porta de la Santa Creu.

-A les afores del poble estan les ermites de la Santa Creu i Santa Quitèria i el Molló que té una imatge de Sant Antón.

Hem estat parlant en el retor D. Ernest Valenzuela, que ha segut molt amable en nosatres. Diu que ell no té informació del pas de Sant Vicent, pero sí que nos ensenya la rèplica del Sant Grial, i que foren regalats tres càlïços pel Capítul de València al Capítul de Saragossa, entregant-ne u a l'Arquebisbe i un altre al retor de l'iglésia del Pilar, D. Juan Gascó que era natural d'Encinacorba, i que abans de morir el va regalar al seu poble natal.

En acabar de parlar en el retor, eixim cap al nostre destí, que además és el final de la quarta etapa.

Daroca; Situada a 84 quilòmetres de la capital, en la depressió del riu Jiloca, a 797 metres d'altitud, capital de la comarca del Camp de Daroca i encreuament de camins i lloc de pelegrinació dels cristians per a venerar Els Corporals.

És un conjunt fortificat rodejat de muralles que foren construïdes en tapiador, taulell i pedra, entre els segles XIII i XVI conservades casi totalment i que protegeix el casc històric. Estes muralles de més de 4 quilòmetres són les més extenses d'Aragó.

Passejar pels seus carrers et transporta a les èpoques de major esplendor i les portes que acullen al visitant deixen vore l'importància d'esta ciutat. Ademés de fruir caminant és important visitar pel seu valor històric i artístic, els següents llocs:

- La Porta Baixa, construïda en el segle XVI, dona la benvinguda als viagers que venen de Llevant i Castella.
- La Porta Alta, de principi del segle XVI.
- El Portal de València, flanquejat per un sòlit torrelló de sellar.
- La Porta de l'Arraval, coneguda popularment com a Portillo de Sant Valero.
- Les Muralles; és un encant caminar per elles fins aplegar a l'antic Castell.
- La Colegiata de Santa Maria, és el temple més important i suntuós que té una gran riquesa ornamental en el seu interior, un magnífic orgue del segle XIV i lo que més desperta l'interés és per ser la guardiana de la relíquia dels Sagrats Corporals.
- El Temple de Sant Joan i el de Sant Doménec, la seua construcció començà en el segle XII en estil

romànic i es va arrematar en el segle XIII en tècniques mudéixars. Són una referència única de transició entre els dos estils arquitectònics.

- Iglésia de Sant Miquel.
  - Iglésia de Sant Joan Batiste.
  - Iglésia de Sant Doménec de Silos.
  - Museu dels Corporals, que està en la mateixa Colegiata de Santa Maria.
  - Museu de la Pasticeria.
  - Museu de l'Història i Arts de Daroca, en l'Hospital de Sant Doménec, del segle XVI.
  - La *Fuente de los 20 caños*, construïda en el segle XVII, per a mostrar als visitants la riquesa de la ciutat.
  - Casa de los Luna, palau del segle XIV, molt elegant en decoració mudéixar.
  - Casa Diablo, palau del segle XV.
  - Convent de la Trinitat, que marca el punt exacte a on acabà el llarc viage de la burra que transportava els Sagrats Corporals.
  - El Pou de Sant Vicent. Era un lloc sec i Sant Vicent colpejant la terra, feu brollar l'aigua que aplacà la seua set. Des del segle XVII es paga un impost per a conservar el pou i celebrar una missa i festa en honor a Sant Vicent Màrtir.
  - L'iglésia i el convent de la Verge del Rosari.
- En acabar el passeig pels carrer de la ciutat, acodim a l'hotel per a fer un bon soparet i un mereixcut descans i són reparadora, perque demà hem d'afrontar la quinta etapa.

Hem matinejat i en acabar el desdijuni, nos posem en carretera i pronte a 10 quilòmetres tenim la primera parada obligada d'este quint dia i que ya la fem en territori de la província de Terol.

Bàguena; és un municipi de la Comarca del Jiloca, a 793 metros d'altitud, situat al nord-est de Terol, fundat en el segle XII. Un poble chicotet d'uns 400 habitants, a on destaquen les cases senyoriales És interessant visitar:

-L'iglésia de Santa Maria, és del segle XV, més tart en el XVII es va ampliar i remodelar, en l'interior n'hi ha setze retaules barrocs del segle XVIII.

-La Torre, una bella mostra de l'estil mudéixar, de principi del segle XVII.

-L'ermita de Sant Valentí, acollí en 1541 la fundació de la confraria de la Nostra Senyora del Rosari i en 1598 la confraria de la Sanc del Nostre Senyor Jesucrist.

-Convent de Sant Valentí. Fundat en el segle XVII, albergà a l'Orde de les Clarises Franciscanes fins a l'any 2003 en que va ser tancat per falta de vocacions.

Burbàguena, està molt prop de Bàguena i també pertany a la Comarca del Jiloca, un municipi barroc que tan sols té 300 habitants. El casc urbà està situat a la vora del riu Jiloca i té edificacions d'estil renaixentista aragonés dels segles XVI i XVII, de gran bellea.

El conjunt de la població apareix dominada per les ruïnes d'un castell del segle XII, del qual es conserven alguns llenços de muralla i tres torres de chicotet tamany.

Destaca el temple dedicat a la Nostra Senyora dels Àngels que fon construïda en el segle XVIII, en sellars i té una fermosa torre de taulell d'estil barroc-mudéixar.

Al seu voltant es troben les ermites de Sant Pere Màrtir, Sant Bernabé i Sant Nicolau.

Continuant cap al següent poble del nostre camí que està fitant Burbàguena, trobem a pocs quilòmetres a:

Calamocho, situada al nord-est de Terol, està assentada en la vora del riu Jiloca, en el fondo de la vall que forma este riu de la conca de l'Ebre. És capital administrativa i partit judicial de la comarca i des de 1971 este municipi conta ademés del núcleu principal en onze pedanies: Collados, Cuencabuena, Cutanda, El Poyo del Cid, El Vilarejo de los Olmos, Lechago, Luco de Jiloca, Navarrete del Río, Nueros, Olalla y Valverde, que oferixen un ric patrimoni al visitant.

En una altitud de casi 900 metros, Calamocho té un hivern gelat i sec i un estiu calorós, que unit a una cuidada selecció de races de porc, li permet produir cuixots d'alta qualitat, considerat u dels principals productors en denominació d'orige "Jamón de Teruel".

Dispon d'un llegat històric, artístic i cultural, enclavat en un entorn natural de gran bellea, entre els llocs d'interés podem visitar:

-Pont romà de Calamocho.

-Riberes del riu Jiloca.

-Iglésia de Santa Maria La Major, del segle XVIII, que es va edificar sobre l'antic castell fortificat del segle XIV.

-Convent Franciscà Concepcioniste de Sant Miquel Arcàngel, edifici barroc del segle XVII. (Convent de Religioses Concepcionistes).

-Ermita del Sant Crist, dels segles XVI-XVIII.

-Ermita de Sant Roc.

-Ermita de Santa Bàrbara.

Un agradable passeig pel casc històric, contemplant les cases senyoriales recordant que forma part del Camí del Sit Campeador, per a continuar en el nostre menester que nos porta al següent destí.

Monreal del Campo, també està enclavada en la Vall del Jiloca, a la vora del riu i 939 metros d'altitud, formant part de la Comarca del Jiloca, de la qual és capital agropecuària.

La seua altitud i climatologia són les idònees per a l'elaboració i curat de productes càrnics, entre els que destaca la coneguda "llonganiça de Monreal" d'exquisit sabor, igualment destaquen els pernils i el cultiu del safrà.

Entre el seu patrimoni arquitectònic cal destacar:

- El Castell del segle XVI, que està en ruïnes.
- El temple de la Nativitat de Nostra Senyora del segle XIX.
- L'ermita del Carme del segle XVIII, remodelada i ampliada en 1967.
- Casa-Palau de Doña Concha, edifici renaixentista aragonés del segle XVII.
- Casa Perico Latorre del segle XVI.
- Museu monogràfic del Safrà, un edifici del segle XVII.
- "Los Ojos del Jiloca", que constitueixen el naixement natural del riu Jiloca.

Sense oblidar que Monreal també està en el "Camí del Sit", la deixem arrere per a seguir en el nostre propi camí.

Bueña, com els anteriors està situada en la Comarca del Jilón, en la serra de Lidón.

És un poble molt chicotet de poc més de 60 habitants, pero és enchisador. Poc hem tardat en recórrer-lo pero hem de destacar els següents punts d'interés:

- El Castell.
- L'iglésia parroquial de Nostra Senyora de l'Assunció de l'any 1667, en ella es custodien una talla de fusta i un retaule de Sant Vicent. També una talla dedicada a la Verge de l'Assunció, del segle XIII, l'única image de la verge en Espanya que té la cara quadrada. En l'altar major estan les imàgens de Sant Vicent, Sant Cristòfol i Sant Valero. Ademés una image de la Verge del Pilar, que és l'única que va sense el mant. Atra talla de fusta de Sant Vicent Màrtir que és la més antiga i una talla de Sant Vicent Ferrer.

-L'ermita de Sant Vicent Màrtir, que fon construïda en 1699, sobre una pedra a on va descansar el Sant en el seu camí cap al martiri.

Eixim cap a Galve que és el destí d'esta etapa, pero en la carretera trobem.

Argente, situat en el centre de la província de Terol, pertany a la comarca de la Comunitat de Terol que conta en apenes 240 habitants. En el qual podem visitar.

- Iglésia parroquial de Santa Maria la Major, barroca del segle XVIII en mamposteria.
- Ermita de Santa Quitèria, estil romànic-gòtic del segle XIII.
- Ermita de la Verge del Camp, gòtica-renaixentista.
- El Castell, que data del segle XV, del qual soles queden ruïnes.

Visiedo, en la comarca de la Comunitat de Terol, conta en apenes 140 habitants i oferix als visitants els següents monuments:

-L'iglésia de Sant Pere.

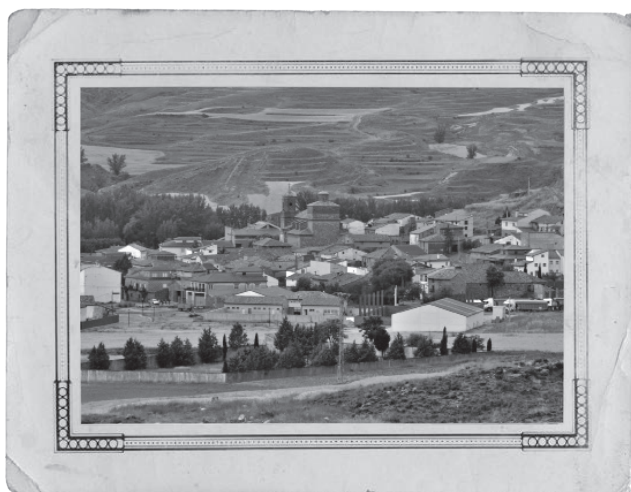
-El Castell del segle XIV.

-L'ermita de Nostra Senyora del Carme del segle XVIII en mamposteria.

-El Molló, que alberga una creu en l'interior.

Travessant estos dos pobles, crida l'atenció l'oloreta a espígol tant bona que es respira en l'ambient. Seguim i front a nosatres el final de la jornada de hui.

Galve, és un municipi de la Província de Terol, situada junt al riu Alfambra, una depressió en aspecte d'erm a pocs quilòmetres de la Comarca del Maestrat. És un lloc privilegiat per les roques que conformen el territori, formades del Juràsic Superior i Cretàcic Inferior, en fòssils de vertebrats continentals que el convertix en u dels llocs més reconeguts d'Europa a nivell paleontològic.

Dins del casc històric cap destacar:

-L'iglésia parroquial de l'Assunció d'estil barroc de finals del segle XVII, als seus peus la torre de tres cossos en mamposteria i taulell. Destaca en l'interior el magnífic retaule de l'altar major d'estuc policromat.

- Un interessant pont de l'època migeval sobre el riu Alfambra.

-I per supost el Territori Dinópolis, a on es pot contemplar una família de Aragosaurus a tamany real, el primer dinosauri definit en Espanya.

Com ya hem comentat, ací acabem la quinta etapa, reunió en els ciclistes per a sopar tots junts i un mereixcut descans posa fi a la jornada.

En despertar-nos, baixem a desdejunar i novament en carretera per a seguir el nostre camí i que a pocs quilòmetres nos trobem en el primer poble que hem de visitar.

Camarillas, està situada en el Sistema Ibèric a una altitud de 1314 metres, de la comarca Comunitat de Terol, molt chicotet i en poc més de 100 habitants.

Dels punts d'interés podem destacar:

-El Castell, dominant tota la població, recint circular construït en la guerra dels "Dos Pedros", en la base de la torre es conserven vestigis de la primitiva iglésia dels segles XV-XVI, de l'antiga fortalea queden tres cuboides i una torre.

-L'aqüeducte migeval del segle XV és de mamposteria.

-L'iglésia parroquial de la Verge del Castell, que va substituir al temple antic. És d'estil barroc del segle XVIII i en els murs n'hi ha unes curioses pechines decorades en les Virtuts. En la dècada de 1980 es va afonar parcialment.

-Ermita de Sant Roc, barroca-mudéixar del segle XVII en mamposteria.

-Ermita de la Verge del Camp, situada a les afores del poble, és barroca del segle XVIII, té una torre octogonal de taulell decorada en pintures murals del mateix segle i està declarada monument històric-artístic.

-Ermita de Sant Cristòfol, del segle XVIII, que es troba en estat ruïnós.

Miravete de la Sierra, situat al peu de la Serra de Lastra, en el curs alt del riu Guadalope, i en les immediacions de la Serra de Gúdar. És un poble chicotet pero en encant de la província de Terol que conta en apenes 40 habitants.

Com a curiositat direm que en una campanya turística en l'any 2008, fon presentat al turisme com "el pueblo que nunca pasa nada".

Cal destacar com a monuments d'interés:

-El Pairón, que en l'entrada del poble, delimita el terme, datat en el segle XVI.

-El Pont medieval, que enllaça l'Arraval en la Plaça Major, obra de cantereria del segle XVI.

-L'iglésia de Nostra Senyora de les Neus, d'estil gòtic-renaixentista de 1574.

-L'ermita de Sant Cristòfol, a les afores del poble, situada en el marge dret del riu.

-El Casc urbà, eixample d'arquitectura migeval, està declarat conjunt històric-artístic.

Villarroya de los Pinares, és un poble de la província de Terol, situat en la Comarca del Maestrat, en la part septentrional de la Serra de Gúdar i junt al riu Guadalupe, a 1337 metres d'altitud i una chicoteta densitat de població.

Tot el conjunt de la població fon declarat en 1982, Conjunt Històric-Artístic i numerosos edificis del casc urbà estan coronats en escuts antics i inscripcions.

Prop d'ací estan les pistes d'esquí de la serra de Gúdar; i entre els monuments cal destacar:

-L'iglésia gòtica dedicada a la Verge de l'Assunció, construïda en 1459. en ella està sepultat el Cardenal de la Peña, que volia transformar-la en Catedral.

-L'ermita de San Benón, edificada en les immediacions de la localitat en honor al Sant que és el seu patró.

Seguim la ruta i molt propet està "La joya oculta del Maestrat":

Fortanete, situada en la comarca del Maestrat, es troba entre montanyes i pinars, un chicotet poble serrà que abans fon una vila molt poblada i pròspera. Ubicada en la vall del riu Fortanete, en el centre de la conca de la Rambla de Malburgo, capçalera del riu Pitarque.

En els seus orígens està enclavada a l'ampar del castell i del recint amurallat.

Cal destacar entre atres els següents monuments que són d'interés:

-El Castell de Fontaner, fundat pels musulmans i situat en la part alta del poble.

-El Castell del Sit, que s'alça alluntat de la població, també fon fundat pels musulmans i passà a denominar-se del Sit, per ser u dels castells que va conquerir el Sit Campeador cap a la fi del segle XI.

-La Masia de las Torres, que està fortificada.

-Les Cases dels Ducs de Medinaceli, la dels Marquesos de Villasegura, la dels Duques i la dels Gauden.

-L'iglésia parroquial de la Purificació.

-L'ermita de la Verge de Loreto.

-L'ermita de Santa Bàrbera.

-L'ermita de Sant Cristòfol.

-L'ermita del *Buen Suceso*.

Allindant en esta població i seguint la ruta per l'est nos trobem a poca distància:

Cantavieja, situada a 1.300 metres d'altitud, al mig d'un paisatge abrupte de gran valor paisagístic, és la capital tradicional i administrativa de la Comarca del Maestrat. Declarada Conjunt Històric Artístic en 1981, tant pels seus monuments arquitectònics i estructura migeval, com pel seu passat històric. Per la seua situació estratègica, ha suportat a lo llarg de la seua història alguns seges i grans i cruels destrosses.

Cal visitar en este poble els següents monuments:

-La Plaça de Crist Rei o Plaça Major porticada que està formada per l'Ajuntament del segle XVI i l'iglésia de l'Assunció, obra barroca de proporcions catedralícies.

-El Mirador de *El Portillo*, sobre l'antiga muralla.

-L'iglésia de Sant Miquel, obra templària de principi del segle XIV d'estil gòtic, en l'interior té un sepulcre, que creuen que és la tomba de l'últim Cavaller templari.

-L'ermita de Loreto del 1700.

-Les ermites de Sant Blai, Santa Bàrbera, Sant Cristòfol, Sant Joan del Barranc i la de Sant Antoni.

-Antic hospital de sant Roc i el convent de 1775, adossat a l'iglésia de Sant Miquel.

-Residus del Castell i actual Calvari i el recint amurallat que té algunes cases penjades.

-Cases senyoriales.

Seguim la ruta, pero ya estem a punt de deixar la província de Terol, perque el poble que ve a continuació és l'últim de la província i d'Aragó.

Mirambel, entre muralles i a 900 metres d'altitud en la comarca del Maestrat, es troba la vila de Mirambel, de pocs habitants i lloc de descans, als peus de la muntanya de Sant Cristòfol i prop de la Rambla de Cantavieja. El seu nom està compost per "miror" del llatí que significa "admirar" i "bell" en valencià "bello"; Mirada bella.

En l'any 1234 el *Maestre de l'Orde dels Templaris*, li va otorgar la "Carta Pobla" passant a mans de l'Orde de Sant Joan de l'Hospital quan es va extingir la del Temple.

En el 1980 és declarada Conjunt Històric Artístic, per ser "Vila carregada d'història, conservant la totalitat del recint amurallat i les notables construccions, sense alterar l'imatge ni l'ambient Migeval" i "Europa Nostra" li va concedir en 1981 la medalla d'Or per les faenes de restauració.

Cal destacar com a llocs d'interés per al visitants:

-Les Muralles que rodegen al poble totalment i foren construïdes pels Cavallers Templaris.

-Convent de les Monges Agustines, que té anexa l'iglésia de Santa Caterina Màrtir.

-L'iglésia parroquial de Santa Margarita.

-Casa-Palau Consistorial de 1615.

-El Castell, del segle XIII.

-Casa d'Aliaga i casa Castellot, que són palaus de d'estil renaixentista aragonés .

En este poble, deixem arrere Aragó i entrem en la Comunitat Valenciana, en la província de Castelló, i en la Comarca dels Ports de Morella, trobem el primer poble :

Todolella, era una alqueria musulmana del segle XI, situada junt al riu Cantavieja a 798 metres d'altitud.

Cal destacar entre atres:

-El poblat romànic de "Saranyana" .

-El Castell del segle XIII-XIV, és l'edifici més important, declarat be d'interés cultural, situat en lo més alt de la població.

-El pont sobre el riu Cantavieja, del segle XV i prop de la població.

- L'antic edifici de l'Ajuntament.
- L'iglésia parroquial dedicada a Sant Bertomeu.
- L'iglésia parroquial de l'antiga aldea de Saranyana, dedicada a Santa Quitèria i Sant Miquel, del segle XVIII.
- Les ermites de Sant Cristòfol i Sant Onofre, les dos del segle XVIII.
- El Agujero del Ladre (El forat del lladre).
- La Muela de Todoella.
- La Presó, situada en l'epicentre del poble.

A pocs quilòmetres apleguem a :

Forcall, situada en la comarca montanyosa de Els Ports de Morella, a 699 metres d'altitud, deu el seu nom a la forca que formen els rius Cantavieja i Caldés quan s'unixen al Bergantes.

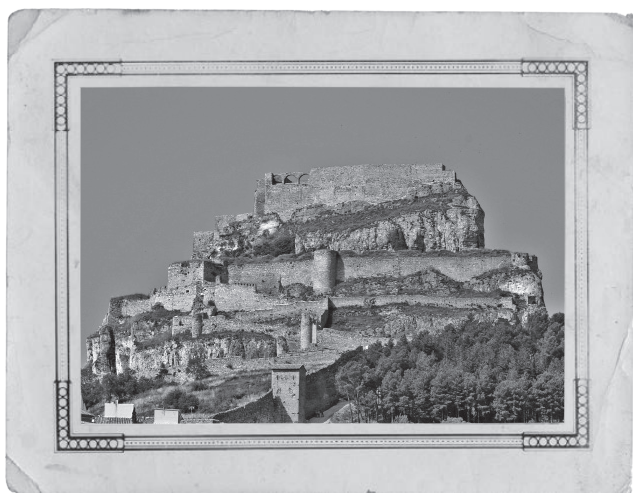
Cal destacar entre els monuments a visitar:

- L'ermita de la verge de la Consolació dels segles XVI-XVIII, d'interés arquitectònic.
- L'iglésia parroquial de l'Assunció dels segles XIII-XIV. L'iglésia primitiva del segle XIII d'estil barroc, es va destruir, pero conserva elements bellíssims, el campanar i en l'interior pintures al fresc. Guarda les relíquies de Sant Víctor que és el patró.
- La Moleta dels Frares, una ciutat amurallada iberorromana.
- La Plaça Major, en més de 3.000 metres quadrats. Ad ella s'aguaiten originals porches del segle XVI que, formen un interessant conjunt monumental, en cases-palaus de les quals destaquen:
  - La Casa de la Vila, antic almodí i actual Ajuntament, original edifici del segle XVI-XVII.
  - L'iglésia de Sant Miquel del segle XV.
  - El mesó de la vila.
  - El Palau de Osset -Miró, un magnífic eixemplar del segle XVI.
  - També són interessants les cases senyorials dels Fort, Maçaners i Berga, además
  - El Forn de la Vila del segle XIII que és el més antic d'Europa en funcionament i el conjunt de Sant Josep i el Calvari, el més monumental de la província.

Eixint novament a la carretera, enfilem cap a l'últim poble de la jornada, 13 quilòmetres nos separen, en un relleu abrupte i montanyós que travessa barrancs i boscs de pins i carrasques, a més de mil metres d'altitud, rodejada de muralles apareix majestuós Morella, capital de la Comarca dels Ports de Morella, en ple Maestrat.

Morella: És un destí molt esperat, no tant per ser el final d'etapa, com per haver segut elegit pels membres de la comissió, el lloc a on fer la convivència. Allí apleguen el dos ciclistes i Dora, Laura i Àlvar que han segut el seu suport en carretera en totes les jornades que duen recorregudes, les set persones que per raons de faena, fem el camí en dos fins de semana i un grupat de jóvens que volen participar de l'experiència maravellosa, del nostre particular camí.

Per la vesprada anem aplegant i hem quedat en vore-nos en la porta de Sant Miquel que és la que nos pilla més prop del lloc de descans, per a fer el primer passeig per la localitat, deixant-nos empapar de l'ambient que els carrer empedrats i costers desprenen, quedem per a visitar la Basílica Archiprestal de Santa Maria La Major, acostar-nos al castell, al Convent de Sant Francesc i a les impressionants muralles.

Mentres costera amunt, carrer avall, hem fet ganes de menjar tant el majors com els més jòvens per lo que decidim que ya és l'hora d'anar a sopar. Elegim el carrer principal per l'encant que té i baix del porche, ya nos tenen preparada una taula lo suficientment llarga per a acollir als més de vint comensals.

El sopar ha segut molt bo, pero molt més agradable ha segut la convivència, a on hem mantés animada conversació, compartint les emocions que en eixes poques hores que duem en Morella, hem experimentat al fruit de tot lo que n'hi ha cap a dins de la muralla. Aprofitem l'hora del cafenet, per a recordar a tots el programa per al dia següent que serà prou mogudet, per lo que no fem molt llarga la tertúlia i nos n'anem tots a descansar, pero abans de retirar-nos, aprofitant que el dissabte dia 13 és el sant d'Enric, nos convidava a cava i alçant les copes, brindem per ell, pel projecte i per tots els pelegrins.

A les 9 del matí del dissabte, en acabar de desdejunar, nos reunim una atra volta en la Porta de Sant Miquel i des d'allí com ya teníem previst, iniciem la marcha a peu, -com ho fan els pelegrins- bordejant la muralla cap a l'Aqüeducte de Santa Llúcia i una volta allí, per a deixar constància de la nostra presència, fem les fotos de rigor i tornem cap al punt d'eixida i a partir d'ahí deixem temps lliure per a que la gent s'administre el temps com millor crega convenient, perque ya no

tornem a assentar-nos tots junts a la taula, encara que el dissabte també dormim en Morella.

Per als viagers que elegixquen este destí, els direm que tot el seu interior és una autèntica joia arquitectònica i que no deuen deixar de visitar els següents monuments:

-La Basílica Archiprestal de Santa Maria la Major, edifici gòtic dels segles XII i XIII que reuneix en la mateixa frontera la Porta dels Apòstols i la de les Vèrgens.

L'altar major és d'estil barroc, i en el frontal té un gravat del martiri de Sant Vicent i Sant Llorenç, un orgue magnífic en ple funcionament i un cor circular que és l'únic que existix en Espanya, que es troba sobreelevat en la part central i al que s'accidix per una escala de caragol d'incredible bellea.

-El Convent de Sant Francesc, de 1272, tenia una capella dedicada a Sant Vicent Màrtir lo més significatiu del conjunt és la sala Capítular, que té una pintura al fresc representant la Dansa de la Mort del segle XV.

-L'iglésia del convent és del segle XIV i fon recoberta en estil neoclàssic en 1800.

-L'iglésia de Sant Nicolau, d'estil romànic tardà, que ara és sala d'exposicions.

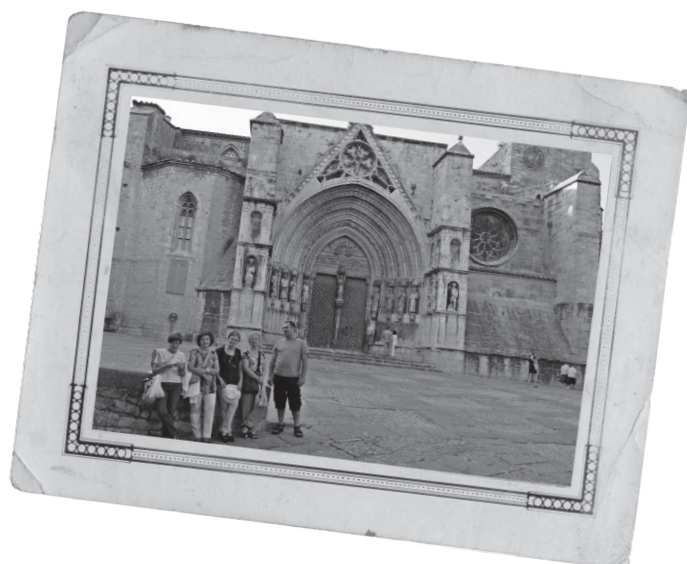
-El Castell, construït dalt de la roca.

-Les Muralles migevals, que tenen un perímetre de 2.500 metres, una altura entre 10 i 15 metres i una grossària d'uns 2 metres, de les que cal destacar les portes de la Nevera, Sant Miquel, Morella, Sant Mateu, el Trinquet, Forcall, La Redonda, del Rei i dels Estudis i les torres del Públic.

-L' Aqüeducte de Santa Llúcia, que és una considerable obra d'ingenieria civil gòtica del segle XIV.

-L' Ajuntament, edifici gòtic dels segles XIV i XV.

-Les Cases Senyorials entre les quals es conserven: la del Cardenal Ram del segle XVI que actualment és

un hotel, la Casa de la Confraria dels Llauradors, la Casa dels Estudis i del Consell, la casa de Siurana de Quadres i la casa del Marqués de Cruïlles.

-Nevero o Nevera medieval, situat en les immediacions del casc urbà, fòra de les muralles.

La visita ha segut extraordinària per lo que hem vist, lo que hem deprés i lo que hem convixcut. Verdaderament val la pena fer una escapada i gojar del paisatge i l'arquitectura de la capital dels Ports "Morella".

El temps passa inexorablement i encara que hem estat molt a gust, hem de continuar camí, per a afrontar la sèptima etapa que nos conduirà a Sant Mateu, pero al poc d'eixir Morella apareix el primer poble en el qual hem de parar.

Vallibona, és un poble chicotet, situat en les montanyes de Benifassà i a la vora del riu Cérvol, en la part oriental de la Comarca dels Ports. D'orige musulmà, fon conquistada pel Rei Jaume I en l'any 1232.

Destaquen pel seu interès arquitectònic els següents monuments:

- L'iglésia parroquial, dedicada a l'Assunció de la Verge, construïda en el segle XIV.
- L'ermita de Sant Doméneç.
- L'ermita de Santa Àgueda.
- L' Ajuntament.
- El Casc urbà.

Canet Lo Roig, és un municipi situat en la part septentrional de la Comarca del Baix Maestrà, en la conca mija del riu Cérvol i un terme municipal poc accidentat a 329 metres d'altitud i en poc més de 800 habitants.

Cal destacar els següents monuments:

- L'ermita de Santa Isabel, d'orige migeval, està construïda en mamposteria i *sillarejo*.

-L'ermita del Calvari, construïda en mamposteria i pedres angulars.

-L'iglésia de Sant Miquel, és de les poques que conserven el caràcter d'iglésia-fortalea, en una mescla d'estils. En l'exterior té dos portes, una d'estil gòtic i l'atra renaixentista.

Seguint la carretera i molt propet per ser terme allindant, apareix:

Traiguera, és una població de la Comarca del Baix Maestrà, al nord de la província de Castelló i en ple cor del Maestrà, a 271 metres d'altitud i una població de poc més de 1.650 habitants.

Travessada per la Via Augusta, en el seu terme municipal es troben també els núcleus de *Font de la Salut* i *Masia Avench*.

És interessant visitar els següents llocs:

-Real Monasteri de Nostra Senyora de la Font de la Salut. Escomençà l'edificació per una chicoteta capella en 1384, i la seua fama traspasà les fronteres comarcals quan personages ilustres com el Papa Aleixandre VI, Carles V i Felip II, mostraren interès pel santuari, lo qual ajudà a que entre els segles XV i XVIII estiguera acabat este impressionant conjunt.

Conta la tradició que en el segle XIV n'hi hagué una aparició mariana a dos pastorets en el naiximent d'aigües curatives d'allí. Molts romers de municipis veïns recorren tots els anys este camí fitat per sèt creus de terme que simbolisen els Sèt Dolors de la Verge.

-Capella de Sant Vicent, d'estil gòtic, es troba junt a la Font de Sant Vicent (Ferrer).

-L'ermita de Sant Jaume, d'estil gòtic del segle XVII.

-L'ermita de Sant Bali, d'estil neoclàssic dels segles XVIII-XIX, alberga el museu municipal de la ceràmica.

-Iglésia parroquial de l'Assunció, des del seu oríge ha patit moltes transformacions, el museu parroquial conté importants peces d'orfebreria.

-L'Ajuntament, edifici gòtic del segle XV.

-Edificis renaixentistes del segle XVII en el carrer Major.

Deixem arrere Traiguera i seguint el camí apleguem al poble final d'etapa:

Sant Mateu, capital històrica del Maestrat, té un impressionant conjunt monumental que reflexa el seu esplendorós passat migeval, i que va meréixer la declaració de Be d'Interés Cultural per part de la Generalitat Valenciana en setembre de 2002.

En ple cor del Maestrat, el seu relleu és suau en la zona central i montanyós en els laterals. Un corredor central travessa el terme municipal de nord a sur drenant les aigües dels barrancs i rieres de Benifarquell, Palacio, Coma i Piques, cap a la Rambla Cervera.

Hem tingut la sort de que esta fi de semana celebren un Mercat Migeval i nos trobem immersos en un ambient que nos transporta en el temps. No crec que n'hi haja mercat més gran, perque és tot lo poble de Sant Mateu el que participa. Està montat en tots els carrers que van a desembocar a la plaça Major i tots els comerciants que tenen el negoci en estos carrers, trauen a la porta els seus productes i abillats en robes migevals, s'entremesclen entre els que són veraders firers del mercat.

L'experiència vixcuda és extraordinària i deixa lloc a les visites dels monuments culturals:

-L'iglésia Archiprestal, en porta romànica i gòtica del segle XIV, monument clau de l'arquitectura gòtica.

-L'iglésia de Sant Pere, pareix ser la més antiga de la vila.

-El Convent de les Monges Agustines, segles XVII i XVIII.

-L'ermita de la Verge dels Àngels.

-L'ermita de Sant Cristòfol.

-Les Muralles.

-L'Ajuntament, edifici del segle XV.

-L'Audiència, (Palau Borrull) del segle XV.

-Palau del Marqués de Villores, del segle XVI.

-La porticada plaça Major, que té la preciosa font de l'Àngel, del segle XIV.

-La Font de Santa Maria, del segle XIV.

-El Forn migeval construït en el segle XIV.

-Les Presons i Muralles migevals del segle XV.

-Torre Cantacorbs.

-Portal de Morella.

-Palau Borrull.

-Torre Campanar de l'iglésia Archiprestal.

-Campanar de les Llàstimes.

-Museu Paleontològic.

-Museu Municipal.

-Museu Archiprestal.

La visita d'este poble ha segut molt intensa, compartida en tots els jóvens que ho han passat molt be en el mercat migeval. Ara cal descansar per a poder mamprendre al sendemà en l'octava jornada de camí.

Partint de Sant Mateu, enfilem cap al nostre destí i el primer poble és:

La Salsadella, un municipi de la Comarca del Baix Maestrat, ubicat sobre un terreny elevat en la falda occidental de les Atalayas d'Alcalà. El seu paisatge és típicament mediterràneu, olivars, armelers i fruitals, destacant la famosa cirera.

metros d'altitud, rodejada de montanyes en la part de l'interior. Un poble situat en la Via Augusta.

Cal destacar entre els monuments religiosos i civils els següents:

En l'any 1924, es va trobar en la necròpolis *des Espleters* una important troballa de l'edat del ferro i en la partida de *Les Mesquites*, existixen vestigis d'un recint musulmà en enterraments.

Cal destacar com a monuments els següents:

- L'ermita de Sant Josep, situada dalt d'una montanya.
- L'ermita de Santa Bàrbara, edificada entre 1736 i 1756, restaurada en 1964 i 1967 per fills del poble que emigraren a Mèxic. Conserva un interessant tesor.
- El Calvari.
- L'iglésia de la Purificació, originària del segle XVIII.
- Les Muralles, que abans rodejaven tota la població i tenien quatre o cinc portals o entrades, de les quals solament dos han resistit el pas del temps: El Portal de la Bassa i el Portal de les Coves.

Cabanes, és un municipi de la comarca de La Plana Alta, que s'estén fins al mar en el poblament marítim de Torre La Sal, encara que el núcleu principal està a 10 quilòmetres d'ella. Situat sobre una tossal a 294

-L'ermita fortificada d'Albalat, declarada Be d'Interés Cultural.

-L'ermita de Santa Àgueda i Santa Llúcia, situada en una pintoresca vall de la Serra de Les Santes, enclavada dins del Desert de les Palmes.

-L'iglésia parroquial de Sant Joan Batiste, del segle XVIII, en una magnífica frontera barroca de sellars.

-Arc Romà, probablement del segle II, era travessat per la Via Augusta. Fou declarat Monument Històric Artístic Nacional en 1931 i des de 1956 està unit a la població per una carretera.

-Castell de Miravet, d'orige desconegut, les senyes històriques comencen en l'època del Sit Campeador.

-L'Ajuntament d'estil mudèixar del segle XV.

Com a curiositat direm que prop de la població n'hi ha un convent Budiste.

Bechí, és un poble de la de la Plana Baixa, situat als peus de la Serra d'Espadà, en una zona plana, travessat pel riu Anna o Riu Sec. La població del seu terme es remonta a l'Edat del Bronze.

Cal destacar com a monuments dignes de visitar:

-El Castell-Palau, d'orige romà, és de singular importància dins dels edificis del Renaixement civil valencià, ubicat en el centre del casc urbà.

-L'ermita de Sant Antoni, ubicada en el tossal del mateix nom, l'edifici es situa en el segle XVI.

-L'ermita del Calvari.

-L'iglésia de Nostra Senyora dels Àngels. Conjunt barroc del segle XVII, construïda per indicació de la Diòcesis de Terol, en el lloc a on estava l'antiga mesquita. En la part dreta de l'altar major, dalt del tot n'hi ha una imatge de Sant Vicent.

Ací acaba la penúltima etapa, Dora, Àlvar, Ismael i Enric, fan nit en casa dels pares de Dora, els demés ho farem novament en Morella, tant uns com els altres, en alçar-nos demà, afrontarem el repte de l'última etapa que nos conduirà cap a València.

Ya és dumenge dia 14 i partim des dels llocs a on hem descansat per a mamprendre l'última jornada i el primer poble que nos trobem és:

Almenara, de la comarca de la Plana Baixa, està a la mitat de camí des de Castelló a València, a 35 quilòmetres de la primera i 37 de la segona. El seu nom fa referència a les Torres àraps del castell.

El seu terme està drenat pels barrancs de La Murta i L'Arquet al sur i els de Covatelles i Talavera al nord i a 4 quilòmetres la mar banya la platja Casablanca, mescla d'arena i grava.

Cal destacar monuments d'interés per a visitar:

-L'iglésia parroquial dels Sants Joans del segle XVIII.

-La Creueta, és una creu gòtica situada en u dels parcs del poble.

-L'estàtua de la Mare Genoveva, dedicada a Santa Genoveva Torres Morales que va nàixer en Almenara en 1870.

-El Castell, situat en el tossal des d'on es domina tota la població, construït pels àraps sobre els residus d'un poblat iber. Fon residència de Jaume I d'Aragó i de sa muller Violant d'Hungria. En l'actualitat està en ruïnes, pero es conserven dos torres la de l'*Agüelet* i la de l'*Agüeleta*.

-Les Muralles, del segle XIV, que han segut restaurades recentment i que foren declarades Be d'Interés Cultural en 1985.

-El Jaciment del Punt del Sit.

-El Jaciment de l'Estany Gran.

-També destaquen Els Estanys i la Marjal dels Ullals..

Deixem arrere Almenara i la província de Castelló i en uns quinze quilòmetres de carretera, apareixen impressionants les muralles de Sagunt, estem ya en terres de la província de València, lo qual vol dir que a molt poquet del nostre destí final.

Sagunt, situada al nord de la província de València, als peus de la Serra Calderona i vora al riu Palància, és la capital del Camp de Morvedre. En més de dos mil anys d'història, té una gran diversitat de monuments que nos transporten al passat. El Sagunt migeval, està fitat per edificis civils i religiosos de gran atractiu, com la frontera del Palau del Delme del segle XIII, la plaça Major porticada, el centre de la vida migeval en la que està la porta de l'Almodí, el palau municipal del segle XVIII, del qual la frontera és neoclàssica i algunes mansions senyorials en escuts heràldics en les seues entrades.

Té dos núcleus principals de població: el casc històric, situat a la falda del castell i del circ romà i a cinc quilòmetres, vora a la mar mediterrànea i banyat per les seues aigües, el Port de Sagunt.

Pero n'hi ha que deixar volar l'imaginació abans d'iniciar el recorregut pels monuments per a sentir els vestigis de l'història en molts racons i pedres.

-El Castell; lo que queda d'esta fortalea va a lo llarc de casi un quilòmetre i foren testics de les lluites que mantingueren els saguntins en Aníbal i base de distintes construccions dels diferents moradors: ibers, romans, gots i àraps, deixant tots la seua impronta. Declarat per la seua importància Monument Nacional en 1931, està dividit en set places: La Plaça d'Almenara, la Plaça d'Armes o de Santa Maria Magdalena, la Plaça de la Conillera, la Plaça de la Ciutadella, la Plaça del Dos de Maig, la Plaça de Sant Ferran i dels Estudiants.

-El Teatre Romà, construït en el segle I, és el primer edifici declarat Monument Nacional en Espanya en l'any 1896.

-El Calvari, el seu orige es remonta al segle XIX i en la part més alta està l'ermita de la Soletat.

-Recialles del Temple de Diana, construït en els segles V-IV a.C., declarat Monument Nacional.

-L'iglésia de Santa Maria, d'estil gòtic ogival valencià del segle XIV.

-L'iglésia del Salvador, d'estil gòtic valencià primitiu del segle XIII.

-L'ermita de la Sanc, construïda a principi del segle XVII, d'estil barroc, és la més gran de la ciutat i en el seu interior es guarden passos de la Semana Santa del segle XV.

-La Juderia; ad este barri s'accedix per mig d'un portal en el carrer del Castell, denominat Portalet de la Juderia o Portalet de la Sanc, perque quan en 1492 els Reis Catòlics expulsaren als jueus, la Confraria de la Puríssima Sanc del Nostre Senyor Jesucrist va ocupar la sinagoga.

-Circ Romà; construït en els segles II i III, està format per sellars de gran tamany.

Eixint de Sagunt, els 28 quilòmetres que nos queden, discorren vora mar i entremig de tarongers i de l'horta valenciana, fins aplegar a la capital del Túria, València, banyada per les aigües de la mar Mediterrànea.

Des d'ací poc més anem a dir, perque els vestigis de Sant Vicent Màrtir en esta terra són de tal importància història que mereixen ser tractats en un capítul a part tots els llocs Vicentins.

Per lo tant, direm que l'objectiu del nostre camí és

aplegar a la Catedral de València, que per voluntat del rei Jaume I, seguint la tradició del segle XIII, està dedicada a l'advocació de Santa Maria, construïda sobre l'antiga mesquita, és d'estil gòtic valencià i fon consagrada en l'any 1238. En el seu interior es venera el Sant Càlç i a espales de l'Altar Major, la relíquia del Sant, el braç i la mà esquerra, que és venerat per tots el devots. Allí acodim a donar gràcies per haver pogut completar tot el camí i nos trobem a la gent de Guadassuar, que compartix el patronage de Sant Vicent en el cap i casal. Familiars i amics d'Ismael que han vingut com cada any en pelegrinació des del seu poble, uns a peu i atres en autobusos a fer-li la visita obligada i rendir-li un emotiu homenage al qual s'unim de molt bona gana.

Fins ací el nostre viage, que ha tingut una càrrega emotiva i religiosa, unes ganes de conèixer millor al Sant a través del seu camí de martiri, pero que además va combinat en uns atres interessos lúdics, com són: l'experiència de viajar, fer la ruta gastronòmica pero lo més important, compartir les nostres vivències entre la gent de la falla d'edats que van des de poc més de quinze fins poc més dels xixanta i que la veritat ha valgut la pena viure-la.

Crec que nos ha enriquit com a persones este projecte. Per la nostra part aconsellem que tot aquell que puga que vaja, perque sincerament val la pena.

Ampar Orellano

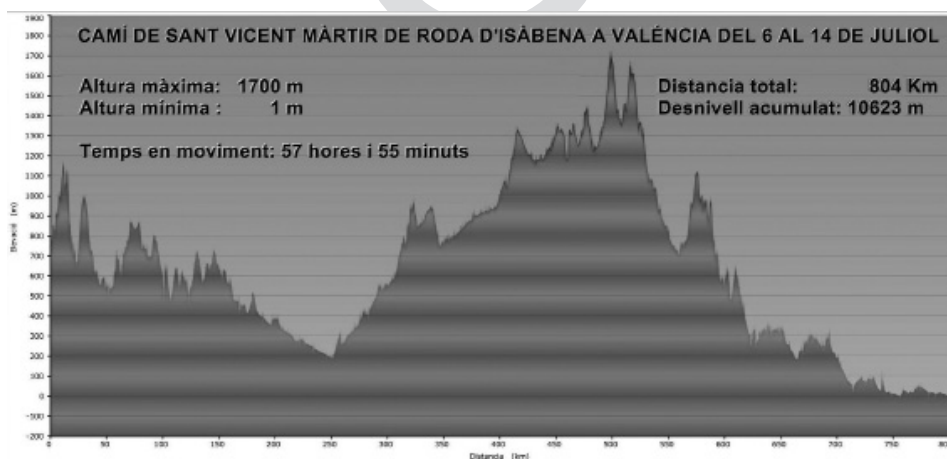
EL NOSTRE CAMÍ BICI-PELEGRÍ

INTRODUCCIÓ

En acabar la conferència col·loqui de Salvador Raga sobre El Camí de Sant Vicent Màrtir, a la qual vaig acudir per invitació de l'amic Àngel, pensí que el tema es mereixia dedicar-li u dels nostres projectes culturals anuals i despuix d'expondre-ho a l'equip de cultura decidim que l'idea podia ser interessant... Han hagut de passar diversos anys d'espera fins que per fi, en este 2013-2014 decidim dur el tema avant... Quant en plenes falles del 2013, sopant en la carpa comentàrem el tema, diverses persones es varen interessar en participar activament en el projecte, i aixina només constituir-se la nova junta, nos posàrem a treballar en l'organització del viatge...

Passaren uns quants mesos de preparatius, reunions, buscant en Internet, cridant, més reunions i altes i baixes d'última hora, per fi el projecte va estar preparat per a posar-lo en marcha...

La veritat és que una vegada realitzat estem encantats perquè la ruta és sorprenent. Si agafem una bona dosis de muntanya, travessant serres per canons i barrancs; una altra dosis de planícies per vies pecuàries, algunes per zones quasi desèrtiques i altres per boscs de ribera; falsos plans entre vinyes i l'altiplà per damunt dels 1200 m. d'altitud; i al final afegim una altra dosis d'horta per la Comunitat Valenciana; el resultat final és una ruta preciosa, per la multiplicitat i varietat dels entorns naturals que recorre i per les ciutats i pobles carregats d'història que es visiten.

Des de l'arribada a Roda d'Isàbena la ruta dona la primera sorpresa agradable. Roda és un preciós poble pirinenc de la comarca de Ribagorça i la seua església/catedral de Sant Vicent Màrtir és senzillament única. Partint de Roda la ruta comença pels contraforts pirinencs aragonesos, pel caent sur de les cimes del Turbón i les seues serres secundàries fins a alcançar la vall del riu Ésera. Despuix continua cap a la vall del riu Cinca i, sempre en la majestuosa presència de la "Peña Montañesa" per la nostra dreta, arribem a la població d'Ainsa en la comarca del Sobrarbe del Pirineu d'Osca.

A continuació la ruta gira cap al sur mostrant-li l'esquena a les cimes pirinenques i s'adinsa en el parc Natural de la Serra i "Cañones del Guara", a on ocupa un ample territori entre el Somontano d'Osca i de Barbastre, i els contraforts de la serra pirinenca. Seguim cap al sur travessant la comarca de la Foya d'Osca per tal d'arribar a la capital de la província. Va acabant la ruta baixa del pre Pirineu i s'introdueix en la depressió de l'Ebre pel nord i la travessa en

direcció sur buscant Saragossa, seguint la ribera del riu Gállego fins a la seua desembocadura en el riu Ebre a l'altura de la capital manya.

La ruta continua travessant la vall de l'Ebre cap al sur, per vies pecuàries remontant la ribera del riu Huerva. S'adinsa en terres de vinyes en la comarca del Camp de Cariñena, entre les conques dels rius Huerva i Jalón, segueix cap al sur a trobar la ribera del riu Jiloca i les terres per a on va cavalcar El Sit. Des de la ciutat migeval de Daroca el camí circula junt al riu Jiloca buscant les muntanyes del Sistema Ibèric. A continuació la ruta recorre el nord de la província de Terol en un gir cap a l'est buscant lo que els poblatans diuen l'Altiplà i lo que diuen la comarca del Maestrat de Terol(1), tot això en el parc Cultural del Maestrat que es configura entorn del riu Guadalope i els seus afluents.

En l'interior del Sistema Ibèric, la travessia del Maestrat d'oest a est continua oferint agradables sorpreses. El seu entorn serrà i un tant aïllat, els pobles, molts d'ells declarats d'interès històric artístic van impressionant-nos l'u darrere de l'atre, Miravete de la Sierra, Villarroya de los Pinares, Fortanete, Cantavieja, Mirambel,.. A pesar de que tots tenen elements comuns, cap d'ells és igual a l'atre, en acabant de Mirambel el camí abandona Aragó i entra en la Comunitat Valenciana pel nord de la província de Castelló. Continuant per la ribera del riu Cantavieja arribem a Forcall i a partir d'ací remonta el riu Bergantes fins a pujar a Morella, la ciutat amurallada i capital de la comarca.

Visitada Morella nos introduïm en la comarca dels Ports de Morella barranquejant entre boscs de

coníferes fins a Vallibona, un municipi situat en les montanyes de Benifassà a la vora del riu Cérvol en el sector oriental de la comarca. Més avall el camí circula encaixonat entre el riu Cérvol i les parets de la depressió de l'altiplà i continua descendint cap al Baix Maestrat castellonenc primer i a la comarca de La Plana a continuació. Cap a la fi la ruta segueix majoritàriament el traçat de la Via Augusta, la calçada romana que va constituir l'eix principal de la xàrcia viària en la Hispània romana que, en una llongitut aproximada de 1.500 qm. discorria des dels Pirineus fins a Cadis vorejant el Mediterràneu, la senyalisació de la qual nos encaminarà en direcció sur fins a València.

ETAPA 0 CATARROJA – RODA D'ISÀBENA

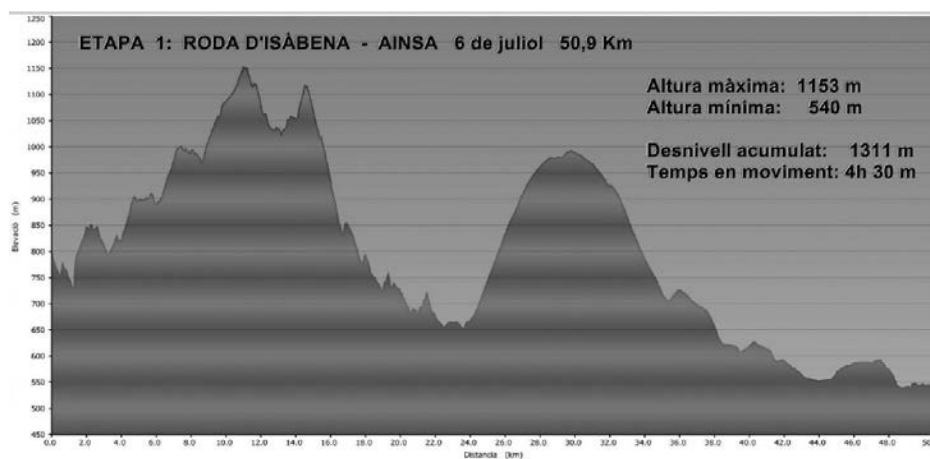
La veritat és que a quatre dies de la partida, la ruta tal com la teníem concebuda va estar a punt de suspendre's, degut a que una inoportuna lesió de "Jóse" deixava l'expedició ciclista en un sol component, lo que a pesar d'haver optat per la modalitat de fer la ruta en un vehicle de suport, complicava molt la realisació, pero per sort a última hora i a través de Salva, se'ns va unir a l'aventura el nostre nou amic de Guadassuar Ismael, aixina que de nou érem dos els bici pelegrins i tot va poder seguir tal i com estava previst, dos ciclistes, Ismael i Enric. Àlvar, Dora i Laura farien de vehicle de suport i documentarien la ruta i més avant les dos fins de semana que ocupava el viatge se'ns uniria la resta de l'equip de cultura que visitaria

en coche els llocs més representatius del camí, i per supost tot aquell que desijara acompanyar-nos.

Exim de Catarroja el divendres 5 de juliol en acabar de dinar, en un viatge tranquil, arribem a Roda d'Isàbena sobre les 8.30 de la vesprada, el poble feu que alucinàrem contemplant els seus carrers, les cases de pedra i les panoràmiques que es gogen des del tossal a on s'aposena. L'hotel molt confortable es trobava en la mateixa plaça de la catedral. La sorpresa va continuar en l'obertura de la porta del restaurant, situat en el mateix interior del recint catedralici, una sala refectori de l'antiga sèu episcopal que retrotraïa a l'Edat Mija, a on gogem d'un magnífic sopar.

ETAPA 1 RODA D'ISÀBENA – AÍNSA

Al sendemà, s'alcem enjorn, i darrere d'un potent desdjuní, sagellar la credencial en el primer sagell, pegar una última volta pel poble i les fotos en tot el grup, nos vàrem dispondre a iniciar la marcha. L'etapa era curta i teníem tot el dia per davant, pero l'ansietat per començar la ruta, i l'idea de no agarrar les hores més caloroses pel camí, al final nos va fer arrancar. Despuix d'intentar emportar-nos totes aquelles maravelles gravades en les nostres càmares fotogràfiques, comencem el viatge fent-nos la foto d'inici en la porta de la catedral, comencem a pedalejar sobre les 9.30 del matí dispostos a gojar

d'una bonica primera etapa pel Pirineu aragonés.

Baixem pel carrer empedrat des de la plaça de la catedral fins arribar a la carretera, baixem uns 800 m. i de repent, me doní conte que estàvem fòra del track del gps, per lo que nos tocà remontar fins a una pista per l'esquerra. La pista planeja un poc i a continuació baixa fins al barranc de la Santa Creu, pedalegem seguint el curs del barranc per a poc més trobar-nos en les primeres rampes. Tant Ismael, en qui no he ciclat mai, com yo rodem còmodos i les primeres sensacions són bones.

La pista està en bones condicions passada una primavera que s'ha caracterizat per ser extremadament plujosa i fresca. Seguim barranquejant entre vegetació mediterrànea i el camí continua prenent altura fins a trobar-nos en una pista asfaltada, pero en l'asfalt prou trencat, esta pista nos acosta fins als voltants d'Esdolomada. A la nostra dreta aguaiten les cimes del Turbón i a la nostra esquena es dibuixa la silueta de la catedral de Roda.

Seguim uns escassos 4 qm. per la pista en direcció a Merli, i des d'allí sense entrar en el poble prenem la pista de terra que seguix la costera del barranc de Vacamorta o Barranc Gran. En 1,5 qm. trobem les ruïnes del caseriu de Nocellas, i en la torre campanar de lo que havia de ser l'ermita del caseriu, actualment tot està en ruïnes. A continuació tenim un poc més de 4,5 qm. travessant barrancs menuts per la costera del Barranc Gran i es trobem una atra ermita abandonada a l'esquerra del camí. En algun d'estos barrancs les copioses pluges han ocasionat escorrenties en llengües de fanc que

han cegat el camí, lo que nos obliga a baixar-nos de les bicis per a sortejar les solsidés.

Continuem baixant com 1,4 qm. i es trobem en un pontet que permet travessar la riera del Vacamorta.

Havent creuat la riera la pista continua un poc més de 600 m. allí es trobem en una carretera local que en 2,7 qm. porta a la carretera de Benasque, la A-139 que poc més amunt s'unix en la N-260. Com hem eixit tart i els primers 20 quilòmetros són un tant exigents, baixem un poc més de 200 m. fins a Morillo de Liena per a fer una parada de descans, prendre'ns la primera cervesa en llima de la ruta, i sagellar les credencials de pelegrins, assimilant el preciós tram de l'etapa que portem recorregut.

En les forces recuperades tornem fins a l'encreuament en la N-260 (la carretera d'Aínsa a Campo) i creuem el riu Ésera. Esta carretera l'han modificada recentment i per als coches és una maravella, pero per als ciclistes no ho és tant. La carretera nova puja i puja en línia recta durant 4 quilòmetros molt pesats en un desnivell mig d'un 7,5 % fins a arribar a la localitat de Foradada del Toscar, a on tornem a detindre'ns a refrescar.

Des de Foradada del Toscar queden 21 qm. fins a Aínsa que els recorrem per la N-260. En principi presenta una baixada vertiginosa, en la que només parem uns minuts per a posar les llums en les nostres bicis perque anem a travessar un llarc túnel, el traçat despuix s'aplana a l'altura de la localitat de Samper, a on podem contemplar la costera sur de les cimes de "Peña Montañesa". Continuem baixant més suaument i deixem Fuendecampo a la nostra esquerra i seguim passant per Arro.

Continuem el camí, i en l'entrada d'Aínsa Ismael detecta que porta una roda punchada, per lo que nos detenim en els bancs que n'hi ha a l'entrada de la ciutat a reparar, despuix creuem el pont sobre el riu Cinca, i arribem a Aínsa en el temps just per a dinar sobre les 3 de la vesprada. Deixem les bicis en el soterràneu de l'hotel, cridem per telèfon als companys de l'expedició i nos comenten que estaven menjant encara en Graus, per lo que havent refrescat un poc en l'habitació, eixim els dos, a visitar el preciós poble.

Quan arribaren els cochets, havent sagellat les credencials en l'oficina de turisme, acabem tots junts la visita a la zona alta del poble, i com era dissabte assistim a missa en la preciosa església romànica, a on rebem una benedicció especial com a pelegrins del camí de Sant Vicent Màrtir. Sopem en l'hotel, i en acabar d'un passeig i baixar el sopar, decidim retirar-nos a descansar.

Aínsa és un poble digne de visitar, situat en l'alt Pirineu d'Osca, en la comarca del Sobrarbe i en un important llegat històric. El seu nucli original, que s'emplaça en un promontori sobre la confluència dels rius Cinca i Ara, està format per dos carrers quasi paralels, el carrer Major i el de Dalt, i per la plaça Major que se situa a continuació del castell i està davant de l'esplanada a on la llegenda situa el milacre de l'aparició de la creu de fòc sobre una carrasca que va donar la victòria a les tropes cristianes, comandades pel rei Garcia Jiménez. En clara distribució medieval, el casc històric d'Aínsa està declarat Conjunt Històric-

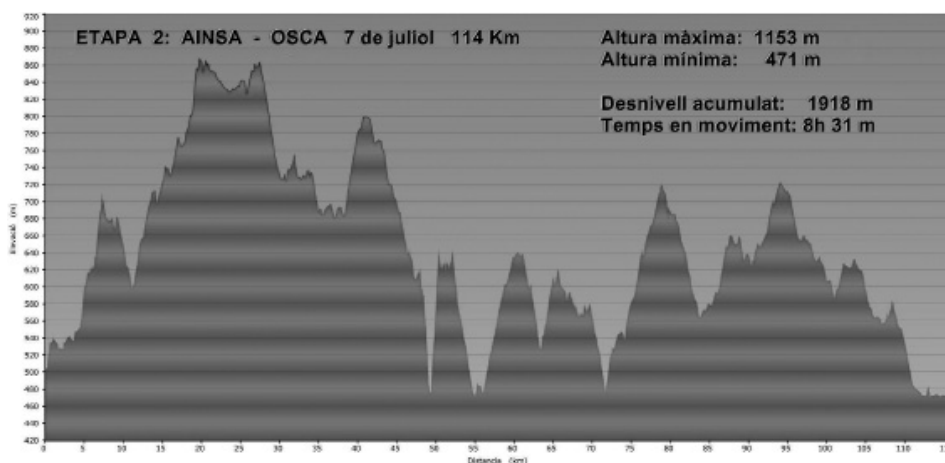
Artístic des de 1965. Actualment és un centre turístic de relleu en tota Espanya, a on el turisme i deport de muntanya cobra protagonisme, de fet, eixa vesprada en el poble es notava una concorreguda presència de bikers d'Enduro perque a l'endemà hi havia una competició.

ETAPA 2 AÍNSA – OSCA

S'alcem enjorn per a evitar, en la mida que es puga, la calor. Fent-nos un bon desdejuni ya eixim per la carretera que remonta el riu Ara en direcció a la localitat de Guaso. A uns 4,5 qm. de l'eixida, el camí deixa la carretera i pren una pista per l'esquerra que accedix al poble retallant respecte al traçat de la carretera. Esta pista ràpidament es convertix en inciclable per lo que es recomana seguir per la carretera, encara que el camí és un poquet més llarc.

Des de Guaso seguim per carretera i baixem a l'encreuament en La Torrecilla. Deixem el poble a la nostra esquerra i entrem en un tram de tobogans d'uns 10.5 qm. que porta fins a Arcusa. Per darrere es queden les altes cimes del Pirineu Aragonés. Travessem Arcusa i tornem novament a la carretera, i a uns 2,5 qm. Més nos trobem els indicadors d'entrada al P. N. de la Sierra y Cañones de Guara.

En este punt el camí continua recte per la carretera i voreja el P. N. De Guara per la seua banda oriental. Trobem uns quants miradors en zones

d'aparcament per als numerosos visitants que rep el parc, sobretot per a practicar barranquisme en els seus espectaculars canons... En uns 6 qm. arribem a Almazorre, passem despuix per Barcabo, a on el track abandona la carretera per una pista que un poblerenc nos desaconsella, per lo que decidim tornar a l'asfalt que porta fins a la desviació de Lecina, que queda a uns 3 qm. Pero optem per no entrar en tal d'alvançar i arribar a Alquezar. A l'arribar a Asque, deixem la carretera que es desvia de la nostra ruta cap a Colungo, i prenem una pista de terra que en 3 qm. es transforma en una senda que descendix al fondo del barranc. Alquezar

se'ns presenta majestuosa sobre l'atra vora, creuem el riu Vero pel pont migeval, en la base del qual nos pegàrem un arremulló per a allaugerar la calor que començava a apretar, i iniciem un dur ascens fins a Alquezar... Allí es reunim en els atres companys de l'expedició que han seguit més o menys el nostre trayecte en coche, nos despedim d'ells fins al pròxim divendres, quan es reunirem novament en Morella... Quedem en Àlvar i Dora que sí que van a detindre's en Alquezar i visitem l'Església on el rector sella les credencials... Mengem un poc, eixim per una pista a la carretera A1232 que en 3 qm. de baixada nos deixa en la desviació cap a Adahuesca a la que arribem per una tranquila carretereta passats d'uns 6 qm. més. El camí continua per carreteres comarcals

en escàs trànsit vorejant el P. N. de Guara en direcció oest, en un perfil un tant trenca comes perque anem travessant els barrancs dels rius que descendixen de les altures del parc cap al pla de la Foya d'Osca.

Des d'Adahuesca tenim uns 3 qm fins als voltants d'Alberuela de La Liena i de seguida creuem el barranc del riu Balcez. Eixim del barranc i en uns 4,5 qm. arribem a la població de Bierge. Travessem el poble per a trobar un lloc a on refrescar i recarregar aigua lo que aconseguim a les afores de la població en un complex hotelier, l'Hostal de Guara, que es troba junt a la carretera. Baixem al barranc del riu Alcanadre, a on vegem una preciosa zona de recreació i bany, abarrotada de banyistes perque és dumenge de Juliol i les temperatures inviten a refrescar. Despuix de les fotos, decidim seguir perque no anem sobrats de temps i queden prou qm. fins a Osca. El camí continua fins als voltants de Morrano a on baixem a menjar i carregar aigua de la seua font i seguim fins a Yaso a on parem per a fer-nos unes cerveses en llima en el càmping.

En uns 2,5 qm. despuix de Yaso deixem Bastaràs a la dreta, creuem un parell de barrancs i a continuació remontem el llit del riu Formiga que durant almenys 3 qm. el portem per la nostra esquerra. Creuem el riu i un poc més deixem Panzano a la nostra esquerra i continuem cap a la localitat d'Aguas, a on parem a refrescar-nos en una font d'un chicotet parc. Des d'Aguas el camí s'orienta cap al suroest per la comarca de la Foya d'Osca, buscant la capital de la província que es troba a uns 24 qm. abans passàrem per les

localitats de Coscollano, Sipán i Bandalies fins a trobar-nos en la N-240 que avança cap a Osca. Nos toca per teléfon Àlvar, tot preocupat perquè és més de mitja vesprada, però nosaltres el tranquilisem, perquè estem molt prop d'Osca. Passat un tram per la nacional en un intens trànsit, entrem a Osca i són més de les 7 de la vesprada... Eixim a pegar una volta pel parc i el centre de la ciutat i, després de sopar pels voltants de l'hostal, decidim retirar-nos a descansar.

ETAPA 3 OSCA –SARAGOSSA

El camí ix d'Osca buscant l'Av. Martínez Velasco i pretén seguir pel traçat de l'antiga Cabañera Real d'Osca, seguim el carril bici de l'Av. Martínez Velasco fins a l'encreuament en l'Autovia Mudèjar i continuem

Aproximadament a 7 qm. d'Almudévar deixem la Cabañera i entrem en una pista per la dreta en llauger ascens. En l'horisó es divisa un aqüeducte elevat i darrere, en la cima d'un tossal, despunten torres d'antenes i molins de vent. En arribar a l'altura de la séquia elevada prenem una pista asfaltada per l'esquerra que porta a l'encontre de la carretera de Gurrea A-1209. A l'arribar a la carretera local crida la nostra atenció la senyalisació d'un Camí Natural.

El Camí Natural de Pedro Sapuco transcorre per la vora del canal antic actualment en desús. És una pista que serpenteja per la costera d'un altiplà llaugerament elevada i que per moments ofereix per la nostra esquerra el paisatge desèrtic característic de la comarca dels Monegros. Innumerables conills de totes les grandàries creuen davant de les rodes de les nostres bicis, divisem àguiles i algun rabosot

fins a Almudévar pel traçat de l'antiga nacional, actual N-330A, que transcorre paral·lela a l'autovia a la que servix com a via de servici.

A l'eixida d'Almudévar, junt al canal dels Monegros, trobem la Creu del Pilar que pertany a les creus protectores del poble. La gent resava en elles abans de posar-se en camí i a l'entrada donaven gràcies per la seua arribada. La Creu del Pilar marca el camí de ponent, una pista ampla que coincideix en la Cabañera Real de Lupiñen i que transcorre entre camps de cultiu de cereals.

que no tindran cap problema de subsistència donada l'elevada població de conills... En uns 7,5 qm. arribem a El Temple, un poble de colonisació inaugurat en 1953, a on efectuem una parada per a visitar la plaça del poble, però com encara era prou decidim seguir.

Eixim d'El Temple i seguint novament el camí oficial que nos porta per bones pistes agrícoles que recorren la ribera del Gállego entre camps de regadiu. En poc més de 5 qm. ignorem la desviació que per la dreta porta a Ontimar i seguim

la pista en llarga recta. Durant els 10 qm. següents s'anem acostant al marge esquerre del Gállego fins a creuar-lo als voltants de Zuera. Despuix de creuar el riu deixem a l'esquerra un camp deportiu i s'adinsem en el poble fins a la plaça de l'església de Sant Pere, nos detenim, ara sí, a menjar i sagellem en el bar a on almorzem.

Seguim pel Gállego i el camí oficial es dibuixa sobre la Cabañera Real d'Osca que circula pràcticament pegada a la N-330A, són uns 10 qm. en línia recta entre abdós poblacions. En este tram nosatres optem per la comoditat i velocitat de la carretera que apenes té trànsit. Passada Villanueva, a l'eixida del poble per l'esquerra, busquem un pont elevat que permet creuar les vies del tren.

A continuació la pista transcorre per la vega del marge dret del Gállego durant uns 6 qm. fins a San Juan de Mozarrifar, a on en el centre de la localitat girem a l'esquerra en direcció al riu i agafem la carretera de Cogullada. En 3,7 qm. trobem la bonica torre neomudèixar del monasteri de Cogullada als voltants dels polígons industrials de la capital manya.

Passem per baix de l'autovia del nord-est i s'adinsem en el Polígon Industrial de Cogullada. Com és enjorn

aprofitem per a netejar les bicis, perquè en tres dies de ruta estan plenes de fang i pols, en un llavador, ben eixutes les engragem i seguim, travessem el polígon fins a trobar-nos en una avinguda o ronda de circumvalació que hem de creuar i seguir-la per l'esquerra fins a arribar a una gran rotonda i per la seua dreta agafem l'Avd. Catalunya que du cap al centre de la ciutat a l'altura del Pont de Pedra.

Creuem el riu Ebre pel Pont de Pedra des del qual es divisa una bonica vista del riu i de la basílica del Pilar. L'aprofitem per a traure'ns unes quantes fotos, i accedim a la mateixa plaça del Pilar, el centre neuràlgic de la ciutat. Com Àlvar i Dora s'han entretingut en la visita d'Osca, decidim entrar en la basílica del Pilar, despuix de la visita a la Pilarica, busquem l'hotel, descarreguem les bicis i esperem que arribe el coche, que ha tingut algun problema per a trobar-nos... Ben duchats, anàrem a menjar, dedicant la vesprada a la visita de la capital manya... Laura nos regalà a Ismael i a mi, unes cintes que tenen la grandària exacta de l'imatge de la Pilarica i que nos mantindran baix la seua protecció la resta del pelegrinaje, cintes que nos acompanyaren fins a València lligades a les nostres bicis...

ETAPA 4 SARAGOSSA – DAROCA

Eixim del centre de Saragossa buscant el parc de Pignatelli seguint els carrers de: passeig de l' Independència, passeig de Sagasta i carrer General Mola. En eixir detectem una punchada en la meua roda posterior per lo que toca parar a canviar la càmera, despuix de dos intents d'unflar-la i no aguantar. Continuem cap al cementeri pels carrers: Passeig de Cuéllar i carrer de Fray Julián Garcés. Creuem la ronda Hispanitat, deixem a l'esquerra les tàpies del cementeri i entrem en una zona de parc entre pinades, de la que eixim per una pista de terra que porta a una zona àrida que, creuant la Z-40 (Quart cinturó de Saragossa), s'orienta cap a l'oest entre dunes desèrtiques fugint del secall durant un parell de qm. i seguim a buscar la conca del riu Huerva a l'altura de Quarte de Huerva.

A partir de Quarte remontem la conca del Huerva durant uns 15 qm. vorejant les montanyes grises i blanques que configuren la vall i travessant núcleus poblacionals i polígons que s'estenen entre la seua vega i les montanyes (Urb. Santa Fe, Cadrete, Monserrat, Maria de Huerva i Botorrita). Abans de Botorrita trobem el jaciment celtibèric de Contreiba Belaisca. Despuix travessem el poble i creuem el barranc de La Poza per a passar entre unes naus agrícoles que donen pas al Cordel de Mozota.

Durant uns 6,5 qm. la via pecuària travessa una planura de camps de cereals que com estem en l'estiu

es troben en guaret, és com un desert d'ocres i daurats. Voregem les localitats de Mozota i Montesol abans d'arribar a Muel, a l'entrada trobem l'agradable i refrescant image de les cascades del riu Huerva al seu pas pel parc a on s'alça l'Ermita de la Mare de Deu de la Font. Conversem en un natiu que anava acompanyat de dos chiquets, trobem a Àlvar, Dora i Laura i aprofitem per a almorzar en el bar del parc, visitem les recialles de la presa romana que regulava les aigües del Huerva per a l'abastiment d'aigua a la ciutat de Caesaraugusta (Saragossa). L'ermita estava oberta i poguérem contemplar les pintures de Goya que decoren les quatre pechines de la seua cúpula representant als pares de l'Església, i els sòcols que estan decorats en la típica ceràmica de Muel, en blau, blanc i vert.

En acabar l'agradable refresc en el parc entrem en Muel i en l'ajuntament sagellem les credencials. Acabem de travessar el poble i tornem a la via pecuària del Cordel de Mozota. Estem en el pòrtic de la comarca del Camp de Cariñena i anem alluntant-nos del riu Huerva. En uns 2,5 qm. Nos trobem en la N-330 i seguim per ella uns atres 3 qm. escassos, fins que trobem per la dreta un pas soterràneu que permet creuar a l'atre costat de l'Autovia Mudèixar. Seguim planejant per la via pecuària 5 qm. més en l'autovia a la nostra esquerra fins a l'altura de Longares, a on un atre pas soterràneu dona accés al poble. En l'entrada

n'hi ha un chicotet parc en una font en la que podem per a carregar aigua.

Eixim de Longares pel camí de Santa Caterina, per moments va canviant el paisatge dels camps de cereals en guaret per la verdor de les vinyes en l'estiu. Com a 1,5 qm. del poble creuem la via del tren per un elevat i uns altres 4,5 qm. més sumergits entre vinyes fins que de nou l'autovia s'interpon davant de nosatres, la salvem per un pas soterràneu i de seguida despenyen sobre les vinyes la torre i cúpula de l'església de la capital de la comarca. En uns 3,5 qm. de pista entre vinyes alcancem el centre de Cariñena. Coincidim novament en la família Santos-Sanroque, que dinaran ací, nosatres, després de menjar llaugeret decidim seguir...

Eixim de Cariñena en direcció sur-oest pel camí dels Canyars que mostra un paisatge pla, de terreny entre ocre i rogenc rematat per la verdor de les vinyes i que s'estén baix la presidència de la Serra d'Algairén. Rodem en direcció a la serra uns 5,5 qm. i trobem una pista d'asfalt trencat que agafem per l'esquerra en direcció a Encinacorba. Després de coronar un coll arribem al poble, la calor sofocant espenta fins al bar del polideportiu, a on posem aigua i prenem una bona gerra de refrescant cervesa en llima... A partir d'allí, voregem el poble per la dreta, baixem a la vall i una volta creuat el riu Frasnó, iniciem una pujada a un preciós coll, per una pista que segueix el traçat de la via del tren però esta salva el port per un túnel i nosatres per algunes rampes que superem el 11 %, entre el bosc. En acabant tenim un

tram de fals pla als voltants de la Venta del Puerto abans d'iniciar la baixada, en la que de nou anem acompanyats per la via del tren per l'esquerra. Per una bona pista, seguim el curs de la riera de Valdefrasno fins a trobar-nos novament en dos "coneguts" habituals d'esta etapa: la N-330 i el riu Huerva. "Aterrem" en la N-330 i entrem per la dreta en direcció a Terol fins a Mainar.

En la comarca del Camp de Daroca, des de Mainar, el camí es dibuixa per la N-330 fins a Retascón i continua fins a Daroca. En uns 8 qm. de fals pla picant cap amunt trobem la desviació a Retascón i seguim la resta en baixada fins a Daroca. Parem en l'encreuament, a 3 qm. de Daroca junt a una imatge de Sant Cristòfol per a deixar-nos caure a Daroca en menys de deu minuts, són les 5 de la vesprada, i Àlvar i companyia encara no han arribat, però apareixen de seguida. La ducha de rigor i realisem la visita turística a Daroca que, al resguart del seu impressionant recint amurallat, alberga un patrimoni artístic i cultural de primer ordre, va ser declarat conjunt històric artístic nacional en 1967, en el que pot rastrejar-se tota l'evolució de l'art cristià migeval, les 7 Esglésies, la Font de Sant Vicent Màrtir, i els famosos Corporals que es troben en la Colegiata de Santa Maria.

ETAPA 5 DAROCA – GALVE

Eixim del poble per la “Puerta Baja” i la “Fuente de los 20 caños”. Creuem el riu Jiloca i seguim de front per la carretera, fins que trobem una via del tren fòra d’us, a on girem just en l’antiga caseta dels guardabarreres i prenem per l’esquerra una pista de terra que nos portarà durant uns 5 qm. remontant la vega del riu fins a Villanueva de Jiloca. Ací descobrim que el nostre camí coincidix en el de Les Tres Taifes del Camí del Sit, un ramal del Camí de Santiago de l’est i la Ruta de la Vera Cruz que arriba a Caravaca de la Cruz en Múrcia, pel trayecte d’esta seguirem fins a Monreal del Campo.

Travessem Villanueva de Jiloca i seguim per la vega del riu, deixem arrere la comarca del Camp de Daroca i entrem en territori de La comarca del Jiloca i en 1,5 qm. accedim a San Martín del Río. En el centre del poble s’alça l’església parroquial de Sant Martí, una construcció gòtica renaixentista de finals del s. XVI considerada una de les joyes de la comarca pel seu valor artístic. En l’eixida del poble creuem el riu i continuem remontant la conca per l’atra vora, entre vega i horts uns 4 qm. més fins a Báguena, antic municipi d’infançons i senyors, la torre de la seua església parroquial dedicada a l’Assunció és una de les joyes mudèixars de la comarca.

Travessem la localitat i a l’eixida deixem la carretera i de nou per la dreta tornem a la pista, creuem novament el riu per a continuar per l’atra vora fins a Burbáguena. Seguim el curs del Jiloca

fins a Calamocha. Se’ns unixen ací dos ciclistes de Calatayud que nos acompanyaren fins ad esta població.

En Luco tornàrem a creuar el riu per a agarrar la pista i continuar pel Camí del Sit. A partir d’ací tenim uns 8,5 qm. remontant la conca del Jiloca per un entorn preciós, entre bosc de ribera i vega fins arribar a Calamocha, municipi conegut pel seu bon pernil i que alberga un ric i variat patrimoni artístic. Encreuament de camins des dels temps dels romans, per ací passava la calçada que unia Caesaraugusta i Cástulo (Saragossa i Llevant). Els àraps van estar 8 segles i el Sit va tindre ací u dels seus quarters generals.

No podíem passar per Calamocha sense tastar el seu cuixot, además l’hora es prestava ad això, aixina que vàrem fer parada en el bar Casa Mariano, que havia segut recomanat per Àlvar per conèixer als seus amos i que és famós per la colossal cistella Nadalencia que sorteja cada any.

L’etapa seguix la ribera del Jiloca i en 5 qm. s’acostem a la pedania de Poyo del Cid. Com a uns 2 qm. d’ací, trobem Fuentes Claras que es situa a abdós màrgens del riu Jiloca sobre una plana; en el marge dret està el núcleu principal i a l’atre costat del riu s’ubica el barri de El Santo.

Des de Fuentes Claras entrem en una pista de trams arenosos, un poc tècnica pero totalment ciclable, que porta en poc menys de 3 qm. a Caminreal. Travessem la localitat per

l'antic traçat de la N-234 i a la seua eixida de nou s'acostem al riu i seguim uns 2 qm. fins a creuar-lo per a entrar en Torrijo del Campo. De nou els panels de senyalisació il·lustren el Camí del Sit. Travessem Torrijo, a on un poblerenc d'edat avançada nos avisa que per l'aspecte del cel a la vesprada n'hi haurà tempestat. Continuem uns 3 qm. més, que seran els últims de la nostra ruta seguint el Jiloca, i entrem en Monreal del Campo. Ací el camí s'allunta del riu en direcció surest en busca del que els llogarencs nomenen com l'Altiplà.

Abans d'eixir de Monreal assegurem el carregar líquits i comprem algunes fruites perquè s'adinsarem en una zona més seca i despoblada. Eixint de la botiga, nos encontrem en el coche de Àlvar, Dora i Laura que encara van a visitar la població.

Eixim de Monreal creuant el riu i la N-234 a l'altura de l'Ermida de Nostra Sra. del Carme. Entrem en una ampla pista de terra que era l'antic camí a Argente i que servix de via pecuària. Tenim per davant una plana que precedix a la Serra Palomera. La pista va acostant-se a la serra i en uns 4 qm. prenem una desviació per la dreta que s'encamina cap a la carretera A-1509, encara que abans d'alcançar-la, la pista es difumina i la perdem, aixina que decidim retrocedir un tram i buscar la carretera que tinga un pas per a salvar la serra pel "Barranco del Salto" a on trobem una font abans d'arribar a Bueña, a on de nou som alcançats pel coche de suport. Mengem junt al llavador del poble i decidim seguir, mentres ells visiten l'ermita a on la tradició diu que descansà Sant Vicent Màrtir en el seu viatge cap a Valentia. A partir de Bueña

tenim uns 3 qm. més de pujada fins a coronar el tossal, i abans del PK 12 seguim per la dreta un camí o via pecuària, que es monta en l'Altiplano o Llanos de Visiedo. Canviem de comarca i nos introduïm en la comarca de la Comunitat de Terol i en el parc Cultural del Maestrat. Per davant se'ns presenta una immensa plana en pendent negativa que en uns 7,5 qm. nos deixa en Argente. Àlvar i família decidixen quedar-se ací a dinar. El temps comença a empijorar, el cel es cobrix ràpidament de núvols que no presagien res bo, degut a l'orage decidim avançar el màxim. Passats un poc més de 5 qm. per carretera alcancem Visiedo. Avisa Àlvar que a ells els diluvia.

Parem en Visiedo sospesant l'idea d'arracerar-nos, decidim continuar fugint de la tempestat pero esta nos alcança un qm. més avant, aixina que decidim tornar a Visiedo i esperar que escampe, trobem un porche de maquinària agrícola que nos protegix del arruixó que dura un poc més de mija hora, per sòrt el coche el teníem prop i poguérem eixugar-nos i abrigar-nos ràpidament, perquè es quedà una vesprada fresqueta passada la tempesta.

Continuem ruta per carretera local, la ET-07, que en uns 11 qm. i per un fals pla conduïx al poble de Fuentes Calientes, a on els pobladors nos desaconsellen seguir fins a Galve per pista degut a que darrere de la pluja pot estar molt enfangada, continuem per carretera local fins trobar la N-420, la creuem i entrem en la pista per a provar, pero pronte desistim i decidim fer este últim tram per carretera perquè s'està fent tart i la pista no dona la seguretat suficient. Durant uns 13,7 qm. d'asfalt, fins a l'encreuament de la carretera local que en

uns 5 qm. nos durà a Galve, en els voltants del poble trobem un espectacular accident de tràfic entre dos camions banyera ocasionat per la recent tromba d'aigua. Una breu espera i el Guàrdia Civil s'apiadà de nosatres i poguérem passar. Ubicat en un eixamplament de la vall de l'Alfambra i rodejat de montanyes, Galve oferix una preciosa panoràmica. Àlvar està esperant-nos a l'entrada del poble per a indicar-nos a on es troba l'hotel. Despuix d'una ducha reparadora, visitem l'iglésia de la població, que té un espectacular altar major, aixina com el pont romà al que no vàrem poder accedir per motiu de la recent tempestat.

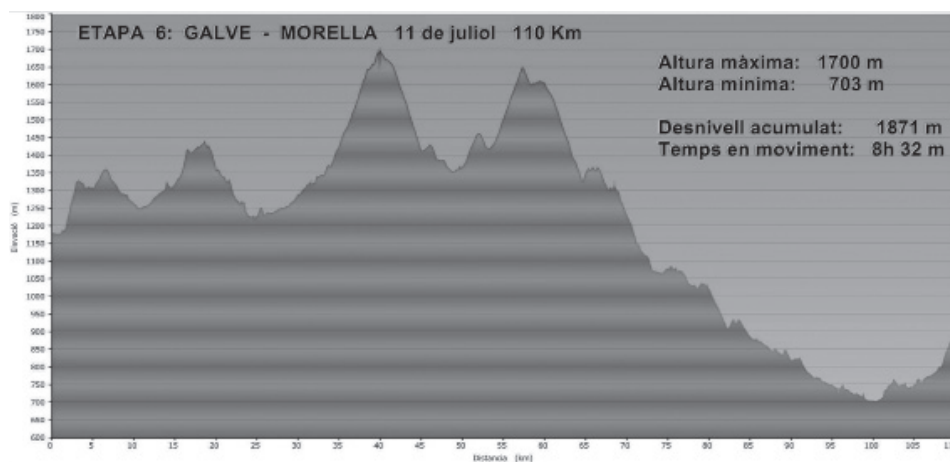
Galve és conegut en tota Europa per les seues valioses troballes de dinosaurs. Conta en un parc Paleontològic que inclou un museu i algunes reproduccions d'estos animals prehistòrics a grandària natural.

ETAPA 6 GALVE - MORELLA

Eixim de Galve per una ampla pista de terra que travessa la vall alluntant-nos del riu Alfambra en direcció est. La pista puja la depressió i de nou trobem un altioplà per a on poder trobar la comarcal A-228 que s'encamina cap al sur en busca de la Serra de Gudar i per la que circulem durant quasi 7 qm. A l'altura del p.k. 68,5 agarrem per l'esquerra la desviació a Camarillas i al poc trobem el Santuari de "La Virgen del Campo" i la font abeurador, lloc de romeria dels pobladors. En uns 3 qm. més arribem a Camarillas, a on crida l'atenció l'iglésia de la Mare de Deu del

Castell, una enorme obra barroca que en els anys 80 va patir un afonament i va perdre la volta i el sostre, i aixina seguix. En la plaça de l'església n'hi ha una font en una columna forrada de pedra i un "torico" menut en la seua cúspide que recorda al de la Plaça del Torico de Terol i, dalt en el tossal, es localisen les ruïnes del castell que domina la població.

Eixim de Camarillas per la comarcal A-2403 i creuem el riu Penilla que es forma per la confluència dels numerosos barrancs que baixen de les serres circumdants (Puntal de Legama, Loma de la Mesta, La Muela de Camarillas) i que desemboca en Alfambra per la Hoz de las Calderetas. Despuix de creuar el riu deixem la carretera i prenem per l'esquerra el camí de Camarillas a Miravete de la Sierra, una pista que remonta una lloma i aguaita a un altioplà. Circulem per la magnífica pista marcada per les rodades dels vehicles agrícoles, junt a una pinada de pi negral que es queda a la dreta del nostre camí. Ací de nou canviem de comarca, deixem arrere la de la Comunitat de Terol i s'introduïm en la del Maestrat. En uns 2,5 qm. entrem en una desviació per l'esquerra, que en 0.5 qm. passa per davant de la Masía de Cañadas Altas i com en 1 qm. més arribem a la Masía de Cañadas Bajas. Seguim la pista que portàvem a l'arribar a la Masía de Cañadas Bajas, en 0,8 qm creuem el barranc Las Bodegas i poc més tart agafem per l'esquerra una pista que baixa pel barranc de Las Bodegas i que seguix el curs de la riera Gastón. Baixant per Las Corralizas, a l'altura de la Masía del

Regajo s'ajunta a la nostra pista la senda que arriba per l'esquerra seguint el barranc de Las Cañadas.

En acabar la baixada del barranc arribem a una vall i

al fondo, al peu de la serra de la Lastra, despunta la torre de l'església de Miravete de la Sierra que dona la benvinguda a la comarca del Maestrat. Declarat Conjunt Històric Artístic, el núcleu urbà de Miravete de la Serra és u dels millors exemples d'arquitectura migeval presents en la província de Terol. Situat a la vora del riu Guadalope i el seu núcleu central situat en l'alt d'una roca, a on trobem la major part dels principals elements arquitectònics del conjunt, des dels residus del castell fins a l'església passant per l'Ajuntament i uns quants edificis civils, destaquen la plaça Major i la de l'Iglésia. El seu pont sobre el riu Guadalope, obra de pedrapiquers del segle XVI que s'eleva sobre un esvelt arc de mig punt i que servix d'accés al núcleu central urbà, conforma una bella estampa d'esta perla del Maestrat.

Eixim de Miravete seguint el curs del riu per una carretera local que en uns 6 qm. porta fins a la comarcal A-226 per la que entrem en Villarroya de los Pinares. Declarat Conjunt Històric Artístic en 1982 per la seua monumentalitat i estat de conservació, el núcleu urbà de Villarroya s'ha de considerar com un atre excelent eixemple de l'arquitectura migeval present en la comarca del Maestrat. Numerosos edificis històrics del núcleu urbà estan coronats en escuts antics i inscripcions. En Villarroya férem parada per a almorzar en el bar que es troba en la mateixa carretera que travessa el poble. Els entrepans de pernil i fromage aportaren l'energia necessària per a acometre l'ascens al sostre de la ruta. Des de Villarroya continuem per la A-226 que planeja un parell de qm. abans d'iniciar la pujada a la cota més alta de la ruta, el port de Villarroya, situat en la part septentrional de la serra de Gúdar, té una altura de 1700 m., salva la serra unint les poblacions de Villarroya de los Pinares i Fortanete, açò ho férem per la carretera que ascendix un percentage mig del 4,5 %. Despuix tenim 10 cómodos qm. de baixada en busca de la ribera del riu Pitarque i el poble de Fortanete, considerat com "La Joya Oculta del Maestrat". Un poble serrà, que antany va ser una vila ben poblada i pròspera, en el que es troba el centre de BTT del Maestrat. En la font de la plaça, refresquem i reponem aigua per a afrontar el segon port del dia.

Continuem per carretera en llaugera pujada, a continuació creuem una curta vall i immediatament comença l'ascens. La pujada

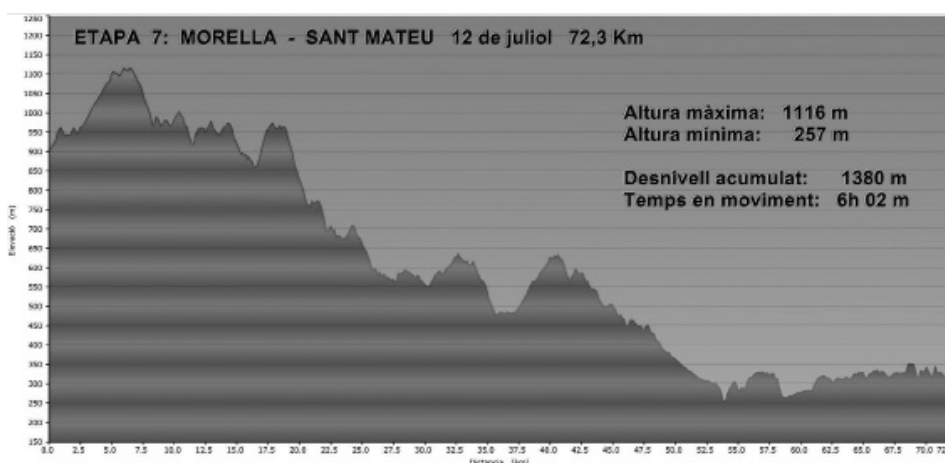
va vorejant la serra fins a aconseguir la cota del Port de Cuarto Pelado. Baixem per l'atra costera de la serra en direcció a Cantavieja seguint el barranc del Carrascar i el del riu Cantavieja. Cantavieja és la capital de la comarca, l'interés de la vila radica no sols en els seus monuments arquitectònics i estructura migeval del seu núcleu antic, sino també en el seu passat històric, lo que fa de Cantavieja un enclavament primordial en l'història migeval i contemporànea del Maestrat turolense. També declarada Conjunt Històric Artístic.

La carretera voreja la gran penya a on s'ubica l'imponent fortificació de Cantavieja. Continuem per la A-226 durant uns 15 qm. més, travessant barrancs i seguint el curs del riu Cantavieja en baixada fins a arribar a Mirambel, que en 1980 va ser declarat

dels Ports de Morella, un autèntic poble migeval, rodejat per una muralla de prop de 1.500 metres de llongitud. En l'interior de la muralla els carrers estrets, preciosos racons i una espectacular catedral gòtica. Presidint el poble, un sòlit castell testimoni de múltiples batalles i molt poques vegades conquistat per la seua especial ubicació.

ETAPA 7 MORELLA – SANT MATEU

Abandonem la ciutat per la Porta de Sant Miquel en busca de la carretera comarcal que passa per davant de l'aqüeducte de dos altures, una bella construcció que conserva la senzillea del gòtic, sent una

Conjunt Històric Artístic, per la seua història i conservar el recint amurallat i les notables construccions, sense alterar l'imatge i l'ambient Migeval.

Des de Mirambel continuem baixant seguint el curs del riu Cantavieja i en uns escassos 3 qm. entrem a la Comunitat Valenciana agafant la CV-120 per la que continuem fins La Mata de Morella primer i despuix Forcall, a on parem a prendre la nostra clàssica cervesa en llima. A l'eixida de Forcall el camí segueix per una pista que ix per la dreta, el camí a Morella, que remonta el curs del riu Bergantes fins a les proximitats de Morella, localitat que presenta la major mostra de fortalesa i emmurallament. Capital de la comarca

destacada obra hidràulica. Es conserven dos trams que ensenyen com en temps antics es transportava l'aigua per a abastir a la població morellana. Els residus d'este aqüeducte es troben en un parage que té unes vistes impressionants de la comarca dels Ports, aixina com de la pròpia ciutat amurallada.

La carretera comarcal porta fins a la N-232, pugem per la nacional durant uns 2,4 qm. a on l'abandonem per una pista asfaltada per la dreta. Continuem cap al Camí de Vallibona. Passats un parell de qm. per fals pla, l'asfalt s'acaba i es convertix en una magnífica pista de terra que baixa cap al barranc de la Cancellera del Terme que és el primer dels

molts que travessarem en els següents 15 qm. fins a Vallibona.

Per un preciós entorn montanyés entre bosc, seguim en un constant puja i baixa creuant barrancs, el de la Serra, la Colada del Barranco de la Mina i el barranc de la Font del Teix a l'eixida del qual tenim una rampa pròxima al 13%. En acabant la pista planeja durant uns 2 qm. abans d'iniciar la baixada per la pista principal fins a creuar el barranc de La Gallera, a continuació s'accedix a un altiplà a on s'ubica la Masia del Grao.

A partir d'ací la pista està pavimentada. Des de la Masia s'inicia una baixada preciosa que zigzageja per les parets del canó que forma el barranc de La Gallera en el seu camí cap al riu Cérvol. Les imàgens que oferix este tram de baixada són magnífiques. El poble de Vallibona apareix davant de nosatres estés en la costera, a l'ombra de les parets del canó i aguantant al barranc del riu Cérvol. En creuar el barranc de nou, la pista s'ajusta a la paret del canó i al final nos deixa en la part alta del poble. Si els quilòmetres anteriors des de Morella entre boscs i barrancs han segut bonicos, este tram d'arribada a Vallibona és impressionant, d'aquells que t'impacten i es queden permanents en la memòria.

“Aterrem” en la plaça del poble i just allí n'hi ha un hostel restaurant a on realisem parada d'avituallament. A l'entrar la cambrera pregunta si estem fent l'etapa de Pedals dels Ports, ruta de nova creació que circula per les terres dels Ports entre Terol, Castelló i Tarragona, li contestem que no, que peleginem el Camí de Sant Vicent Màrtir. Despuix de sagellar-nos, almorzem magníficament per a reposar forces.

El camí continua durant uns 24 qm. pel camí Vallibona-Rosell, és d'un perfil ondulat travessant barrancs que s'obrin pas entre les parets de la depressió montanyosa en la busca del riu Cérvol, en l'entorn de la part sur del P.N. de la Tinença de Benifassà. El camí està asfaltat i els 3 primers qm. baixa fins a la mateixa vora del riu, el creuem almenys un parell de vegades abans de tornar a entrar en les costeres de la depressió per a continuar superant barrancs.

S'alluntem del riu per a creuar el barranc de La Teixera, passem per baix l'ermita de Sant Doménech abans de salvar el barranc del mateix nom. Àlvar, que hui viaja a soles degut a que ha deixat a Dora i a Laura en Morella, coincideix en nosatres en este punt. Despuix baixem novament per a superar el barranc de la Borchia i acostar-nos al Mas els Talàs. A partir d'ací el camí s'allunta del riu i s'eleva cap a l'altiplà. Passem el barranc del Mas del Coll, a continuació deixem a la dreta les cases del Mas de Macià, salvem el barranc de la Coma Negra i a continuació aguaita, al final d'una recta, la població de Rosell enclavada damunt d'un tossal. Deixem arriere la comarca dels

Ports de Morella i entrem en la comarca del Baix Maestrat, situada al nord de la província de Castelló en la frontera de la província de Tarragona.

La veritat és que en este viatge no para de sorprendre'ns, de tot lo que portem recorregut des de que eixirem de Roda, és difícil triar quin és el millor tram, perquè n'hi ha molts, molt diversos i molt bonics, però sense dubte, este tram que transcorre entre Morella i Rosell és preciós perquè combina molt bé la pista de terra i l'asfalt per un entorn magnífic per a la pràctica de la BTT. A l'eixida de Rosell, el camí s'orienta cap al sud, rodem ara entre oliverals, alguns d'ells milenaris i granges, en 2,5 qm. deixem el camí a Traiguera i entrem per la dreta el del Mas del Zapatero que s'ajunta en el camí de los Molinos poc abans de travessar el riu Cérvol. Queden 3 qm. més per arribar a Canet lo Roig, antiga frontera entre cristians i musulmans i terra de conflictes posteriors a la reconquesta.

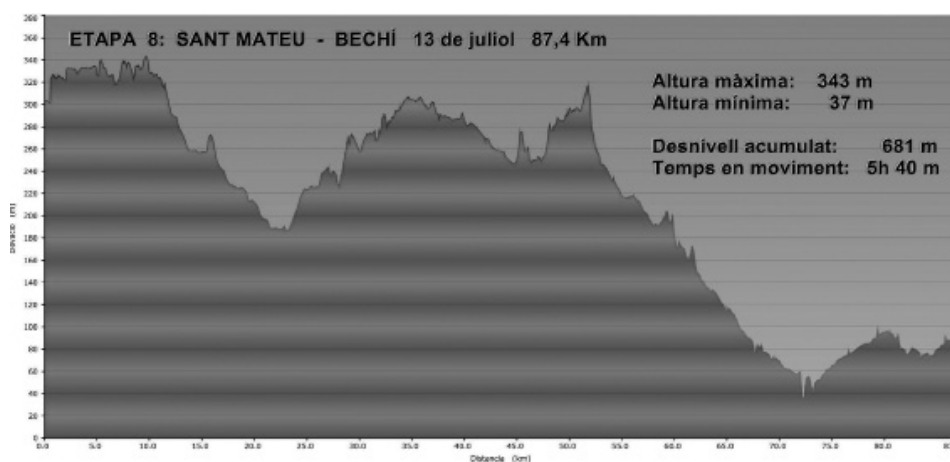
De Canet eixim per la comarcal CV-113 i a uns 4 qm. trobem un encreuament a on nos hem de plantejar la conveniència de visitar Traiguera en un viatge d'anada i tornada d'uns 9 qm. en total. Nosaltres no el fem i seguim per la dreta pel camí de Las Carretas. Creuem la N-232 i en uns escassos 2 qm. trobem el camí vell a Sant Mateu i les primeres senyalisacions de l'antiga calçada romana de la Via Augusta. S'introduïm per la dreta a la Via Augusta i poc més avant creuem la rambla de Cervera i en uns 5 qm. entre oliverals arribem a Sant Mateu, la capital històrica del Baix Maestrat, en l'època migeval es convertix en un

important centre comercial, ganader i artesanal des d'on s'exportava la llana dels ganaders de la zona als telers de la Florència i la seua regió. Els seus monuments clau són l'Església Archiprestal símbol de l'arquitectura gòtica en la Comunitat Valenciana i una magnífica plaça Major junt a multitud de cases senyoriales blasonades.

En Sant Mateu esperaven Àlvar i el meu germà Juanjo, en acabant de dinar en la plaça portalada del poble, carreguem les bicis en la furgoneta, no sense abans reparar una punchada de la meua roda posterior i tornar a Morella per carretera, degut a que teníem programat sopar i dormir allí de nou, per a coincidir en l'excursió de la fi de setmana que la falla l'Albufera havia organitzat prèviament. Visitem, junt als companys de l'excursió la capital dels ports, sopant junt ad ells i nos despedim, perquè al sendemà hem de baixar a Sant Mateu en coche per a seguir la ruta ciclista des d'allí, mentre que ells es quedarien en Morella la fi de setmana, documentant la ruta i vivint-la des d'una altra perspectiva.

ETAPA 8 SANT MATEU – BECHÍ

El recorregut segueix majoritàriament el traçat de l'antiga calçada romana Via Augusta, la més llarga de la Hispània romana, té una llongitud aproximada de 1.500 qm. que recorrien des dels Pirineus fins a Cadis, vorejant el Mediterràneu.

La Via Augusta està senyalisada per mig de rèpliques dels antics miliars romans, (pedra o columna cilíndrica, oval o paralelepípeda que es colocava en la vora de les calçades romanes per a senyalar les distàncies a cada milla romana, la que equival a una distància d'aproximadament 1.481 m.). Ademés n'hi ha unes senyals o mollons blaus i blancs, a manera de rastell de vores, colocats en els encreuaments i desviacions del camí.

Eixim de Sant Mateu pel camí dels Quartes del Pontarró i tenim 6 qm. de camí pla per a arribar a la localitat de La Salzadella, poble ubicat sobre terreny elevat en la falda occidental de les Talayes d'Alcalà. El paisatge és de típica vegetació mediterrànea com oliveres, armelers i fruiters. Travessem el poble i eixim pel camí les Jaqueses de València. La pista asfaltada encamina en uns 4,4 qm. a la comarcal CV-10, per la que circularèm uns escassos 10 qm. per a arribar al poble de Les Coves de Vinromà en la comarca de la Plana Alta. En esta primera part de l'etapa percebem el "perfum" característic que desprenen les nombroses granges avícoles i porcines que, junt a l'agricultura, conformen l'activitat econòmica de la zona.

A l'eixida de Les Coves nos fiquem novament en la CV-10 i mentres pedalegem els següents 9 qm. el camí "coqueteja" en la carretera entrant i eixint d'ella. Durant els següents 9,5 qm. el camí s'escapa de la carretera i nos planta en un forcall o encreuament de camins marcat per una atra insígnia de la Via Augusta,

l'Arc Romà de Cabanes, declarat en 1931 Monument Històric-Artístic pertanyent al Tesor Artístic Nacional, este arc del triomfo és u dels pocs eixemplars d'este tipo de construcció romana que queden en Espanya.

Continuem la ruta des de l'arc romà per la Via Augusta i en uns 7,5 qm. arribem a La Pobla Tornesa, en el límit del P. N. del Desert de Les Palmes.

Travessem La Pobla i continuem recorrent de nord a sur la frontera o límit occidental del Desert de Les Palmes per un carril bici que circula per la via de servici de l'Autovia de La Plana fins arribar a Borriol, situat entre la serra de les Palmes i la serra de Moró, en el sector S.O. de la comarca de la Plana Alta. Travessem Borriol i eixim per la carretera CV-1530 en direcció Castelló fins a trobar-nos novament l'autovia.

Continuem pegats a l'autovia uns atres 4 qm. més fins a un encreuament en el que superem l'autovia per un pas elevat de viandants. A partir d'ací circulem per una pista asfaltada, entre horts i polígons industrials de la perifèria de Castelló. En uns 7 qm. creuem la rambla de la Viuda, i poc més avant entrem a Vilarreal creuant el riu Millars pel pont romà. A l'entrada de Vilarreal el camí circumvala la població per l'oest en direcció a Bechí.

Entre horts de tarongers salvem els últims qm. de la ruta, no sense abans tindre algun problema en

l'encreuament de la nova autovia... que trobem gràcies a les indicacions d'una patrulla de la Benemèrita. En arribar a Bechí, sobre les 4 de la vesprada, estan esperant-nos Àlvar i Dora, Laura es quedà en Morella junt a la gent jove, pernoctarem en casa dels pares de Dora que viuen en esta població... Despuix de visitar el poble sagellem en la parròquia abans d'assistir a missa, perque era dissabte, hem pres els preceptius aliments i hem descansat un moment. Més tart, sopem magníficament, celebrant per tot lo alt el meu sant que era eixe dia, el 13 de Juliol.

ETAPA 9 BECHÍ - VALÈNCIA - CATARROJA

Açò s'acaba... Eixim de Bechí en les primeres llums del dia perque l'idea és arribar a València abans de les 11 del matí per a poder assistir a la missa que culmina el pelegrinage que des de Guadassuar arriba a la catedral de València tots els anys i que dona la casualitat que és hui, per lo que Ismael té ilusió en arribar a temps d'assistir a la celebració.

Despuix del pas per La Vilavella, es dirigim cap a la costa pel camí de Ronya. Continuem poc més de 1 qm. fins que trobem el Polígon Industrial La Mina, el deixem a la nostra esquerra i seguim pel camí de La Ralla un poc més de 1,5 qm. fins a trobar-nos la N-225, entrem per l'esquerra i continuem per ella per a creuar la N-340, abans d'arribar a la AP-7, girem per la dreta a l'entrada d'una rotonda i a poc més creuem el llit del riu Belcaire.

Alternant trams de terra en atres d'asfalt, la senyalisació de la Via Augusta transcorre durant uns 5.8 qm. entre tarongers i polígons industrials emmarcats per les artèries de la N-340 i l'autopista del Mediterràneu AP-7 fins als voltants de Chilches. despuix el camí s'acosta a la AP-7 per a dirigir-se cap a la població de La Llosa. Travessem el poble i s'orientem cap a l'oest per a circumvalar la localitat d'Almenara salvant primer la N-340 i uns 2.5 qm. més l'Autovia del Mediterràneu A-7. Uns 8,5 qm. i seguides d'un parell de voltes obligats per obres d'infraestructures en el camí, tornem a encontrar-nos en la necessitat de salvar la A-7, la AP-7 i la N-340 per a dirigir-nos cap a les afores de Sagunt pel Camí a Les Valls.

Nos dirigim al centre de Sagunt, la capital de la comarca del Camp de Morvedre, una ciutat a on l'importància històrica es manifesta a través dels seus més de dos mil anys d'existència, atesora un patrimoni artístic i cultural que es correspon en les diferents cultures dels pobles que en ella s'assentaren i van perdurar a lo llarc dels segles. La ciutat té dos núcleus principals: el casc històric situat en la falda del castell i del teatre romà, i el port de Sagunt, a 5 qm. del casc històric. Pegant una volta pel centre continuem l'etapa seguint la Via Augusta en direcció a Puçol.

Des de l'eixida de Sagunt a Puçol són uns 7 qm. pel camí de Lliria que transcorre entre tarongers. En l'entrada a Puçol canviem novament de comarca, deixem arrere la del Camp de Morvedre i s'adinsem en la de l'Horta Nort, l'última d'este viage. En este

últim tram fins a València optem pel carril bici de la via churra que des de l'eixida de Puçol nos porta fins a la mateixa València. Són 19 qm. de carrils bici pels quals es pot travessar la comarca de nord a sur, passant per les localitats de Massamagrell, Meliana, Alboraya i arribar a València. Arribem fins al mateix jardí del riu Túria i pel seu carril bici busquem creuar pel pont dels Serrans, per a entrar en l'Antiga Valentia per les seues Torres i alçar, just a l'hora prevista la plaça de la Mare de Deu i la catedral, a on donarem per finalisat el pelegrinaje, als peus de la relíquia de Sant Vicent Màrtir (el braç incorrupte) que es venera en la Sèu Valenciana.

Epílec

Si haguérem de definir esta ruta crec que hauríem de qualificar-la com a sorprenent i que estranya la seua escassa popularitat en el món bici viager.

Per a nosatres ha segut un agradable descobriment, una ruta que conté una excelent mescla d'ingredients per a la pràctica del cicloturisme de rodes grosses i alforges, per la diversitat del seu recorregut des del començament en el Pirineu d'Oscà fins al seu final en l'horta valenciana, travessant pràcticament Aragó de nord a sur per a despuix pujar-se'n a les serres de l'ibèrica de Terol buscant la costa fins arribar a València. Tot això alternant: Recorreguts per pistes i camins de qualsevol tipus, majoritàriament ciclables encara que en algun inevitable tram de "empujing" que li aporta un puntet salvatge, junt a carreteres d'escàs

trànsit; Entorns montanyosos, costeres, planures semi desèrtiques, altiplans esteparis i canons entre barrancs; boscs de qualsevol tipus, camps de cereals, vinyes, oliverals, armelers i al final rematem entre horts de cítrics i hortalices. Visitant ciutats i pobles carregats d'història, alguns d'ells semi abandonats com a conseqüència de l'èxodo del llaurador cap a les ciutats industrials.

Volem reiterar el nostre agraïment a l'Associació VIA VICENTIIUS VALENTIAE - VIA ROMANA, per la seua iniciativa de posar a disposició dels cicloturistes esta preciosa ruta. Els fins de l'Associació de recuperar el camí de Sant Vicent Màrtir com a gran ruta cultural per al senderisme, ciclisme i pelegrinaje, i al grup Cicloturista Les Tortugues de Palma de Mallorca que a través de la seua web ha proporcionat els tracks i valiosa informació tècnica i llogística per a la realització de la ruta per la nostra part. En esta narració no intentem més que donar a conèixer una ruta inèdita per a molta gent, que no li té res que envejar a unes altres més afamades i conegudes, que ademés discorre en part per les nostres terres, per a animar a tots aquells aficionats a este tipus d'aventures a que es decidixquen per ella en el futur, perquè no defrauda, per a vosatres els nostres millors desijos: Bon camí per a tots.

Enric Villanueva i Sepulveda

Nota: Els tracks parell GPS els podeu descarregar en www.turiciclo.com secció rutes.

SANT VICENT MÀRTIR I VALÈNCIA

Conta la tradició que en l'època de l'Emperador Dioclecià, a començaments del segle IV d.C, els cristians eren perseguits per defensar la seua fe, esta va ser l'última gran persecució de l'imperi romà per motius religiosos, ja que pocs anys més avant l'emperador Constantí declarà la Pau de l'Església i abraçà el cristianisme com a religió oficial de l'imperi.

Tal com en Caésar Augusta (hui Saragossa) Hispània, el bisbe Valero i el seu diaca Vicent, qui acompanyava i ajudava sempre al vell bisbe en l'evangelisació, varen ser detinguts i empresonats per negar-se a adorar a l'emperador i a entregar els llibres sagrats, per orde del prefecte Dacià, governador de la província Tarraconense, de la qual depenia la Ciutat de Saragossa. Els dos clerics foren traslladats a la Valentia romana per a ser jutjats. El camí des de Caesar Augusta fins a Valentia va ser molt llarg i ple de penyaltes, sempre acompanyats pels soldats romans, a través de la via Augusta, arribaren a Valentia. Devia ser per la vesprada, ja que es trobaren les portes de la muralla tancades. Diu la tradició que l'expedició es va quedar en una posada a l'entrada de Valentia junt al riu Túria, i que els presos foren lligats a una columna que segons parla la tradició és la que es troba actualment, en l'església de Santa Mònica, a l'entrada del carrer de Sagunt. La venerada columna fon traslladada a l'església ja que la casa que recordava la posada a on descansaren els sants, es derribà per l'ampliació del carrer en 1960. La casa estava situada a escassos 20 metres de la parròquia de Santa Mònica. Una placa en la paret nos recorda l'història:

"La columna del mártir San Vicente fue trasladada a este lugar con autorización del Excmo. y Rvdmo. Sr. Arzobispo de Valencia Dr. D. Marcelino Olaechea y Loizaga, en julio de 1960, al ser expropiada y derribada para ensanche de la calle, la casa-mesón que la conservaba en la calle Sagunto número 13 (antes 25), sita a espaldas de este capilla del templo parroquial de Santa Mónica y a sólo 20 metros de distancia".

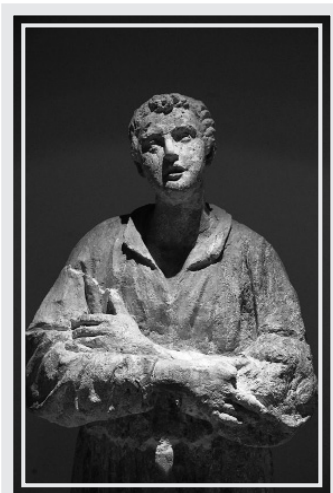
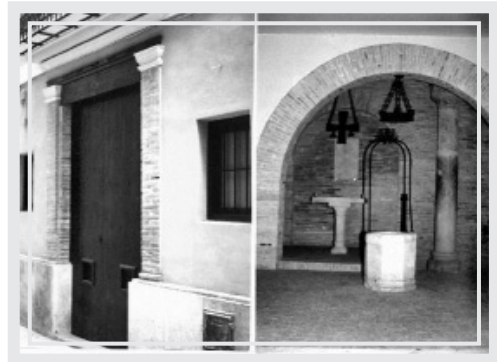

Lo que hui és la plaça de l'Almoina, era el centre de la Valentia romana que estava totalment emmurallada, allí queda el principal creuament de carrers, també estaven les termes públiques, el temple i com no podia ser d'una altra manera el Palau a on tant Valero com Vicent serien jujats. El juí com el posterior martiri de Sant Vicent està relatat en la Passió *Sancti Vicentii Levitae*, que va ser escrita entre 50 i 100 anys passats de la mort del sant. Diu cóm el bisbe Valero callava davant les provocacions de Dacià, ya que era major i tenia unes llimitacions tant físiques, com d'expressió acusades. Va ser el diaca Vicent qui respongué sempre en arrogància i provocació al prefecte: "Fins ara tot el teu discurs s'ha dirigit a convidar-nos a renegar de la fe; pero has de saber que nosatres professem el cult de la religió cristiana i nos declarem servidors i testics de l'únic Deu verdader".

Testic d'aquella época i baix una làmina d'aigua es troba el museu de l'Almoina en la plaça del mateix nom, allí baix estan els vestigis de la fundació de la ciutat de València, aixina com els paviments de les principals vies, les termes i cases romanes, a on podem admirar maravellosos mosaics romans. En la mateixa plaça de l'Almoina prop de la porta romànica de la Catedral es troben dos chicotetes capelles en recort de l'empresonament dels dos sants, una és la nomenada presó de Sant Valero i l'atra la presó de Sant Vicent. Són capelles que han segut restaurades i que sols s'òbrin el dia 22 de giner, dia de Sant Vicent Màrtir patró de la Ciutat de València a on poden rebre la visita dels fidels. Les capelles foren restaurades en 1998 despuix d'unes excavacions a on es trobaren tombes de l'época visigoda.

La sentència del juí va ser clara i en veu de Dacià: *"Tragueu d'ací al bisbe Valero, és just que sofrixca pena de desterro, per haver despreciat l'edicte imperial. Además Vicent cal que patixca els més durs torments. Lligueu-lo al potro i allí desconjunteu-li els membres, esgarreu-li tot el cos. Que passe a la tortura de llei i patixca els més dolorosos torments i si tant de temps dura la seua ànima, almenys que es rendixca el seu cos entre els suplicis. Mentre yo vixca no pot véncer-me"*. I la sentència se va complir, Valero anà a l'exili i Vicent fon somés a tot tipo de tortures i patiments com el potro, la flagellació, va ser torturat i finalment conduït a la graella fins que no quedà part del seu cos sense llaga, ni ferida. Pero Sant Vicent no cedix i continua desafiant al torturador i a l'autoritat, no renegant del seu Deu, açò fa que Dacià el tanque de nou en una presó de reduïdes dimensions a on no es puga posar dret, fosca i en un sol ple de vidres de punta per a que no puga descansar. Allí rep la visita d'un àngel que el reconforta espiritualment per a continuar la seua lluita.

Situada prop del carrer del Mar, junt a la plaça de la Reina, es troba la capella presó de Sant Vicent, allí es conserva una columna que la tradició lliga al torment i a la tortura del sant, prop d'allí trobaren també una necròpolis visigoda lo que fa pensar als historiadors que n'hi hauria alguna capella dedicada al sant en l'época. La capella és molt posterior concretament de 1686, durant molts anys fon motiu de cult en la barriada, en 1777, es construïx el pou que n'hi ha en l'interior i que se coneix com el Pouet de sant Vicent, despuix de moltes reformes i oblits, el recint passà a ser propietat de l'Ajuntament de València, que remodela l'estància baix la supervisió de l'arquitecte Emili Rieta en 1992, des d'aquell temps i en col·laboració en la confraria de la presó de Sant Vicent, tots els 22 de giner, s'obri al públic i allí és mostrada l'argolla i les cadenes a on lligaren i torturaren a Sant Vicent, estos objectes són propietat de les MM. Agustines, que tenien antigament el seu convent en el carrer de la Mar i a on hi havia molts vestigis del martiri del sant, el convent va ser derrocat en el segle XIX.

Vista la fortalea de Vicent en la presó i en els torments, el prefecte Dacià exclamà: *"Qué més podem fer? Estem vençuts. I decidix portar-lo a un llit ple de roses i en matalaps blanets i tous, per a que es recupere i cure les ferides per a continuar els patiments i la tortura"*. Pero Sant Vicent mor en el llit sense renegar de la seua fe i del seu Deu.

Un altre lloc vicentí és la Cripta arqueològica de la "Presó de Sant Vicent Màrtir" l'entrada es troba en la plaça de l'arquebisbe, junt al museu de la Ciutat. És una capella d'época visigoda descoberta en el curs d'una excavació arqueològica. L'edifici, que es troba en excepcional estat de conservació, té planta de creu i coberta voltada,

i en orige estaria unida a la catedral visigoda dels segles VI i VII d.C, formant part del recint episcopal. La troballa de dos grans fosses de soterrament en els cantons al costat de l'apsis i d'una tomba en el creuer, emmarcada entre quatre superps cancells del presbiteri, porta a pensar que la construcció tinguera un caràcter funerari. En el seu interior es creu que estaria soterrat un prelat valentí (Justinià) de mitan del segle VI. També s'han trobat recialles de la capçalera de la catedral visigoda valenciana. L'edifici va seguir en peu a lo llarc del temps, sent transformat en época islàmica en els banys del palau musulmà. A principis del segle XI es va produir una transformació important del conjunt i potser l'assolament de part de les seues estructures, aixina ho corrobora l'estat d'afonament descobert en les excavacions, en el qual es trobaren gran quantitat de ceràmiques i objectes suntuaris, alguns dels quals poden vore's en la mateixa cripta.

Més avant de la conquesta cristiana pel rei Jaume I, en l'any 1238 (segle XIII), sobre els residus que quedaven en peu de l'edifici (només el braç nord del creuer), Jaume I manà edificar una capella, dedicada a sant Vicent Màrtir, perque en València, encara es conservava viva la memòria de la vinculació del sant en l'entorn, capella que ha arribat fins als nostres dies i a la que s'accedix per la plaça de l'Almoina (Presó de Sant Vicent) Entre els elements que trobem en la cripta figuren

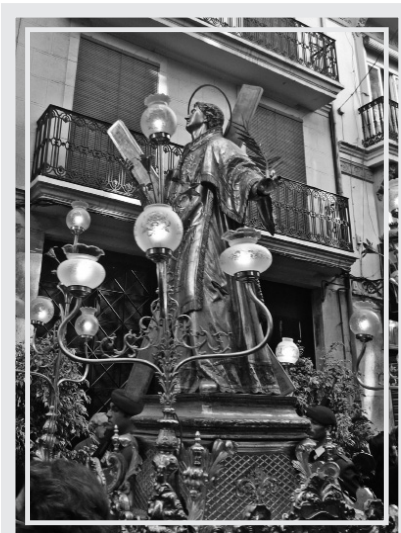
un fragment de pintura mural romana en representació del deu Mercuri, part d'un sarcòfec paleocristià, cancells visigòtics datats en el segle VII aixina com diverses peces de ceràmica dels segles X i XI. La visita a la Cripta Arqueològica de la Presó de Sant Vicent Màrtir constitueix una sorprenent experiència per la magnitud de troballes arqueològiques i per l'espectacularitat de l'audiovisual que les acompanya.

Tots els episodis del martiri del Sant, estan perfectament representats en els murals realitzats pel pintor Bertomeu Matarana (1568-1605) en el Colege-seminari del Corpus Chisti de València, més coneguda com l'església del Patriarca, ya que va ser fundada per Sant Joan de Ribera virrei de València. Podem admirar tres magnífics murals restaurats fa poc de temps, en motiu de l'any de Sant Joan de Ribera, el primer dedicat al juí de Sant Vicent, el segon al martiri i finalment el tercer a la mort del sant. Són pintures que impressionen per la seua mida i també per l'expressió que va donar el pintor a la seua obra.

Coneguda la mort de Vicent per part de Dacià, este exclamà: *"dir que si no vaig poder véncer-lo viu, el castigaré mort. Tireu el seu cos a camp obert, perque el cadàver no reba l'honor de la sepultura i que siga devorat per les feres i les aus, i que no es deixe rastre del seu cos, no siga que els cristians recullguen les despulles i les veneren com a relíquies"*.

Conta la tradició que el cos de Sant Vicent va ser llançat a un femer, a les afores de la Valentia romana, precisament en lo que hui és la Plaça d'Espanya i a on es troba el monument al sant. Lo que diem ermita de Sant Vicent Màrtir és en l'actualitat la parròquia de Sant Vicent Màrtir, i l'edifici que veem ara no té res a vore en l'històric temple. De fet la seua frontera passa completament desaparecebuda per als transeünts i més encara l'història que alberga el lloc. Direm que la parròquia s'alça sobre l'abocador a on segons la tradició va ser llançat el cos de Sant Vicent per a que fora devorat per les bèsties. En el Baix Imperi Romà este lloc quedava prou llunt del centre cívic o fòrum de la ciutat de Valentia.

No sabem en quin moment, pero casi en tota seguretat despuix de la conquesta de València pel rei Jaume I en 1238, és quan es bastí en el lloc una chicoteta ermita per a honrar al sant màrtir. El temple va rebre el nom d'ermita de Sant Vicent de la Roqueta o simplement ermita de Sant Vicent. En el seu orige es tractava d'un chicotet edifici de planta quadrada, en l'interior del qual cobert per una volta de creueria, s'accedia per una porta formada per un arc de mig punt. En el seu interior i en una urna n'hi havia una image jacent de Sant Vicent Màrtir, que rebia el nom de "Llit de Sant Vicent". L'ermita estava a càrrec dels monges cistercencs del pròxim monasteri de Sant Vicent de la Roqueta. Entre 1738 i 1740 (segle XVIII) i davant de l'avançat estat d'abandó en que es trobava l'ermita, l'abat del monasteri de Poblet al qual pertanyia El Cavaller, va autorisar es procedira a

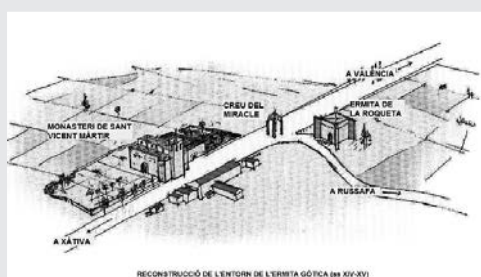

la seua renovació i decoració. Aixina el mestre d'obres Miquel Correa, va derrocar la volta i va ampliar l'espai interior adoptant una planta en forma de creu grega. Sobre el creuer d'esta planta es va alçar una cúpula rematada per una alta llanterna. La portada es componia d'una porta allindada flanquejada per dos pilastres dòriques i en la part superior una fornícula en una imatge de Sant Vicent Màrtir. Es construï també una sacristia i una vivenda per a l'ermità. El llit a on es trobava la imatge del sant va ser destruït i en el seu lloc l'escultor Francesc Vergara Bartual va realitzar una espècie de retaule a on posà l'imatge del sant dins d'una urna de vidre.

Durant la Guerra de l'Independència el temple s'incendià i en 1815 fon novament reconstruït. En 1935 el temple es cedí als pares Claretians que procedents de Xàtiva, passaren a controlar el destí de l'edifici, en dret a demolar i edificar. En 1951 es procedix a una nova remodelació de l'ermita a on lo més destacable va ser la construcció d'una cripta baix el sol de la mateixa. En 1958 es constituïx com a parròquia i més avant els pares claretians acorden demolar l'edifici i construir sobre el lloc un modern edifici de vivendes i en els baixos de la mateixa l'església parroquial també de factura moderna. Les obres anaren a càrrec de l'arquitecte Eugeni Ciscar Tur. Només va quedar integrada la cripta que en l'actualitat pot visitar-se, encara que en el seu interior només trobem al fondo residus d'un mur de pedra i argamassa de l'antiga ermita. La fachada de l'actual parròquia s'obri a l'exterior per mig de dos arcs parabòlics, dels quals u d'ells fa d'entrada.

Pero veent Dacià que el cos de Sant Vicent no es consumia i era respectat pels animals, va exclamar: *"Pense que ni mort el podré véncer. Ya que en terra no pot consumir-se, siga sumergit en alta mar, que almenys els mars encobrixquen la seua victòria"*. I tal com manà el prefecte aixina es va fer, posaren el cadàver del Sant en l'interior d'un sac, lligant-lo en fortes cordes a una pedra de molí, i l'afonaren en la profunditat del mar Mediterràneu. Pero de nou el màrtir va eixir triumfant i el seu cos retornà a terra en una platja prop de l'antiga Sucro hui Cullera. Allí va ser trobat per una viuda que li dien Jònica, el cos el portaren a una chicoteta basílica, llunt de Dacià, a on estigué fins a la fi de la persecució. En el pas del temps la devoció pel sant creixqué ràpidament en Valentia, i el cos es traslladà en tots els honors per a ser soterrat en Valentia. Se creu que el cos es transportà al lloc nomenat com La Roqueta precisament a on va ser abandonat el cos del sant.

Per Sant Vicent de la Roqueta coneixem un conjunt format per l'església, monasteri i hospital dedicat a la memòria de Sant Vicent Màrtir. Del conjunt hui només queda en peu l'església i el monasteri. L'església continua complint la seua funció religiosa com a parròquia de Crist Rei, mentres que el convent es troba en estat d'abandó, encara que somés a una constant vigilància per a evitar que l'edifici quede arruïnat en la seua totalitat, a pesar de que va ser declarat Monument Històric-Artístic l'any 1978. L'orige d'esta fundació és controvertida, segons conta la tradició en este lloc és a on varen descansar les despulles de Sant Vicent Màrtir durant els primers segles del cristianisme i fon motiu de pelegrinació. Al voltant de la tomba del sant es construï en el segle IV una església o un "martyrium"; avala esta hipòtesis el fet de que en la zona es trobara una vegada més una necròpolis paleocristiana datada entre els segles IV al VII, la qual cosa, segons les costums de l'època pot significar que el mateix se situara al voltant d'un lloc sant. La Roqueta va ser de les poques esglésies que continuaren complint la seua funció religiosa cristiana durant el periodo de dominació musulmana en València, constituint-se en el centre de la comunitat mossàrap Valenciana.

Segons alguns autors en algun moment d'intolerància musulmana, les despulles del sant haurien segut evacuades del monasteri a fi de que els mateixos no foren profanats. S'especula en l'hipòtesis que fora portat a algun lloc de Portugal sent l'actual Cap de Sant Vicent el lloc d'entrada de les despulles en el país veí. A partir d'este moment el lloc secret de soterrament del sant es pert en la memòria colectiva. En el Museu de Belles Arts de València es troba un sarcòfec d'època paleocristiana conegut com "Sarcòfec de Sant Vicent" que segons la tradició és el que va guardar les despulles del sant. Lo qual no sabem perque complia funcions d'abeurador per a cavalls, motiu pel qual al fondo del sarcòfec n'hi ha un forat que era el desaigüe del mateix. En la conquesta de la ciutat de València (1238) per part de Jaume I, este ordena alçar un nou conjunt format per una església, un convent i un hospital que estiguera d'acort a l'importància i significat que el lloc vicentí representava. El nou monasteri serà habitat entre 1238 i 1255 pels benedictins, i entre 1255 i 1259 l'ocuparen els flares mercedaris i entre 1259 i 1289 novament els benedictins. Des d'esta data i fins a 1835 que va ser decretada l'exclaustració; el monasteri quedava en custodia dels flares cistercencs, convertint-se en un priorat dependent del Monasteri de Poblet.

Durant els segles XVII i XVIII es renovarà la vella fabrica gòtica del segle XIII i definitivament en el sigle XIX s'escomençaran les últimes obres que donaran al conjunt de Sant Vicent de la Roqueta el seu aspecte definitiu. En el convent es va conservar fins a 1837 el conegut com a penó de la conquesta que segons la llegenda va onejar en la torre d'Alí Bufat com a senyal de rendició dels musulmans al rei Jaume I. El penó va passar a l'Ajuntament de València a on encara es conserva en el museu històric municipal. Se creu que del monasteri de la Roqueta, també desapareixeria el sarcòfec paleocristià que va albergar el cos de Sant Vicent com ya hem comentat i que hagué de passar, a la Capitania Militar com a abeurador per a cavalls fins que finalment va ser redescobert i identificat el seu valor. El conjunt monàstic patiria terriblement durant la Guerra de la Independència de 1808 i en la desamortisació de Mendizábal de 1835 el monasteri entraria en un periodo d'abandó.

En 1837 l'Ajuntament ordena derrocar la capçalera de l'església i la torre que es trobava en la seua base, a fi d'adaptar el temple al vial del carrer Sant Vicent, ya que la capçalera molestava per a obrir l'actual carrer. En 1879 les monges agustines del Convent de Sant Josep i Santa Tecla compren el monasteri i s'instalen en el mateix. Estes havien segut expulsades del seu convent situat en el carrer de la Mar, per la Junta Revolucionària de 1868. Junt a les monges vindrien algunes peces portades del seu convent com el Crist del Rescat, l'imatge sedent de Sant Vicent Màrtir, empresonat, conegut tradicionalment com "Sant Vicent el Pobret" escultura del segle XVII que representa a Sant Vicent en la presó, i l'escultura "San Vicente en el muladar" obra de marbre realitzada per Diego de Tredia en 1533 per encàrrec del gremi de sastres.

En l'actualitat "Sant Vicent el pobret" apareix situada en una capella de la nau de l'evangeli, junt a una rèplica del sarcòfec de Sant Vicent i l'atra escultura se troba en el Museu de Belles Arts de València. De les obres de restauració s'encarregà l'arquitecte Antoni Martorell que entre 1879 i 1881 efectuà les últimes modificacions en el temple, donant-li la seua definitiva fisonomia que és la que ha arribat fins a nosatres.

La realització més cridanera és la construcció d'una nova capçalera formada per una testera plana per a respectar el traçat del carrer de Sant Vicent. D'esta manera el creuer queda unit al presbiteri sense solució de continuïtat. L'antic campanar que com ya hem comentat va ser demolit, per lo que l'arquitecte va construir un nou campanar de rajola, de base quadrada, situat damunt de la part est del claustre. En el cos de campanes trobem en cada costat un va senzill format per un arc de mig punt. Ademés el convent dispon d'un chicotet campanar situat en la teulada de la part Est. El nom de les campanes són: "Sant Josep" (1923) situada en el campanar i la que està en el campanar de paret que té de nom "Maria Juliana Clara" (1804). Al finalisar la Guerra Civil les monges tornen al monasteri d'on havien segut expulsades i en ell estaran fins a 1973 que es traslladen a Picassent, degut al deteriorament evident de l'edifici. Una immobiliària, tenia previst demolir l'edifici, pero davant l'oposició de l'alcalde Miquel Ramon i de diverses entitats religioses i culturals per conservar l'històric edifici, l'orde de derrocament va quedar anulada en 1978. En l'actualitat l'edifici és propietat de l'Arquebisbat de València sense que fins al moment s'haja decidit donar-li un us adequat al mateix.

La Catedral és també u dels llocs vicentins valencians, en ella es troba la relíquia del braç esquerre de Sant Vicent, justament en la capella de la Resurrecció, darrere de l'altar major. La relíquia és venerada pels valencians des del 16 d'octubre de 1970. En 1104 el bisbe de València Teudovildo decidí portar el braç de Sant Vicent a la seua pelegrinació a Terra Santa en el fi de tindre la seua protecció en el viatge. Pero estant en la ciutat de Bari, es va agreujar la seua malaltia i va encomanar la custòdia a l'arquebisbe de la zona, Elias, que va decidir que la relíquia es quedaria en la Basílica de Sant Nicolau de Bari. Durant les primeres dècades del segle XIX, el braç esquerre de Sant Vicent es va traslladar al Convent de Sant

Domenico del Castello, en Venècia, en 1948 Pietro Zampieri va confiar la relíquia a l'església de la Sagrada Família en Pàdua i en posterioritat la relíquia va tornar, en 1970 a València per propi desig del seu propietari. Abans del regrés del braç de Sant Vicent, l'arquebisbat de València va estimar necessari fer un estudi complet de la relíquia per a precisar la seua autenticitat, catèdràtics d'universitat, forenses, meges i sacerdots col·laboraren en els anàlisis que es feren en l'Institut de Cirurgia Plàstica de l'Universitat de Pàdua. Els estudis determinaren que el braç pertanyia a un varó de 1,72 cm. d'estatura, d'edat entre 25 i 30 anys i que va sofrir cremades els dies abans de la seua mort.

Entrant per la porta dels Ferros de la Catedral de València, la primera capella de l'esquerra correspon a la de Sant Vicent Màrtir, allí es troba l'imatge del sant, que cada 22 de giner, ix en provessó pels carrers del centre de València visitant els llocs vicentins. L'imatge és platejada i és rèplica exacta de la que va ser destruïda en 1936, i que fon realitzada per J. Esteve Bonet en 1798. A l'esquerra es troba un llenç que representa a Sant Vicent en la presó, obra de José Vergara que data del segle XVIII. La capella d'estil neoclàssic és obra dels arquitectes Antoni Gilabert i Llorenç Martínez, i en tota ella n'hi ha passades de la vida i martiri del sant. Junta a la tomba d'Ausias March, en la porta romànica de la Catedral podem admirar un altre llenç de José Vergara que ha segut recentment restaurat i que representa el martiri de Sant Vicent i que va ser donat a la Catedral pel propi pintor.

Com es pot vore l'obra de Sant Vicent continua viva entre els valencians, des de fa 17 sigles ha segut venerat perque tenim estos llocs que es poden visitar i que formen part de l'història de València. Recomanem als nostres llectors, visitar tranquilament els llocs que hem descrit i si és un 22 de giner, molt millor ya que alguns d'ells sols estan oberts al públic eixe dia.

Joan Josep Villanueva Sepúlveda

FRONTAL DE SANT VICENT MÀRTIR EN LIESA - OSCA

Estem davant d'una peça excepcional del romànic aragonés. Narra el martiri de Sant Vicent en 12 escenes, dispostes en tres fileres. El frontal té una grandària de 1,57 x 0,90 metres està pintat sobre pergamí prèviament apegat sobre la taula. És de factura romànica, pertanyent al tercer quart del segle XIII. Les escenes tenen un fondo de coloració fixa en ocre, sense perspectiva i té una accentuada rigidea de composició.

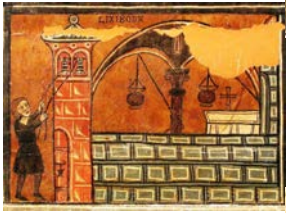
El Frontal de Sant Vicent de Liesa pertany des dels anys 70 a la Diputació Provincial d'Osca i està exposat en les dependències de la mateixa. Una còpia realitzada en el taller de restauració de Doméneq Subías pot contemplar-se en Liesa. El Frontal va rebre un complet tractament de restauració en el mencionat taller que el salvà de la ruïna que l'amenaçava. Durant el segle XX va patir diversos avatars que varen evitar la seua destrucció o espoli.

ESCENES:

REGISTRE SUPERIOR:

- * **Escena 1:** La guàrdia imperial deté al bisbe Valero i al seu diaca Vicent, segurament en Saragossa. L'acusació solia ser la d'impietat, és dir, el cult a falsos deus, i desobediència a l'Emperador.
- * **Escena 2:** En València es realisa l'interrogatori del bisbe Valero per part del prefecte Dacià. Pero davant de l'escassa facilitat de paraula del bisbe Valero, el seu diaca Vicent porta el pes de les respostes i llunt de retractar-se de la seua fe s'afirma contundentment en ella davant del prefecte.
- * **Escena 3:** L'audàcia de Vicent fa que siguen empresonats a l'espera de la continuïtat en els interrogatoris. No obstant, pareix que el bisbe Valero serà enviat a l'exili, mentres que a Vicent se li reserva el martiri sense paliatius.

* **Escena 4:** En la tasca de “ablaniment” del màrtir, se li aplica una sessió d’assotades, encara que en la llegenda oficial esta escena hauria de ser la 5^a, i la del potro la 4^a. Conta Santiago de la Voràgine en la Llegenda Daurada que el Sant va rebre tots els torments en impassibilitat, lo qual va enfurir fins a tal punt a Dacià, que ell mateix es posà a fustigar als bochins per a que incrementaren el castic.

REGISTRE MIG:

* **Escena 5:** Sant Vicent és somés en el potro al torment de desconjuntar tots els seus membres. Este era, normalment el primer dels torments a que eren somesos els reus, en este cas és el segon.

* **Escena 6:** Conta la Llegenda Daurada que Sant Vicent va patir un martiri semblant al de Sant Llorenç, consistent en ser colcat en una graella sobre un fòc viu, mentres se li apliquen tortures suplementàries, com escampar sal sobre el seu cos o esgarrar-li les carns en ferramentes incandescents. Com podem apreciar Vicent és reconfortat des del Cel, i a pesar de la durea de les tortures, no morirà. Davant del fet, Dacià decidix canviar d’estratègia i ordena empresonar-lo en un llòbreg calabós immovilisant els seus peus en un cep de fusta.

* **Escena 7:** La cela no sols no conseguix trencar la ferma voluntat del Sant, sino que inclús pareix millorar el seu estat. Dacià, en un últim esforç, canvia l’estratègia, i passa a complimentar-lo i cuidar-lo fins que Vicent s’acostume per a, a continuació i súbitament, reprendre la tortura. Per tant, el fa depositar en un cómodo i ric llit i aixina prodigar-li les cures que necessita. Contrasentits de la vida, el Sant, en conte de curar-se mor, precisament quan pareixia tindre-ho tot al seu favor.

* **Escena 8:** Ple de ràbia per la seua derrota, Dacià ordena que el cadàver siga enfilat en un femer per a que desapareguen escampades les seues despulles i siguen devorades per les alimanyes. Pero uns àngels del Cel velaren el cadàver per a que tal cosa no ocorreguera, inclús els corps varen cooperar en tal menester espantant a les aus de rapinya i a les feres.

REGISTRE INFERIOR:

* **Escena 9:** Coneixedor Dacià d’estos fets ordenà que el cos del Sant fora lligat a un bloc de pedra i llançat al fondo de la mar.

* **Escena 10:** La Llegenda Daurada relata com, abans de que la nau que el va tirar a l’aigua tornara a port, les despulles de Sant Vicent eren espentades a la vora de la mar i arreplegades per una ilustre comare i uns atres cristians de Sucro (Cullera) tots ells avisats sobrenaturalment pel Sant.

* **Escena 11:** L’image que contemplem en esta escena es correspondria en una prolongació migeval de la llegenda tradicional. Es pot apreciar el goig de la ciutat de Lisboa (Lisibona) davant de l’arribada de les despulles del Sant, açò tingué que ocórrer en plena Edat Mija i va ser conseqüència de l’ocupació musulmana de l’Hispania visigoda i en concret de la ciutat de València a on estaven depositades les seues despulles.

* **Escena 12:** Enterrament cristià de Sant Vicent. L’autor del Frontal pareix voler assegurar este últim ritual despuix de la multitud de peripècies que va patir el cadàver del Sant.

Bernat López i Galiana

ELS VESTIGIS DE SANT VICENT MÀRTIR PEL MÓN

Dins del repàs minuciós i escrupulós que el nostre llibret fa de l'enorme impacte històric de Sant Vicent Màrtir, ací i en l'espai destinat als vestigis deixats pel Sant en el món homenage'm la seua figura, en una menuda, pero important mostra de l'arquitectura, pintura, escultura, retaules, imageria... així com uns pocs eixemples de les moltes i diverses maneres de recordar i evocar la figura de Sant Vicent com són taulells, tapissos, estampes, sagells, etc.

Esta selecció que hem fet per al llibret, no és res més, que una mínima part de les evocacions que n'hi han a lo llarc i ample del món per a recordar i engrandir la figura del Màrtir Sant Vicent.

El seu martiri està clar que va supondre un abans i un després, no sols per al cristianisme, si no també per a l'art.

Com a evidència de lo que desigem transmetre en el nostre llibret reproduïm uns fragments de l'article publicat en la web www.preguntasantoral.es firmat pel nostre amic i president de la A.C. Via Vicentius-Gogistes Valencians, Salvador Raga Navarro titulat: **“La ràpida expansió del cult a Sant Vicent en Hispània”**.

“En l'Edicte de Milà del any 303 i la Pax Constantiniana, que dugueren la llibertat de cult a l'imperi, començaren a alçar-se grans temples en el nostre territori que tenien com a fi l'advocació de la memòria del sant. Així la Catedral Visigoda de Còrdova durant els segles VI al VIII fon un temple importantíssim en la Bètica del seu temps. Esta es va construir sobre un temple romà anterior dedicat al sol i fon l'antecedent de la posterior Mezquita de Còrdova.

Entre els anys 1931 i 1936 l'arquitecte conservador de la Mezquita-catedral, Fèlix Hernández, efectuà una excavació en la zona més antiga de la sala d'oració que és la que es va construir baix els auspicis d'Abderramàn I en l'última part del segle VIII. Allí aparegueren importants residus que degueren pertànyer a la basílica hispanovisigoda de Sant Vicent, aixina com un valió conjunt d'objectes vinculats ad ella. En l'actualitat s'han continuat en els treballs arqueològics traent a la llum taulells i paviments del segle VI i VII que són exhibits en el museu de Sant Vicent que s'ha instalat en l'interior de la pròpia mesquita en la zona d'ampliació de Al-Hakam II.

També fon important la basílica Visigoda de Sevilla, de la que parlà l'historiador àrap Al Makkari. Així en l'any 426, els vàndals conduïts per Gunderico prengueren Híspalis i es diu que este va morir fulminat al profanar la Basílica Major a on es veneraven les relíquies del sant. També són destacables les desaparegudes basíliques de Lliberis (Granada) que foren consagrades al nostre sant i seu del primer concili celebrat en Hispània, mantenint el prestigi durant el poder dels visigodes. També les de Guadix pel Bisbe Lilliolo en l'any 594, la de Begastrí (Cehegin) que fon una important ciutat visigoda i seu episcopal quatre segles, Toledo, Carmona i Saragossa. En el temple de la Seu d'esta última ciutat, la Caesaraugusta romana, estigué el temple dedicat a Sant Vicent que va substituir en l'època visigòtica al temple romà anterior, ciutat en la que predicaren Valero i Vicent (Vicentius Hispanus).

Si proseguim el nostre viatge per grans seus de cult vicentí posteriors s'encontrarem en el conjunt d'Oviedo. La fundació del monasteri de Sant Vicent d'Oviedo està datada en l'any 781 quant Màximo s'assentà en companyia dels seus serfs en una lloma allargada que rebia el nom d'Ovetao al abric del monte Naranco en el que els serfs de Màximo haurien tengut que birbar la malea i preparar el terreny per a poder construir en ell. Al poc de temps s'unix ad esta colonisació un tio de Màximo, el monge Fromestano. Tio, nebot i els servidors, construïren un temple menudet consagrat a Sant Vicent Màrtir al que més tart convertiren en basílica i li afegiren un monasteri, constituint l'embrió del futur Oviedo. Hui este conjunt és la seu del Museu Arqueològic.

I arribem a la Catedral de Roda d'Isàbena. La Catedral de Sant Vicent té els

seus orígens en el segle XI, quant Roda era una pròspera ciutat medieval que tenia la seu episcopal. Esta Catedral és considerada com la més antiga d'Aragó i la més menuda del territori espanyol. Protegix les despulles del Bisbe Valero i és una verdadera joia arquitectònica.

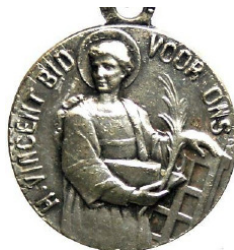
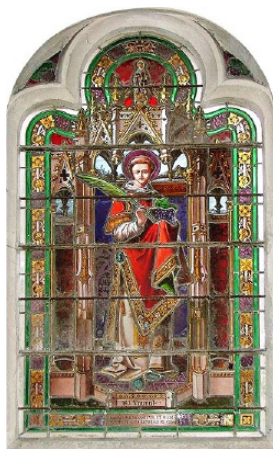
Situant-se en terres catalanes és impressionant el rosari de temples dedicats a l'advocació del nostre màrtir pero mereix especial menció Sant Vicent de Cardona. El abat Oliva fon u dels personages més ilustres del seu temps i fon nomenat Bisbe de Vich. Front a l'amenaça musulmana i l'invasió dels germànics, sempre defengué les propietats dels feligresos. En l'any 1040, es consagra este temple com el més extraordinari de tota l'arquitectura conservada de tot el romànic en Catalunya.

Atres grans temples vicentins són els de Abando, Donosti, Vitòria, Siguenza, Corrales de Buelna, Sant Vicente de Alcàntara, el magnific Monasteri de San Vicente Do Pino, Paracuellos del Jarama, San Vicente de la Maza, entre atres... Té Sant Vicent més de 400 esglésies i ermites en territori espanyol baix la seua advocació, és també el Patró de València, de l'Universitat Catòlica i del tradicional Gremi de Sastres i Modistes que tingué la seu en el Monasteri de la Roqueta des del segle XV. D'este mateix segle és també la preciosa narració mètrica en llengua valenciana titulada **"Cobles fetes en llaor del glòrios Sent Vicent Màrtir"**, sent els goigs el mig de difusió més popular.

Fins i tot Cristòfol Colón quan conquesta el Nou Món li dedicà el seu nom a l'illa de San Vicente en el mar caribe..."

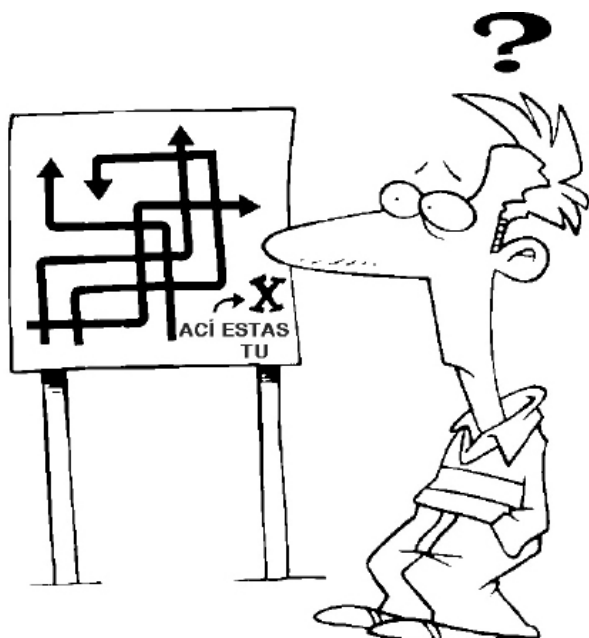
Bernat López i Galiana

BON CAMÍ, I BON HUMOR PELEGRÍ

A MODO D'INTRODUCCIÓ

És completament normal que les persones o grups que realisen un camí de pelegrinació conten les ventures, desventures i peripècies vixcudes en el transcurs del mateix, relatant en un diari del pelegrí, etapa per etapa o el dia a dia de les vivències, pero trobe que no és massa normal relatar eixes experiències **no** vixcudes de forma humorística i que no més existixen en la ment del narrador... i açò és lo que pretenc fer.

El **Camí de Sant Vicent Màrtir** presenta per a moltes persones (entre les que em trobe), una infinitat d'atractius: religiosos, històrics, socials... És una ruta cultural per a alguns i també un modo de complir penitències o promeses fetes, per a uns atres.

A lo llarc del Camí vaig fer una sèrie d'anotacions que a manera de modestes i **imaginàries reflexions** narre en estos apunts.

Espere que siga entretingut i útil per a aquell que desige realisar-ho, per a lo qual anime a aquelles persones que alguna vegada hagen pensat o pensen fer-lo a peu o en bicicleta. Voran que encara que dur, el Camí de Sant Vicent és una experiència gratificant i que "engancha".

Reitere que tan sols pretenc reflectir les meues

impressions imaginàries i fictícies en uns esguits d'humor, perque els detalls d'intendència i la resta de senyes historiogràfiques, estan molt ben reflectides en les numeroses guies que n'hi ha al respecte.

COMENCEM EL CAMÍ...

Iniciem la nostra ruta en **Roda d'Isàbena**, que és un verdader tesor del Pirineu oriental. Seguim fins a **Ainsa**, la fundació d'esta ciutat es remonta a la Reconquista perque en les seues montanyes es refugiaren les gents que fugien de la dominació musulmana.

En arribar a la ciutat un home major que nos acompanyava fent el camí, un veí de **Catarroja**, concretament del barri de les barraques, de sobte va sentir la cridà del arrepenediment i es va dirigir a l'església local a confessar-se.

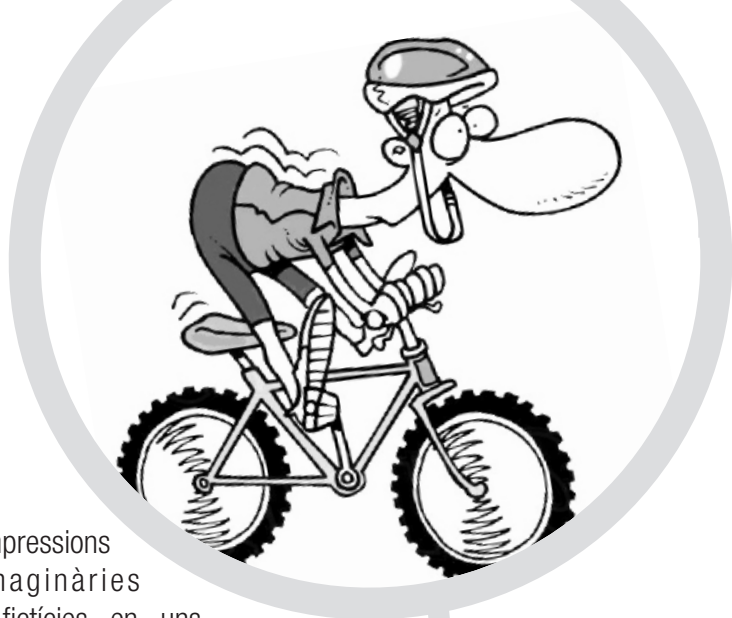
Quan el senyor retor va obrir la porteta del confessorari, l'home va dir:

-Pare... Durant la Guerra civil, una dòna jove va tocar a la meua porta i em va demanar que l'amagara d'un possible enemic. Aixina que la vaig amagar en el meu refugi soterràneu.

-Això va ser una cosa maravellosa que feres, fill - li va contestar el sacerdot - No tens la necessitat de confessar-te d'això.

- No Pare, me dona vergonya dir-ho, pero és que ella va escomençar a agrair-m'ho en favors sexuals.

- ¡Home! estant en gran perill i baix eixes circumstàncies, dos persones poden ser molt tentades a actuar d'eixa manera. Pero si ho sents verdaderament i estàs arrepenedit, estàs perdonat del fet.

- Gràcies, Pare. Eixa és una gran càrrega que li lleva a la meua ànima. Pero tinc un dubte més.

- ¿I quin és, fill?

- ¿Creu vosté que hauria de dir-li que la guerra s'ha acabat?

Seguim el camí i arribem a **Osca** que té quasi 2.500 anys d'història. Esta capital aragonesa fon una important ciutat romana d'**Hispania**.

Ací en **Osca**, un pelegrí nos contà la següent història, la qual havia escoltat per la nit en l'alberc:

Un home i una dòna que no es coneixien de res coincidiren en la mateixa llitera.

L'home es gità en la part de dalt i ella en la de baix.

A mitja nit l'home desperta a la dòna i li diu en veu baixa:

-Llamente molestar-la pero tinc molt de fret, ¿podria dur-me una de les mantas que estan junt a la porta?

La dòna aguaita i tancant-li l'ullet picarescament al seu companyer de llitera li diu:

-Tinc una idea millor, només per esta nit anem a supondre que estem casats...

L'home, estupefacte, sense poder-se creure la bona sòrt, exclama entusiasmat:

-Puix clar dòna, clar que sí...

I la dòna li respon:

-Bo, en este cas baixa i agarra-te-la tu... ¡tio castanyes!

Seguint caminant per la ribera dels rius **Gállego i Huerva** apareix la ciutat de

Saragossa que és la capital de la Comunitat Autònoma d'Aragó i el seu nom actual procedix de l'antic topònim romà, **Caesar Augusta**. En esta etapa del camí nos succeí la següent anècdota:

Van dos pelegrins caminant i es troben un rellonge i u li diu a l'atre...

-Pero mira quin tros de rellonge més bonico... i està ahí davant tirat en el camí !.

-A lo que l'atre li diu:

-¡Yeeee! Calma home, calma que és meu, lo que passa és que s'alvança...

Continuem travessant la bella i inconfonible ruta de les esglésies mudèixars i topant-nos en vinyes pel seu últim tram, passant per poblacions com **Longares** o **Cariñena** arribem a **Daroca**.

Cantavieja és un preciós poble del Maestrat de **Terol** al que s'accedix darrere d'una vertiginosa baixada i havent travessat lo que els seus habitants nomenen "l'altiplà" a uns 1.200 m. d'altitud.

En la nit que passàrem en este preciós lloc, u dels pelegrins que havia fet el servici militar en la Legió nos contà la següent anècdota:

Un General de la Legió decidí fer una visita de control a un campament de legionaris emplaçat en mig del desert. En arribar, el capità del campament li explicà com estava tot per allí i l'acompanyà en una inspecció.

-Molt be capità, anem a inspeccionar el campament, i en acabant busque'm un alloxament porque pense quedar-me un parell de mesos.

El capità l'acompanya i li va explicant durant l'inspecció:

- Esta és la cuina, eixa porta és de la sala de reunions...

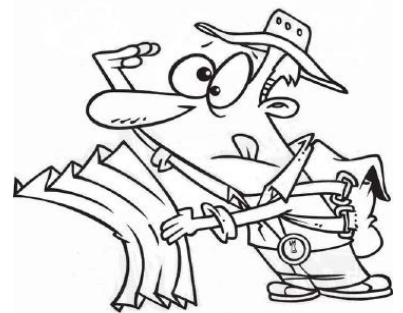
- Molt be, molt be - Va dient el General.

- I esta porta és la sala de recreació i llectura...

El General va obrint i va comprovant-ho tot, i seguixen pel corredor i observa que el capità es bota una de les portes.

- Només per curiositat capità, ¿eixa porta que nos hem botat qué és?

- Vorà General... en esta porta tenim a la gamella... com vosté comprendrà, som 150 legionaris... que passem mesos sancers en completa soletat... i per a mantindre la moral de la tropa alta, em va paréixer be permetre-ho...

- Està molt be, capità, si això manté la moral de la tropa alta... ¡avant!

Passà un més, i el General començà a sentir l'abstinència carnal, es va decidir a parlar en el capità i li confessà:

- Mire... porte un més ací... també soc un home... ¿podria fer us de la gamella?

- ¡Per descomtat General!, el comprenc perfectament, ací té la clau.

El General se'n va a on la gamella, i als 20 minuts ix pujant-se la bragueta. El Capità que ho veu li diu:

- ¡Pero cóm, General!... ¿Només 20 minuts?

- ¿Cóm que només 20 minuts? ¿Qué quàn tarda un soldat ras?

- Home, no sé, pero el poble més pròxim està a una hora de camí, aixina que com a mínim, una hora per a anar i una atra per a tornar...

I en acabant d'alguns dies contemplant un magnífic paisatge, arribem a **Morella** que és un autèntic poble medieval, rodejat per una muralla de prop de 1.500 metres de llargària i en l'interior de la muralla els carrers són estrets en uns preciosos racons i una fenomenal església gòtica.

Prop de **Morella** tenim a **Sant Mateu** que en l'època migeval fon un important centre comercial i artesanal des d'on s'exportava la llana de les ovelles de la zona als telers de **Florència**.

Ací en **Morella** i per la nit, n'hi havia en l'hostal una parella de majors de **Beniopa** que s'encontraven en Morella celebrant les bodes d'or del seu matrimoni, ells estaven ubicats en l'habitació del costat, gitats en el llit, i com els tabics de les habitacions pareixien de paper de fumar es podia escoltar tot lo que allí en l'intimitat passava...

El marit s'estava quedant dormit pero la seua dòna es sentia romàntica i volia conversar. Va i li diu:

-Quan m'enamoraves, me prenies suaument de la mà...

De mala gana, el marit es donà mija volta, li pren la mà per uns segons i tracta d'adormir-se una atra volta.

En pocs moments ella li diu de nou:

- Despuix em besaves carinyosament...

Novament molest, pegà mija volta una atra vegada i li va donar un llauger beset en la galta acomodant-se per a dormir.

En trenta segons, ella li tornà a dir:

- En acabant tu em mossegaves el coll afectuosa i delicadament...

Enfadat, el marit tirà la roba del llit i s'alçà ràpidament tot enfurit.

- ¿A on vas amor meu? - li va preguntar ella tendrament...

- A buscar les meues dents, ¡¡ collons !!

Seguim la **Via Augusta** passant per **Borriol** i vorejant **Castelló de la Plana** arribem a **Villarreal**. Seguim el camí i aconseguim arribar a la monumental **Sagunt**. Esta és una ciutat d'una gran importància històrica la qual es manifesta a través dels seus més de dos mil anys d'existència, aixina com per la conservació de grans construccions artístiques i culturals.

En este tram del camí travessàrem per alguns camps d'**albercocs** i algun que atre pelegrí no pogué véncer la dolça tentació de tastar algun albercoquet madur... pero a conseqüència d'esta degustació a u dels pelegrins li donà un "apretó"...

Entrà correguent el pelegrí en un hostel i posant cara rara i de circumstàncies li diu a l'hostaler:

-Per favor ¿el servici? ¡ràpit que no arribe!

-Al fondo a la dreta.

Se'n va corrent, es fica en el wàter i una volta baixats els pantalons i descarregar -ben a gust- del "apretó"... sent una veu per darrere que li diu:

-¡Per favor... que està ocupat!.

En l'últim tram del Camí travessant horts de tarongers aconseguim el fi del nostre viatge, **València**. Recórrer el centre històric, contemplar temples religiosos i monuments civils gòtics, barrocs, modernistes, és un plaer del que no hauríem de prescindir... detindre's en la Llonja de la Seda, la Plaça Redona, la Catedral i la Plaça de la Mare de Deu, el Palau de la Generalitat, i tantes esglésies, palaus i fonts... i per descomptat les presons a on Sant Vicent Màrtir va patir el martiri i la seua Basílica de Sant Vicent de la Roqueta on a la fi descansaren les seues despulles.

Ara que hem arribat al final del nostre "**Bon camí, i bon humor pelegrí**" crec que és el moment de pregar-vos que me perdoneu estes lletres desbaratades, que només pretenen ficar un poc d'humor irònic en el nostre quefer diari, pero ara sí que desige acabar en unes paraules totalment sèries... Ha segut i és, un verdader plaer per als sentits visitar tot allò que ha motivat esta la nostra aventura... i en tan bona companyia, l'aventura del **Camí de Sant Vicent Màrtir**.

Bernat López i Galiana

TERTÚLIA A LO VIU

Que Sant Vicent nos ajude a lo llarc de la nostra vida a soportar lo que nos vinga en serenitat com ho va fer ell. (Ismael).

Per al dia dèsset de novembre hem programat la tertúlia d'enguany. Aplega eixe dumenge i el dia és molt gelat com ha segut la tònica general d'esta semana. Hem tingut que prescindir del ya tradicional passeig en barca per l'Albufera, una pel fret que està fent i atra perque la majoria dels convidats, per motius personals soles poden vindre a l'hora de dinar.

Este dinar sí que seguix sent típic, perque novament Paco està preparant el tradicional arròs de perol, que en este fret li va que ni pintat. Hem paladejat un bon arròs acompanyat d'un vinet negre que és lo que li requerix i en el café unes bones coques escudellades, de carabassa, de sagí, d'anous i panses i uns pasticets de moniato, han segut la delectació de tots els que hem compartit la taula i que al mateix temps ha aprofitat per a trencar el gèl entre les persones que van a participar en la tertúlia.

En acabar el dinar, com a novetat, Salvador Raga nos fa el passe d'un documental referent a la vida i al camí del martiri de Sant Vicent, de molt bona factura i que nos ha servit per a donar a conèixer al personage ad aquells que no el coneixien i afiançar més els coneiximents dels que ya hem tingut la sòrt de navegar en l'història tan interessant del nostre màrtir, al mateix temps nos predispon per a escomençar la tertúlia a la qual hem convocat a:

Donís Martín, aparellador, escritor, croniste i des d'enguany el nostre poeta.

Salvador Raga, advocat i president de l'Associació Via Vicentius.

Miquel Perles, historiador de l'art i vicepresident de l'Associació Via Vicentius.

Enric Olivari, Clavari major de Sant Vicent Màrtir de Guadassuar.

Ismael Ribes, també de Guadassuar i que además d'haver segut clavari, és molt devot del Sant i que enguany ha compartit en nosatres el camí de martiri de Sant Vicent en bicicleta.

Assentats a la taula estem alguns dels fallers que hem fet el camí:

Enric Villanueva que ha segut companyer d'Ismael i que els dos han format un gran tàndem en bicicleta, Dora i Àlvar, el suport en carretera dels dos ciclistes, el grup de pelegrins de dos fins de semana, en el qual estan incloses Vicenta Pilar Raga i Vicenta Diego, que encara que no són falleres, han volgut participar junt a nosatres de la maravillosa experiència del particular camí.

Aprofitem l'ocasió per a presentar de forma oficial a Donís Martín, que com hem dit és el nou poeta i explicades les nostres pretensions d'esta tertúlia, iniciem donant-li la paraula a qui considerem el promotor d'esta gesta perque escoltant-lo te contagia les ganes i el sentiment de fer el camí, Salvador Raga.

Salva: Comença l'intervenció recordant les manifestacions que va fer el dia 5 d'octubre en l'acte d'inauguració de la nostra exposició 9 Dies d'Octubre:

Més allà de que el tema de Sant Vicent Màrtir puga haver segut promogut per alguna associació privada, la falla L'Albufera ha donat un pas més ambicions de lo que havia segut

un camí de pelegrinació com qualsevol altre que pugui ser, per a consolidar-lo en una exposició museística que además té l'ambició per a ser itinerant pels pobles de la comunitat valenciana, i estem treballant per a que l'esforç tinga vocació de permanència i goig en altres llocs. Al mateix temps anuncie que la falla Azcàrraga de València, vol que la cultura siga un revulsiu de l'accident pirotècnic que va patir i volen seguir els vostres passos, agarrant el relleu de la planteta que vosatres heu plantat i regat.

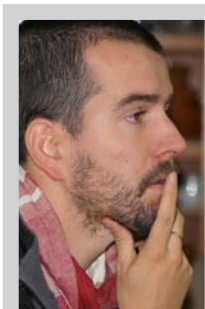
Agrair-vos en públic el vostre esforç per este tema, ya que, hui en dia en València lo referent a la cultura té un alcanç molt llimitat, podem intentar donar lo millor de nosatres i sentir-nos privilegiats perque les persones que encara nos posen els pès de punta pogam segons les capacitats que el Nostre Senyor nos haja donat, ficar-li creativitat per a programar els temes que nos pareguen d'interés.

Sant Vicent Màrtir com tots els temes relacionats en l'iglésia i la religió crea una sèrie de cauteles en la gent, una altra cosa seria si parlàrem de fútbol o de música, pero estem parlant d'un sant que va patir martiri fa més de dèsset sigles, per lo que té un alcanç llimitat i és responsabilitat nostra contar-li a la gent que este tema pot tindre molta actualitat, perque Vicent va ser un personage que en aquell moment es va enfrontar a un poder que li dia lo que ell tenia que pensar. L'idea d'eixa rebelia ciutadana contra un poder corrupte, uns governants que segurament no mereixem, està ara més vigent que mai en la vida.

Eixa rebelia és la que Vicent nos recorda, i un camí de pelegrinació és l'excusa més magnífica per a parlar a la gent frontalment d'un sant de fa dèsset sigles, d'un martiri romà que crea moltes cauteles, té moltes característiques i coses que nos enamoren d'este personage i d'esta història.

Bo, i com crec que ya m'he estés massa, passe la paraula a Miquel, ell encarna l'eixemple més estricte, més de llibre que a mi se m'ocorre, a banda de l'afecte personal que li tinc des de 2007 quan vàrem fundar l'associació, ell és el pelegrí total. No n'hi ha que oblidar que además d'anar a un lloc en determinades aspiracions espirituals que és lo que convertix a un viatge en pelegrinació, és l'intentar que el camí et done lo que tu has invertit en ell.

Miquel: En primer lloc agrair-vos l'haver segut convidat ad esta tertúlia i també les paraules de presentació de Salva, perque ara resulta complicat continuar darrere d'ell.

Yo soc historiador de l'art, soc pelegrí, pero per damunt de tot a mi m'agrada dir que soc professor d'història en una escola de secundària.

He fet un fum de camins: Santiago, la ruta del Sit, CR11, València-

Roma, Vivar del Sit a València, Roda d'Isàbena-València, pero crec que per a mi ser pelegrí és una actitud, soc pelegrí les 24 hores i els 365 dies de l'any, perque no entenc que siga anar a fer el camí i en tornar ya res més.

¿Qué em dona a mi el camí o qué considere yo que és ser pelegrí?: En un principi vaig començar pel camí de Santiago, com casi tots els que volen pelegrinar, les primeres experiències són ahí. Recorde que es dia, pelegrí és aquell que va un lloc sagrat, té una motivació ya no soles cristiana, perque també he estat d'hospitaler del camí de Santiago i al final la motivació és la que el camí et dona, perque pots començar per una motivació gastronòmica, social o cristiana, o acabar en un conjunt d'actituds espirituals.

També contemple que requerix un poc d'esforç, no cal aplegar a la mortificació, pero canvia molt agarrar un avió que et porte a Terra Santa i la visa com a companyera de camí.

Per a mi és important posar-me en contacte en la gent, el paisatge, la terra, l'aigua, etc., en calma, compartint el menjar en la gent dels pobles, perque lo altre més que pelegrinar és viajar.

La clau de la pelegrinació és entrar en contacte en la gent que viu en els pobles del camí, eixir en pocs o casi gens de diners en les bojaques i guanyar-me el menjar i el dormir a canvi del meu treball que oferixc a les persones en les quals contacte, com per eixemple en un poble del camí de Santiago, vaig trobar a una família que necessitava pintar la frontera de sa casa i em vaig oferir a fer-ho yo barata menjar i dormir en ells.

Per a fer este tipo de camí no deus de tindre una programació de viage en una data fixa de tornada en el calendari. En l'any 2006 vaig contactar en Salva, un poc més tart en l'any 2007, vaig decidir fer el camí de Sant Vicent; mon tio em va portar en coche a Roda i des d'allí vaig anar baixant en bicicleta en les mateixes condicions que vos he contat abans, des de dormir baix les vies del tren, en el porche d'una iglésia o en un cementeri, que és u dels llocs més segurs per a dormir.

El camí és molt personal i està condicionat per moltes circumstàncies com laborals, personals, etc.

Continuant en la tanda de paraula dels contertulians, li la donem a:

Ismael: Yo he segut clavari de Sant Vicent en el meu poble, Guadassuar, en l'any 2010, en una gran devoció al sant.

Vullc agrair-vos l'acollida que m'haveu donat; sabia que n'hi ha gent bona per ahí, pero no sabia la gent tant bona que sou. A Salva el conec des de l'any 2010 i ya portava temps volent fer este camí, perque em dien que fera el de Santiago, pero per a mi massa llunt i com en eixe any fent la festa a sant Vicent, em vaig enterar de que esta ruta és molt més antiga, al

mateix temps que molt nova i desconeguda, pensí, això ho tinc que fer yo, i en companyia de sèt quintos nostres, feren dos etapes i en este any en vosatres.

En Guadassuar, la festa la fem en tres dies i tot l'any arrepleguem diners per a fer-la. Cada clavari té assignada una faena i yo vaig ser l'enllaç en la parròquia. Als meus clavaris els vaig advertir que la festa a Sant Vicent no són els tres dies, sino que és tot l'any, perque un patró és una divisa o un model a seguir i a Sant Vicent no li valia qualsevol cosa. Fa cinc anys escomençarem a fer una pelegrinació a peu des del poble fins a la Catedral de València, i la veritat és com una ITV espiritual, perque anar pelegrinant a un lloc sagrat té un compromís, és un propòsit de millora.

Que Sant Vicent nos ajude a lo llarc de la nostra vida a soportar lo que nos vinga en serenitat com ho va fer ell.

Donem la paraula a Enric Olivar, amic i convei d'Ismael i gran devot de Sant Vicent.

Enric Olivar: En l'any 2010 vaig fer lo que poguí del viage, lo que em va aguantar el genoll que el tenia molt fastidiat i entenguí lo que patiria Sant Vicent anant a peu i en les condicions que ho fea. És molt més difícil fer-lo a peu que en bicicleta i he volgut culminar el meu pelegrinaje honrant al meu patró en les festes en el seu honor del 2014 de les quals soc el clavari major.

Referent al camí de Santiago no té res a vore de quan el vaig fer yo.

L'únic dels convidats que encara no ha intervingut és Donís, per lo que li passem la tanda per a que inicié la seua intervenció.

Donís: Agraïx la vostra convidada a la tertúlia, yo a Salva ya el coneixia, pero m'he quedat sorprés de la sabiduria de tots els que han parlat abans de mi.

Com be sabeu, yo estic més vinculat a Sant Vicent Ferrer, perque soc secretari general de la Pila Batismal, pero em ve a la memòria un fragment de la meua vida en moments i coses puntuals que em conecten en Sant Vicent Màrtir, per eixemple; Encara que naixquí en Russafa, vaig anar a viure en l'any 1957 al carrer Gil i Morte, confluència en Vila Barberà, motiu pel qual vaig ser feligrés de Crist Rei. Coneguí el canvi a La Roqueta i la remodelació de l'ermita de Sant Vicent abans de fer l'actual.

Tota la meua joventut l'he passada en Navaixes, que és una branca del camí i conec tota la comarca, además em varen destinar d'aparellador a Logronyo i com tenia la promesa ací en València, totes les semanas fea la ruta per a visitar-la. Més tart el meu gendre fon notari en Montalban, per lo que la rama del Maestrat també la conec. Además com soc membre del Corpus, he fet un estudi sobre els feligresos que van a la processó de la seua parròquia i en ell entren la Roqueta i l'Ermite, lo qual m'ha permés bucejar en el personage i en les imàgens, símbols i relíquies recordatòries.

Lo que més m'ha agradat és lo que s'ha parlat sobre el pelegrinaje, molt més que un viatge, és experiència i convivència espiritual, no soles religioses sino de l'esperit, porque són llavors que queden en la teua ment.

Havia oït sobre este camí, pero no creïa que tenia la repercussió que he trobat ací. La força de la tradició és molt important, porque sense tindre una constància clara de cómo varen succeir els acontecimientos, és el punt de fe que tenen tots els pobles lo que fa descobrir al personage.

Donem la paraula a l'atre pelegrí que junt a Ismael han fet el camí en bicicleta.

Enric Villanueva: A mi em va contagiar Salva l'inquietut que transmet, en el primer contacte que vàrem tindre el meu grup de bicicletes en ell i pensí que era un tema cultural, valencià que no està tractat i que nosatres podem fer-lo aplegar als que nos seguixen del món faller, ajudar a que el coneguen i que valoren la riquesa cultural de tots els pobles que conformen el

camí; que cada etapa és totalment diferent i deixa un vestigi personal i compartit en els companyers.

Ismael, nos comenta que estava un poc expectatiu porque no nos coneixia de res i no sabia cómo anava a resultar, i que el primer dia només escomençar a pedalejar, Enric s'equivoca de camí i s'enfila cap a un costera prou complicada i pensí "vaig a acabar desfet", al moment li cau la botella d'aigua, i de nou pensí "be hem escomençat", pero al final el camí ha segut meravellós i la companyia extraordinària.

Miquel; tant Salva com yo nos sentim fills del camí de Santiago, porque és allí a on s'iniciàrem, pero no tot lo món entén el camí com a tal, porque alguns convertixen en una carrera lo que devia ser una contemplació i en una romeria lo que devia ser una pelegrinació.

Enric Olivar; Els que volen fer el camí deurien de fiar-se dels que l'han fet abans i tindre en conte les opinions de les persones majors, que hui en dia no se respecten i es va perdent el caliu de la família.

Enric Villanueva: Els pelegrins hem de tirar avant sense esperar res dels demés, lo que de bona gana vinga, benvingut siga.

Salva; la vocació dels camins és de ser chafats, un camí que no sent l'impronta dels que l'han patejat, de la roda que ha anat rodant o dels cascs del cavalls que l'han chafat, és un residu de l'història, porque un camí que no es recorre és una vena morta.

Quan es pretén recuperar un camí que porta el nom d'un sant, lo que tens que fer és transmetre als demés que vas a trobar-te en mirades sorpreses de la gent que no està acostumada a vore passar als pelegrins i que tu vas a ser el protagonista.

Donís: Crec que el no haver més informació sobre el camí que nos ocupa, és la desastrosa educació que n'hi ha en Espanya i si és d'un sant o de la religió, encara és més. No tindre fonaments sobre la cultura del teu poble o del sant, influïx molt en el resultat i el comportament de la gent de cara ad estos camins, que tenen una senyal molt important en l'història i que tots deuríem conéixer.

Ismael: En el meu poble, Guadassuar, sentim un gran orgull de tindre dos relíquies del Sant, un os i un trocet del braç que es venera en València i ademés el llenç en el que l'enrollaren per a ser transportat.

Enric Olivar: Fon en l'any 1972 quan portàrem el trocet del braç, més tart vaig fer el camí de pelegrinació i este any soc clavarí i responsable de la festa que li celebrarem en giner de 2014 i els he dits a tots els meus clavaris que facen el camí encara que siga en coche, pero que el chafen.

Dora; Estic en l'AMPA del colege de la meua filla i em vaig dur una gran sorpresa al comprovar que el Colege de Sant Antoni que és Diocesà pertany a un patronat denominat de Sant Vicent Màrtir, per eixe motiu convoquí a quatre classes per a que visitaren l'exposició, tenint l'oportunitat d'explicar-los el camí i donar a conéixer la figura del Sant.

Donís: Solament es conseguiran coses en favor de la figura de Sant Vicent Màrtir i del seu camí a base de fomentar la difusió.

Salva: No n'hi ha que ser excessivament ambiciós, lo que sí hem de saber quin material sensible estem tocat. Ensenyar-lo és el nostre camí.

Ya portem dos hores de tertúlia i hem pogut recollir un grapat d'opinions i d'experiències, estem molt a gust escoltant-vos, pero com el temps no perdona, crec que és el moment de demanar les vostres conclusions finals.

Donís: Per la complexitat que té la comparació de Sant Vicent Ferrer en Sant Vicent Màrtir, n'hi ha que fomentar des de la base el camí del

sant i l'història del màrtir per a fer més gran este motiu.

Ismael: Yo he tingut molta sort d'haver creuat mija Espanya, d'haver vist uns pobles maravillosos carregats d'història, conèixer-vos a vosatres ha segut entranyable i fer junts el camí de sant Vicent, molt gratificant.

Enric Olivar: La meua impressió i el meu pensar és que m'he donat conte de lo desconegut que és el nostre Sant, per lo que n'hi ha que profundisar molt més.

Enric Villanueva: Ha segut un descobriment bestial de la mà d'un camí que acaba en València i que culturalment és molt interessant per a molta gent.

Dora: Dos paraules engloben per a mi el resum del camí: Amistat i Generositat.

Míquel: El camí és dels pelegrins, crec que tots nosatres som pelegrins perque hem vixcut esta experiència i per lo tant som propietaris d'un trocet d'este camí, i quan eres propietari d'alguna cosa, és la teua responsabilitat. Difondre, estudiar, donar a conèixer i expandir-ho està en les nostres mans.

Salva: Mentres n'hi haja gent en capacitat, decisió i ilusió que creu en un projecte d'estes característiques no es necessita a l'iniciativa pública per a res i eixe és un raonament que a

mi em fa pensar que l'esforç que ha fet la falla l'Albufera este any, per a prendre en tantíssima ilusió com a tema troncal el Camí de Sant Vicent, és un espentó molt gran i m'he sentit molt be parlant en vosatres d'este tema.

Ampar: Fins ací les vostres conclusions, per la nostra part dir-vos que en este treball estem aportant el nostre granet d'arena i que crec que estarà viu perque tu faràs que el nostre treball de l'exposició aplegue al cor de la gent a la que el presentes; serà la nostra contribució a la societat valenciana del Camí de Sant Vicent Màrtir.

És un plaer poder considerar-nos amics i pelegrins de per vida.

Ampar Orellano

